

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Monikulttuurisen olohuoneen suosion salaisuus

Äitien kokemuksia monikulttuurisesta vertaisryhmätoiminnasta

Arvelin, Paula

2015 Laurea Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Monikulttuurisen olohuoneen suosion salaisuus

Äitien kokemuksia monikulttuurisesta vertaisryhmätoiminnasta

Paula Arvelin
Sosiaalian koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2015

Paula Arvelin

Monikulttuurisen olohuoneen suosion salaisuus

Äitien kokemuksia monikulttuurisesta vertaisryhmätoiminnasta

Vuosi

2015

Sivumäärä

73

Tässä opinnäytetyössä tutkin Monikulttuuriseen olohuonetoimintaan osallistuneiden suomalaistaustaisten äitien kokemuksia ja näkemyksiä olohuonetoiminnasta. Työssä selvitettiin, mitä toiminta on, miksi tällaista monikulttuurisille yhden vanhemman eroperheille suunnattua vertaistukitoimintaa tarvitaan ja mitä toiminta vetäjiltään ja järjestelyiltään vaatii. Lisäksi kartoitin, miten äidit arvioivat lastensa kokeneen toiminnan, sillä myös lapsille muodostui olohuonetoiminnassa oma vertaisryhmänsä.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui osallisuudesta, vapaaehtoistyöstä sekä vertaistuesta. Tarkastelin vertaisuuden merkitystä äitien lisäksi myös lasten näkökulmasta, sillä lasten ääni pääsee harvoin kuuluviin eroperheistä puhuttaessa. Lisäksi selvitin monikulttuuristen perheiden tilannetta Suomessa. Tutkimusympäristönä toimi Pääkaupunkiseudun yksinhuoltajat (Päksy) ry:n järjestämä, vapaaehtoistyönä vedetty, monikulttuurinen olohuone toimintoihin.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkielma, jonka menetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin viittä olohuonetoimintaan osallistunutta suomalaistaustaista, monikulttuurisesta parisuhteesta eronnutta äitiä puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja analysoin tuloksia aineiston teemoittelulla. Työn lopputulos on raportti, jossa olohuonetoiminnassa kävijöiden ääni ja näkemykset ovat keskiössä.

Tutkielman keskeisimmät tulokset liittyvät vertaistuen merkitykseen haastatelluille. Vertaistuki oli heidän mielestään tärkein syy osallistua toimintaan. Äidit korostivat, että vertaisryhmässä voi jakaa hyvin henkilökohtaisia, vaikeita asioita, kokemuksia ja tunteita, kun osallistujat tukevat ja ymmärtävät toinen toisiaan eivätkä syyllistä, tuomitse tai kontrolloi. Lisäksi äidit kokivat saaneensa vertaisiltaan identiteettiään vahvistaneita selviämistarinoita, positiivisia roolimalleja, uusia näkökulmia ja käytännön neuvoja jotka auttoivat arjessa jaksamista.

Laadukasta monikulttuurisesta olohuonetoiminnasta oli haastateltujen mielestä tehnyt positiivista mallia näyttävä vertaisvetäjä, ryhmän riittävän pieni koko, mahdollisuus saada hetki omaa aikaa ja olohuonetoiminnan aikana järjestetty lastenhoito. Lastenhoidon merkitys nousi niin tärkeäksi, etteivät äidit olisi osallistuneet olohuonetoimintaan, ellei lastenhoitoa olisi järjestetty. Tarjotun välipalan merkitys vaihteli. Vastaajat olivat toivoneet tukiverkostojensa vahvistuvan olohuonetoiminnan kautta löytyneistä uusista ystävistä, joita osa haastatelluista olikin saanut toiminnasta. Kehittämistoiveet liittyivät lähinnä vertaisryhmän kokoontumisaikakohtaan. Kokonaisuudessaan äidit ovat olleet niin tyytyväisiä vertaisryhmätoimintaan, että haluavat jatkaa siihen osallistumista myös tulevaisuudessa.

Asiasanat: osallisuus, vapaaehtoistoiminta, vertaistuki, monikulttuurinen perhe, monikulttuurinen olohuonetoiminta

Paula Arvelin

The secret of the multicultural living room
Mothers' experiences of the multicultural peer group activity

Year	2015	Pages	73
------	------	-------	----

This Bachelor's thesis examines the experiences and views that mothers had of the activity in the multicultural living room. In this work the following were examined: what was the activity, why was this type of peer group activity for the multicultural, divorced, one-parent families needed, what did it require from its leaders and how it was organized. Additionally, how the children experienced the activity, was also surveyed from the mothers' point of view, because the children also formed their own peer group in the living room.

The theoretical framework for this thesis consisted of dealing with the aspects of participation, voluntary work and peer support. The importance of peer support for children is also discussed. Children's voices are rarely heard when people talk about divorced families. Additionally, the situation of multicultural families in Finland was also examined. The study environment was the multicultural living room with its functions, arranged by Pääkaupunkiseudun yksinhuoltajat (Päksy) ry (an organization of single parents in the metropolitan area) and lead by a voluntary leader.

This work is a qualitative study, with theme interviews. Five, Finnish mothers who had divorced from the multicultural relationship and who had participated in the multicultural living room activity were interviewed. A half structured theme interview was used and the results were analyzed by using themes. The result of this work is a report, where the emphasis is given to the interviewees' voice and opinions.

The most important results of the thesis were connected to the importance of peer support to the participants. Peer support was the main reason why mothers participated in the activity. Mothers emphasized that in the peer group they could share very personal, difficult things, experiences and feelings when participants support and understand each other and do not accuse, judge nor control. Additionally, mothers experienced that their peers had given them survival stories that had strengthened their identity, positive role models, new perspectives and practical advice that helped coping in everyday life.

From the interviewees' point of view, the good quality of the living room activity was because of the peer leader who acted as a positive example, the sufficiently small size of the peer group, the possibility to have a moment on their own and the child nursing during the living room activity. Child nursing was so important for the mothers that they wouldn't have participated at all without it. The meaning of the given snack varied. Answerers had wished that their networks would strengthen with new friends that they would get from the living room activity, which some of the interviewee's had made. Suggestions to improve the activity were mainly connected to the date of the living room activity. Answerers were so happy with the peer group activity that they wanted to keep participating in it in the future too.

Keywords: participation, voluntary work, peer support, multicultural family, multicultural living room activity

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Osallisuuden vahvistaminen	7
3	Vapaaehtoistyön sisältö ja merkitys	9
4	Vertaistuki ja vertaisryhmät	10
4.1	Vertaistuen mahdollisuuksia ja haasteita	12
4.2	Vertaistoimijuuden ja vertaisvaikuttamisen merkitys lapsille	15
5	Monikulttuuriset perheet ja parisuhteet sekä tukipalvelut valokeilassa	16
5.1	Monikulttuuristen perheiden tilanteesta	19
5.2	Monikulttuuriset tukipalvelut	20
6	Monikulttuurinen olohuonetoiminta	22
6.1	Monikulttuurinen olohuonetoiminta ja sen kehitys	23
6.2	Olohuonetoiminnan keskeiset yhteistyökumppanit	27
7	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	28
8	Opinnäytetyön metodiset perustelut	29
8.1	Laadullinen tutkimus	29
8.2	Teemahaastattelu	30
8.3	Aineiston keruu, kohdejoukko ja aikataulu	31
8.4	Aineiston analyysi	33
9	Tutkielman eettiset kysymykset ja luotettavuus	34
10	Tutkielman tulokset	36
10.1	Kuvailu haastateltavista ja heidän taustoistaan	36
10.2	Haastateltavien elämäntilanne ennen olohuonetoimintaan osallistumista	37
10.3	Olohuonetoiminnan sisältö ja merkitys haastateltaville	40
10.3.1	Haastateltavien näkemyksiä olohuonetoiminnan merkityksestä lapsille	46
10.3.2	Olohuonetoiminnan aikana järjestettyjen tukipalveluiden merkitys .	47
10.3.3	Vapaa-aika ja mahdollisuus omaan aikaan	50
10.3.4	Haastateltavien kokemuksia vetäjän toiminnasta	51
10.3.5	Kokoavia ajatuksia ja kehitysehdotuksia tulevaisuuden taipaleelle ..	54
11	Pohdinta	58
	Lähteet	64
	Liitteet	69

1 Johdanto

Mikä on yhteisön merkitys yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta? Eila Jantunen (2010) näkee, että vertaistuki edistää yksilöiden voimaantumista ja osallisuuden tunnetta. Vertaisryhmissä voi harjoitella laajempaa osallistumista ja vastuunottamista, mikä hyödyttää koko yhteiskuntaa. Vertaistukitoiminnasta kerätyistä kokemuksista on hyötyä myös sosiaalialan ammatillisessa työssä, kun saadut tiedot haastavat ammattilaisia asiakaslähtöisten työtapojen kehittämiseen. (Jantunen 2010:97.)

Opinnäytetyöni käsittelee monikulttuurista yhden vanhemman perheille tarkoitettua vertaisryhmätoimintaa, jota kutsutaan monikulttuuriseksi olohuoneeksi. Olohuoneessa kävijät ovat pääosin syntyperältään ja äidinkieleltään suomalaisia äitejä, jotka ovat eronneet parisuhteesta, jonka toinen osapuoli on syntyisin jostakin muusta maasta kuin Suomesta sekä puhuu äidinkielenään jotakin muuta kuin suomea. Tavoitteenani on selvittää, mitä monikulttuurinen olohuonetoiminta on, ketkä siihen osallistuvat ja miksi. Monikulttuuriseen olohuoneeseen haluaa olohuoneen vetäjän mukaan osallistua enemmän ihmisiä kuin toimintaan on mahdollista ottaa. Haluan selvittää osallistujia haastatteleamalla, miksi toiminta on niin suosittua.

Olohuoneiden järjestämisestä vastaa Pääkaupunkiseudun yksinhuoltajat (Päksy) ry. Päksy auttaa yhden vanhemman perheitä tekemään arjesta sujuvampaa tekemällä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä pääkaupunkiseudulla vapaaehtoisvoimin Helsingin ja Espoon kaupunkien tuella. Toimintaan kuuluu vertaistukiryhmiä, kursseja erosta selviämiseen, koulutusta, leirejä, retkiä ja tuettuja lomia. (Päksy 2014.) Työelämän ohjaajani on monikulttuurisen olohuonetoiminnan vetäjä. Hän toivoi suosiota valottavaa tietoa, mikä saattaisi helpottaa toiminnan jatkamista ja rahoituksen saamista toiminnalle. Hän on kiinnostunut lisäksi tietämään osallistujien ajatuksia toiminnan kehittämisestä. Työssäni selvitän myös, mitä vapaaehtoisvoimin järjestettävä vertaisryhmätoiminta vetäjältä vaatii.

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkielmatyypisenä työnä. Teoreettinen viitekehys pohjautuu osallisuuteen, osallisuuden vahvistamiseen, vertaisryhmiin ja vapaaehtoistoimintaan sekä monikulttuuristen perheiden tematiikkaan sekä monikulttuurisen olohuonetoiminnan esittelyyn. Teorianäkökulma perustuu ennako-oletukselleni, että osallisuuden vahvistuminen ja vertaistuki ovat syitä, joiden vuoksi olohuonetoimintaan osallistutaan. Tiedonkeruumenetelmänä toimii olohuonetoimintaan osallistuneiden vanhempien puolistrukturoitu haastattelu. Haastattelen työssäni viittä, monikulttuurisesta parisuhteesta eronnutta, suomalaistaustaista äitiä. Aineisto puretaan litteroinnin ja sisällönanalyysin avulla. Työn lopputuotos on raportti. Tutkielmani sivuaa mahdollisesti arkaluontoista aihetta (olohuonetoiminta on tarkoitettu avioeron kokeneille), joten eettisyys ja hienotunteisuus ovat tärkeitä haastattelua tehdessä, materiaalia käsitellessä, sekä tuloksia esiteltäessä.

Aihe valikoitui, kun työskentelin olohuonetoiminnassa lastenhoitajana. Havainnoin vertaisryhmätoimintaa käytännössä ja kiinnostuin siitä enemmän. Mielestäni on tärkeää, että laadukasta vertaisryhmätoimintaa on olemassa, ja jotta sitä järjestettäisiin lisää, olisi hyvä tietää, mikä siinä on sellaista, mitä ihmiset tarvitsevat ja haluavat. Monikulttuurisista vertaisryhmistä on niukasti tietoa, eikä niitä ole Suomessa juurikaan järjestetty. Suomeen muuttaa koko ajan lisää ihmisiä vieraista kulttuureista ja monikulttuuristen liittojen sekä erojen määrä lisääntyy. Tällöin myös tarve vertaistukeen kasvaa.

Opinnäytetyö etenee siten, että paikannan aluksi työn teoreettisen viitekehyksen keskeisten käsitteiden näkökulmasta, minkä jälkeen esittelen tutkielmani toimintaympäristön. Koska dokumentoitua materiaalia monikulttuurisesta olohuonetoiminnasta oli niukasti saatavilla, esittelen olohuonetoimintaa laajasti perustuen sen vetäjien tiedonantoihin. Seuraavaksi esittelen opinnäytetyöni tarkoituksen ja tutkimuskysymykset sekä metodiset valinnat. Tämän jälkeen pohdin työni eettisiä kysymyksiä ja luotettavuutta. Työn tulososan jälkeen pohdin opinnäytetyöni tuloksia kootusti teoriaan peilaten ja tuon esille johtopäätöksiäni.

2 Osallisuuden vahvistaminen

Osallistuminen lähtee ihmisestä itsestään, hänen tahdostaan motivaatiostaan ja voimavaroistaan. Kun on mukana sosiaalisissa aktiviteeteissa tai yhteiskunnallisissa toiminnoissa, elää keskellä yhteiskuntaa osallistuen ja vaikuttaen. Osallistuminen tuottaa siten osallisuutta ja mahdollisuuden vaikuttaa. Olemme sosiaalisia olentoja, ja yksi ihmisenä olemisen tunnuspiirteistä ja hyvän elämän perusedellytyksistä on osallisuus, mukanaolo ja vaikuttaminen. Kaipaamme toisen ihmisen läheisyyttä, keskustelua ja mielipiteiden vaihtamista. Tarvitsemme yhteisiä kokemuksia, joita jakaa muiden kanssa. Osallisuus on ennen kaikkea tunne- ja kokemusperäinen asia. (Harju 2005: 68-69.)

Ihminen voi kokea osattomuutta, jos hän on osaton esimerkiksi työmarkkinoista, taloudesta tai sosiaalisista suhteista. Vapaaehtoistoiminta on yksi hedelmällisimmistä tavoista tuottaa osallisuutta. Osa sosiaalisista kohtaamisista voi tapahtua verkossa, mutta kasvokkain tapahtuvia kohtaamisia ei voi korvata. (Harju 2005: 68-69.) Elämän merkitys rakentuu ihmisten keskinäisen toiminnan seurauksena. Yhteiskunnan kehittäminen vahvistaa ihmisyyden arvoja, jotka nousevat aineellisia arvoja tärkeämmiksi. Yhteiskunnassa, jossa kaikki ovat osallisia, toteutuu parhaimmillaan yhteisöllisyys, joka ei tukahduta ihmisten erilaisuutta ja yksilöllisyys, joka ei johda eristäytymiseen ja itsekkyyteen. (Hautamäki 2005: 55.)

Osalliseksi tuleminen kuvaa myös vertaistuen ydintä. Osalliseksi tuleminen syntyy luottamuksellisesta ilmapiiristä ja osallistavasta kanssakäymisestä. Vertaistukiryhmät voivat toimia

eräänlaisina harjoittelupaikkoina laajemmalle osallistumiselle ja vastuun ottamiselle. Niiden kautta on mahdollisuus hyödyntää kokemusasiantuntijuutta palveluita kehitettäessä. (Jantunen 2010: 75, 97.) Vertaisuuden ja osallisuuden kokemukset vaikuttavat ihmisen selviytymiseen haastavista kokemuksista, hänen itsekunnioituksensa palautumiseen sekä kykyyn määrittää omat tavoitteensa. Mehtola näkee osallisuuden syrjäytymisen vastavoimana. (Mehtola 2012: 7.) Yksi kansalaisjärjestöjen merkittävä rooli on antaa kansalaisille mahdollisuus osallisuuteen ja yhteistyöhön (Hautamäki 2005: 58).

Sosiaalityössä on viime vuosina pyritty integroimaan ihmisiä marginaalista osaksi yhteiskuntaa. Viime aikoina on alettu kuitenkin käydä keskustelua siitä, eikö tällainen marginaaliin leimaaminen kuitenkin itse asiassa tuota toiseutta. Osallisuutta vahvistavaa sosiaalityötä on hahmoteltu vaihtoehdoksi integroivalle sosiaalityölle. Uudenlaiselle asiantuntijuudelle on ominaista monikulttuurisuuden tiedostaminen ja asiakkaan oman tiedon ja asiantuntemuksen kunnioitus. Ymmärretään, että marginaaliuden raja on liukuva. Osallistumista vahvistaa dialogisuus ja pyrkimys rohkaista ihmisiä tuomaan oma äänensä kuuluviin. Osallistavassa sosiaalityössä korostetaan aktiivisen kansalaisuuden ja erilaisten yhteisöjen merkitystä. Marginaalit voidaan nähdä myös positiivisina, esimerkiksi monikulttuurisuuteen liittyvinä, joista voi löytyä potentiaalia ja resursseja. Tämä osallisuutta vahvistava asennoituminen on myös osa Euroopan yhteisön virallista syrjäytymisen vastaista politiikkaa. (Juhila 2002: 13-17.) Mielestäni monikulttuuriset yhden vanhemman perheet ovat juuri tällaisia yhdestä näkökulmasta marginaalissa olevia, toisesta näkökulmasta hyvinkin osallistuvia ja osallisia. Heidän marginaalissa olemisessaan voi mielestäni hyvin nähdä myös positiivisia piirteitä.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii politiikan keinoin edistämään osallisuutta. Painopisteet ovat köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyssä, ja ihmisen mahdollisuus tehdä työtä nähdään näitä torjuvaksi ratkaisuksi. Monikulttuurisuus nähdään rikastavana ja innovaatioita lisäävänä voimana. Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen on yksi vuosien 2011-2015 hallitusohjelman kolmesta painopistealueesta. Myös hallituksen näkemyksen mukaan työllisyys on ratkaisu ongelmiin. Hallitusohjelma tähtää myös päätöksenteon vaikuttavuudenarvioinnin vakiinnuttamiseen. Tavoitteena on huomioida päätöksien vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja syrjäytymiseen. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä esimerkiksi vapaaehtois- ja vertaistuen palvelujen tuottajina vahvistetaan, resursointia parannetaan sekä varainhankintaa ja verovapautta selkeytetään. Painopisteinä ovat ennaltaehkäisy sekä omaehtoisen selviytymisen tukeminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.) Sosiaalipolitiikan muuttuminen työpolitiikaksi heikentää Laitisen ja Pohjolan (2003: 276) mielestä sosiaalisten kysymysten näkyvyyttä. Sosiaalisen tilalle on noussut markkinavoimien politiikka, joka ei tunne vastuuta.

Myös Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) liittyy osallisuuden edistämispolitiikkaan. Kyseessä on sosiaali- ja terveysministeriön pääohjelma, jonka avulla

johdetaan ja uudistetaan suomalaista sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Kasteeseen kuuluu kuusi osaohjelmaa, esimerkiksi ensimmäinen: riskiryhmien mahdollisuutta osallisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen parannetaan, sekä toinen: lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja uudistetaan. Kaste-ohjelman tavoitteet on tarkoitus saavuttaa eri sektoreiden; julkisen, yksityisen ja järjestöjen yhteistyönä. Toimintaan on mahdollista saada hankerahoitusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella on oma osallisuuden edistämisen yksikkö, jossa tutkitaan ja kehitetään osallistavampia toiminta- ja palvelumalleja sosiaalisen osallisuuden ja työelämäosallisuuden lisäämiseksi. Työtä tehdään yhteistyössä eri sidosryhmien ja hallinnonalojen kanssa. Sosiaalisen osallisuuden ja työelämäosallisuuden hyviä käytäntöjä kartoitetaan ja arvioidaan sekä levitetään käytäntöön. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

3 Vapaaehtoistyön sisältö ja merkitys

Vapaaehtoistoiminnasta on vuosien varrella käytetty erilaisia, omaa aikaansa kuvastavia käsitteitä. Vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön käsitteitä käytetään eri lähteissä osittain samaa tarkoittavina. Jotta ero palkkatyöhön olisi selkeä, osa lähteistä puhuu mieluummin vapaaehtoistoiminnasta. Osaa vapaaehtoisvoimin tehtävästä työstä järjestetään kuitenkin kuten työtä. Nylund ja Yeung (2005: 15) käyttävät teoksessaan Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus useita käsitteitä rinnakkain. He näkevät, että niiden perustana on palkaton, vapaasta tahdosta kumpuava yleishyödyllinen toiminta, jota useimmiten joku taho avustaa organisoimaan. Heidän mukaansa vapaaehtoistoiminnasta käytettävät moninaiset rinnakkaiskäsitteet kuvastavat vapaaehtoisuuden moninaisuutta. Tässä työssä toimin niin, että käytän vapaaehtoistyön ja vapaaehtoistoiminnan käsitteitä rinnakkain.

Kaupungeissa vapaaehtoistyö oli alun perin hyväosaisten naisten apua joka kohdistui lähinnä heikompisaisiin naisiin ja perheisiin. Maaseudulla taas kyläyhteisöt olivat tiiviitä ja muodostivat arkipäivän tukiverkoston. Hyvinvointivaltion kehityksen myötä yhteiskunnalle on siirretty sellaisia sosiaalisia tehtäviä, jotka ennen kuuluivat ihmisen lähiverkoston vastuulle. Palvelujentarve on kasvanut, koska perheet ovat muuttaneet pois sukulaisavun ulottuvilta ja erojen määrä on lisääntynyt. Samalla julkista sektoria on veloitettu tuottamaan yhä useampia lakisääteisiä palveluita, eikä se voi yksinään vastata palvelujen tarpeeseen. Rinnalle onkin muodostunut kolmannen sektorin tarjoamia vapaaehtoisen ja vertaistyön muotoja. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 15-19.)

Vapaaehtoistyöhön hakeudutaan, koska halutaan tehdä jotain hyvää ja merkityksellistä sekä yksilön, että yhteiskunnan kannalta. Vapaaehtoistyössä voi myös löytää uusia ystäviä, joilla on samanlaiset arvot. Siitä voi saada ympäristön ihailua ja vapaaehtoistyöstä voi olla hyötyä ammatillisesti, kun saa uusia kokemuksia ja taitoja. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009:

15-19.) Vapaaehtoistyö kehittää eettistä arvomaailmaa ja syventää siten ihmisen identiteettiä. Se parantaa taitoja osallistua, toimia ja vaikuttaa, sekä kohdata muita ja kommunikoida heidän kanssaan. Vapaaehtoistoiminta myös jalostaa ihmisen sosiaalista mieltä ja vähentää yksilön pahantahtoisuutta muita kohtaan. Nykyajan Suomessa voi Harjun (2005) mukaan menestyä vain moniulotteinen, yksilöllinen yhteisöllisyys, joka hyväksyy moniarvoisuuden ja monikulttuurisuuden ja erilaiset yhteisöllisyyden muodot. Hän näkee, että suuntaus on pois perhe- ja naapuriavusta, kohti harrastuksiin ja vapaa-aikaan sekä itselle tärkeäksi koettuihin aiheisiin liittyvää vapaaehtoistyötä. (Harju 2005: 70-74.)

Viime vuosina päättäjät ja poliitikot ovat nähneet, että vapaaehtoistoiminnan avulla on mahdollista vähentää julkisia palveluita (Nylund & Yeung 2005: 14). Sorrin (2005: 127, 139) mielestä julkisessa keskustelussa tulisi kiinnittää huomio pikemmin siihen, mitä merkityksiä vapaaehtoistoiminnalla voi siihen osallistuville kansalaisille olla. Hänen mielestään tulisi taloudellisten säästöjen sijaan keskittyä siihen, mitä vapaaehtoistoiminta merkitsee yksittäisen vapaaehtoisen hyvinvoinnin kannalta. Samoin vapaaehtoistoimintaa tulisi suunnitella yksilöiden näkökulmasta, ei siitä näkökulmasta, millaista täydennystä julkiset palvelut tarvitsevat. Näin vapaaehtoistoiminnasta muodostuu kaikkia osapuolia auttavaa vuorovaikutusta. Tämä sama trendi näkyy yhä, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus (sote), tähtää yhdenvertaisten, asiakaslähtöisten ja laadukkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamiseen ja korostaa yksityisten ja järjestöjen roolia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Erityisen tärkeää vapaaehtoistyöhön osallistuminen voi olla työttömille, eläkeläisille ja mielenterveys- tai päihdekuntoutujille. Osallistuminen vahvistaa osallisuutta ja sidettä yksilön ja yhteiskunnan välillä ja ehkäisee näin syrjäytymistä. (Mykkänen-Hänninen 2007: 6.) Uskoisin, että vapaaehtoistyöhön osallistuminen olisi erityisen tärkeää myös monikulttuurisille henkilöille ja perheille, koska siten he löytäisivät itselleen yhteisön ja mielekästä tekemistä. Kyse lyjen perusteella vapaaehtoistyöhön halukkaita olisi enemmän kuin heidän työpanostaan hyödynnetään. Tarjottujen tehtävien valikoimassa ja vapaaehtoistyön organisoinnissa on siis puutteita. (Matthies 1996: 22.)

4 Vertaistuki ja vertaisryhmät

Vertaistoiminta on tullut sosiaalialalla tunnetuksi viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Vertaistoiminta syntyi 1990-luvun alussa protestina asiantuntijoiden auktoriteetille ja asakkaita passivoiville ammatillisille työkäytännöille. Vertaistuessa korostetaan jokaisen asiantuntijuutta omaa elämäänsä koskevissa asioissa. Ihmisten keskinäinen vertaisuus ei edellytä ongelmaa tai kriisiä. (Jantunen 2010: 85-86.) Vertaisryhmällä tarkoitetaan ihmisiä, jotka ovat suunnilleen samassa elämäntilanteessa. Jos vertaisryhmä haluaa jakaa kokemuksia ja tietoa

jäsenilleen, toimintaa kutsutaan vertaistueksi. Vertaistukea voi tarjota myös kahden kesken tai verkossa. Vertaistuki voi olla joko omaehtoista tai kansalaisjärjestöjen tai yhdistysten organisoimaa tai kolmannen sektorin toimintaa tai ammattilaisten järjestämää. Tunne siitä, että on muitakin samojen ongelmien kanssa painivia, on tärkeä. (Sosiaaliportti 2014.) Vertaisryhmän ydin on ihmisten välinen arkinen kohtaaminen ilman asiakas- tai potilasroolia, titteleitä tai muita identiteetin määrittelyjä. Pelkkä koetun kokemuksen kertominen julkisesti ei vielä riitä. Vertaistukisuhde edellyttää kokemuksen jakamista ja vuorovaikutteista kohtaamista. (Hyväri 2005: 214, 225.) Palvelumuotona vertaistuki on tavoitteellista toimintaa, sitä toteutetaan ennalta sovittujen periaatteiden mukaisesti. Erityisesti potilasyhdistykset ja vammaisjärjestöt ovat jo pitkään hyödyntäneet sairastuneiden ja heidän läheistensä omakohtaisen kokemuksen tuomaa tietoa sopeutumisesta uuteen elämäntilanteeseen. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 12.) Vertaisryhmätoimintaa voi olla monenlaista. Kaikille yhteistä on se, että omat voimavarat vahvistuvat, kun saadaan vertaistukea. Monilla vanhemmilla sosiaaliset verkostot ovat nykyään huonoja, jolloin ryhmän tarjoama sosiaalinen tuki vahvistaa vanhemmuutta. (Sosiaaliportti 2014.) Vertaistukiryhmät voivat toimia vapaamuotoisesti tai strukturoidusti. Tavoitteina voi olla henkilökohtainen kasvu tai terapia. Yleensä tavoitteena on keskinäinen kokemusten jakaminen ja näkökulmien laajentaminen. Jokainen ryhmä on jäsentensä näköinen. Ryhmän koko vaikuttaa toimintaan, pienemmässä ryhmässä keskustelu on yleensä intensiivisempää ja kulkee henkilökohtaisemmalla tasolla kuin suuressa ryhmässä. Ryhmäläisten heterogeenisyys tuo jo sinällään uusia tarkastelutapoja aiheisiin, jos ryhmäläiset ovat kovin homogeenisia, ohjaajalta vaaditaan aktiivisempaa roolia uusien näkökulmien esille tuomisessa. (Mykkänen-Hänninen 2007: 28.) Vertaisryhmät voivat olla avoimia, jolloin mukaan voi tulla uusia ihmisiä joka kerralla. Ryhmät voivat olla myös suljettuja, jolloin niihin osallistuu korkeintaan 12 henkeä. Tällöin ryhmän kesto on yleensä etukäteen määritetty. (Ranssi-Matikainen 2012: 108.)

Verkossa vertaisryhmät voivat olla suljettuja tai avoimia, jolloin niissä toimitaan useimmiten anonyymeinä. Emma Vanhanen tutki (2011) Päihdelinkin verkkovertaisryhmää ja huomasi, että keskustelijat orientoituivat verkossa ongelmalähtöisemmin kuin kasvokkain tapahtuneissa vertaisryhmien tapaamisissa. Keskustelut käynnistyivät suoraan huolesta ja myöskin vastaajat pureutuivat suoraan ongelmaan. Vastaukseksi vertaistukijat antavat runsaasti muutokseen pyrkivää neuvontaa. Useiden vastaajien tyyli oli tutkimuksen mukaan hyvin suorasukaista ja syyllistävää. Tutkija pohtii, mahtaisiko se johtua siitä, että sanattoman viestinnän osuus kaikesta viestinnästämme on suuri, eivätkä symbolit, kuten hymiöt kykene täysin korvaamaan viestiämme pehmentäviä eleitä, joten virheellisten tulkintojen mahdollisuus on suuri. Tutkija koki, että viestien motivaationa oli kuitenkin auttamisen halu. Hän näki, että syyllistävä tyyli johtui siitä, että tilanne nähtiin niin akuutiksi, että suorasukainen tyyli katsottiin tarpeelliseksi. Vertaistuki voidaan nähdä siis myös niin, että tuen tuottamisen tapa on tilannesidonainen, eikä aina kovin empaattista kokemusten jakamista. (Vanhanen 2011: 36-49.)

Mahdollisuus auttaa muita voi vahvistaa vertaistukea antavan yksilön omanarvontuntoa. Itsensä hyödylliseksi ja tarpeelliseksi kokeminen on tärkeää kaikille ihmisille. Ymmärrys omista ongelmista syvenee samalla kun auttaa muita samanlaisessa elämäntilanteessa olevia. Antamisen ja vastaanottamisen ollessa tasapainossa syntyy mielihyvän tunne. Vertaistukiryhmissä ne, jotka kokevat olevansa sekä avun saajia, että auttajia, kokevat voivansa paremmin kuin ne, jotka ovat vain avun saajina. (Jantunen 2010: 87-88.)

Kanadalaiset tutkijat ovat havainneet, että vertaistuellalla voi olla mitattavia, positiivisia fysiologisia vaikutuksia ihmiseen. He ovat löytäneet yhteyden positiivisten solutason muutosten ja vertaistuen välillä. Tutkijat tutkivat kolmea rintasyövästä selvinnyttä ryhmää; yhdelle ryhmälle ohjattiin meditointia ja annettiin kotitehtäväksi meditaatioharjoituksia, toinen ryhmä sai jakaa kokemuksiaan ja tuntemuksiaan vertaisryhmässä (90 minuuttia kerrallaan 12 viikon ajan) ja kolmas ryhmä osallistui yhteen, kuusi tuntia kestäneeseen työpajaan, jossa heille ohjattiin stressinhallintamenetelmiä. Tutkimukseen osallistui 92 naista. Tutkimuksessa havaittiin, että kaksi ensimmäistä ryhmää hyötyi selvästi. Heidän telomeereissään huomattiin selviä positiivisia muutoksia. Lyhyet telomeerit on yhdistetty useisiin vakaviin sairauksiin ja ennenaikaisiin kuolemantapauksiin. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että ne olivat kahdella ensimmäisellä ryhmällä pidentyneet. (Carlson, Beattie, Giese-Davis, Faris, Tamagawa, Fick, Degelman & Speca 2014.)

Pienperheyhdistyksen kansalaistoiminnan koordinaattori Kaisli Syrjänen (2013) kirjoittaa Diakonia-lehdessä, että vertaistuen ja vaikuttamisen yhteys toisiinsa on merkittävä. Osallistujat tuovat henkilökohtaiset kokemuksensa ryhmän käytettäviin ja vaikuttamisen keinoiksi ja perustaksi. Samassa elämäntilanteessa olevat pystyvät auttamaan toisiaan kokemusten tuomalla tiedolla, jota ei ole muualla saatavissa. Kokemukset ovat muuttuneet tiedoksi siitä, miten tilanteista parhaiten selviää, miten palveluita voi saada ja mitä lomakkeita kannattaa täyttää. Monet osallistujista ovat kertoneet, että vertaisryhmissä kuulemiensa kokemusten jälkeen ei niin helposti enää tyydy viranomaisten kielteisiin päätöksiin, vaan uskaltaa vaatia palvelua, pyytää selityksiä ja antaa palautetta. Moni on aiempaa kiinnostuneempi vaikuttamisesta yhteiskunnassa yleensä. Osallistumisen esteeksi muodostuu monesti se, ettei ole tervetullut lasten kanssa, eikä yksinhuoltaja saa lastenhoitoa järjestettyä. Lastenhoidon järjestäminen onkin Syrjäsen mielestä tärkein yksittäinen toimenpide, minkä avulla yksinhuoltaja saa tasavertaisen osallistumisen mahdollisuuden yhteiskunnassamme. (Diakonia-lehti 2013: 53.)

4.1 Vertaistuen mahdollisuuksia ja haasteita

Avioerot eivät ole olleet yleisiä kovin pitkään. Toimivat käyttäytymismallit puuttuvat, jolloin eroavissa ja heidän läheisissäänkin voi herätä ahdistusta ja hämmennystä. Vaikka ero sujuisi

ilman riitoja, se muuttaa kuitenkin arjen käytäntöjä niin, että kokemuksellinen tieto voi tarjota uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja, kun pohditaan muutoksia ja vanhemmuutta. Eroavat ihmiset tarvitsevat usein tukea hahmottaakseen muutokset myös lapsen näkökulmasta. Viranomaisten resurssit eivät riitä eroavien tukemiseen. Eroauttamisessa vertaistuki on suuressa roolissa esimerkiksi eroseminaareissa ja lasten ja nuorten eroryhmissä sekä yksinhuoltajien olohuonetoiminnassa. Vertaistukiryhmät edustavat uusyhteisöllisyyttä, jolla yhteiskunta voi vahvistaa ihmisten osallisuutta tukevia rakenteita. Mahdollisuus keskustella erosta vertaistukiryhmässä lisää vanhempien valmiuksia sopimusneuvotteluihin toisen vanhemman ja viranomaisten kanssa. Eron jälkeen vertaistuen painopisteenä voi olla vanhempien toimivan yhteistyön rakentaminen ja lapsen huomioon ottaminen. Vertaistukiryhmässä käyneet vanhemmat ovat painottaneet, että vanhemmuutta ei voi siirtää taka-alalle erokriisin ajaksi. Keskittymisen lapsen asioihin on koettu antavan mahdollisuuden työstää rauhassa parisuhdetta ja sen päättymistä. Erot työllistävät lukuisia viranomaistahoja: työterveyshuoltoa, kouluterveydenhuoltoa, perheneuvolaa, mielenterveyspalvelua, pari- ja perheterapiapalveluita, lastensuojelua, oikeuslaitosta ja jopa poliisia. Mikäli vertaistuellä voidaan lisätä asiakkaiden uskoa omiin ratkaisukeinoihinsa, viranomaispalveluiden tarve vähenee. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 68, 79-81.) Vertaistukiryhmien etu on siinä, että niiden jäsenet suunnittelevat itse toimintaansa ja sitä voidaan muuttaa joustavasti tilanteiden mukaan. Julkiset palvelut perustuvat usein lakipykäliin ja niiden toimintasuunnitelmien muuttaminen on hidasta, ellei mahdollonta. Avuntarvitsijoiden muuttuvien tarpeiden huomiointi ja suunnittelu tapahtuvat hitaiden ja usein byrokraattisten työryhmäprosessien kautta. (Nylynd 1996: 202.)

Vaikka vertaistukea annetaan useimmiten vapaaehtoistoimintana, löytyy vapaaehtoistyöstä ja vertaistuesta myös eroavaisuuksia. Vapaaehtoistoiminnassa yksilön halu auttaa muita on toiminnan lähtökohtana. Vertaistuessa keskeistä on tukijan oma kokemus ja selviytyminen ongelmista. Vapaaehtoistoiminnassa tuki tai apu on yksisuuntaisempaa eivätkä omat kokemukset ole tukisuhteessa yhtä tärkeitä kuin vertaistuessa, jossa omat kokemukset ja niiden jakaminen ovat nimenomaan tukisuhteen perusta ja tuki tai saatu apu on tasavertaista ja vastavuoroista. Vapaaehtoistyöntekijän ja asiakkaan käymän keskustelun tulisi olla nykyhetkeen ja tulevaisuuteen suuntautuvaa, luonteeltaan arkikeskustelua. Menneisyydessä tapahtuneiden kokemusten arviointi edellyttää ammatillista koulutusta. Vertaistukijana toimivalla vapaaehtoisella on kokemuksensa tuomaa uskottavuutta. Hänellä on myös etäisyyttä tarkastella vertaistensa ongelmia uusista näkökulmista. Tilaisuus puhua vertaistukijan kanssa antaa mahdollisuuden jäsentää omaa tarinaansa. Usein jo kuulluksi ja kohdatuksi tuleminen vahvistavat tunnetta siitä, että tilanteesta voi selviytyä. Kyselemällä kuulija voi saada kertojan löytämään uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja tilanteeseen, josta ei tuntenut löytävänsä ulospäisyä. (Mykkänen-Hänninen 2007: 12-14.)

Vapaaehtoistoimintaa organisoidaan hyvin eri tavoin. Asiakas ei voi apua hakiessaan tietää, miten auttaminen kussakin yksikössä toteutetaan, miten vapaaehtoistyöntekijät on valittu ja miten heitä koulutetaan tai miten toimitaan ongelmatilanteissa. Apua tarjoavan yksikön tehtävänä on huolehtia, että sen tarjoamat palvelut eivät vaadi ammatillista osaamista, vaan perustuvat ihmisten väliseen inhimilliseen kohtaamiseen. Julkisen palvelujärjestelmän tilanne luo paineita tarjota myös sellaisia palveluita, jotka edellyttävät ammatillista osaamista. (Mykkänen-Hänninen 2007: 13-16.)

Haasteita toimintaan voi tuoda vapaaehtoistyöntekijän liiallinen samaistuminen autettavan tilanteeseen. Pitäisi muistaa, että vaikka kokemukset voivat olla yhteisiä, elämäntilanne kokonaisuutena on aina yksilöllinen. Toimintaan sitoutuminen on myös haaste. Monet tukimuodot edellyttävät sitoutumista ja pitkäjänteisyyttä, mutta työelämälle ominainen pätkätyöläisyys on tyypillistä myös vapaaehtoisten työntekijöiden parissa. Vertaistukijan pitäisi välttää johdattelemasta tai painostamasta tuettavaa omien mieltymystensä tai arvojensa suuntaan. Vertaistukijan vaikuttimet eivät saisi olla henkilökohtaisia, niin että hän parantelee omia ongelmiaan auttamalla muita. Kun toimitaan ryhmässä, haasteena saattavat olla ryhmäläisten keskenään ristiriitaiset tai epärealistiset odotukset. Ryhmässä voi olla dominoiva asiakas, joka vie muilta mahdollisuuden osallistua tasavertaisesti. Vapaaehtoisen vaikuttimet voivat olla kyseenalaisia, esimerkiksi uteliaisuus, elämishakuisuus, tarve nostaa omaa statusta tai halu ratkaista muiden ongelmat. Kyseenalaisten motiivien havaitseminen ja niiden puheeksi ottaminen on vaikeaa. Sekä osallistujat että vetäjät ovat eronneiden vanhempien vertaisryhmässä kokeneet lasten asioiden käsittelyn haasteelliseksi. Omia lapsuudenkokemuksia mieleen tuovia asioita voi tuntua vaikealta käsitellä keskellä erokriisiä. Kuitenkin näiden asioiden läpi käyminen voi auttaa osallistujaa näkemään oman toimintansa seuraukset lapsilleen. (Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen 2009: 15-66.)

Julkiset palvelut ovat aatteellisesti ja uskonnollisesti sitoutumattomia. Järjestöjen toiminta voi perustua aatteeseen, johon ei itse halua sitoutua. Vapaaehtoistoiminta on haavoittuvaa, koska sen järjestäminen ei ole lakisääteistä. Osallistujille voi syntyä riippuvuutta vertaisryhmästä, jolloin ryhmästä irtaantuminen voi johtaa sopeutumisvaikeuksiin. (Hokkanen 2003: 257-267.) Kun tehdään työtä, joka kuormittaa tunne-elämää, on vaarana, että vapaaehtoistyöntekijä uupuu tehtävässään ja kokee riittämättömyyttä, koska alkaa kantaa asiakkaan ahdistusta omilla harteillaan. Tällöin tarvitaan riittäviä tukirakenteita koulutuksesta alkaen työn organisointiin ja ohjaukseen. Tällöin tarvitaan yhteiskunnan resursseja. Hyvinvointi- ja sosiaalipalvelujen tuottamiseen liittyvä, ajankohtainen kysymys on, miten arvioida palvelujen kohdentumista, riittävyyttä ja vaikuttavuutta. Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuuden arviointi voi olla haastavaa, miten luoda laatumittareita, mitata vaikuttavuutta ja jalostaa toiminta tuotteeksi? Yksi ongelma on se, että useimmiten vapaaehtoistyöntekijät ovat naisia, ja vapaaehtoisvoimin järjestettävät palvelut liittyvät sosiaali- ja terveysalaan, jolla palkat ja arvostus

ovat huonoja. Vahvistaako vapaaehtoistyöntekijöiden käyttö näillä aloilla arvostusta ja työtehtävien asemaa? (Mykkänen-Hänninen 2007: 53, 58.)

4.2 Vertaistoimijuuden ja vertaisvaikuttamisen merkitys lapsille

Koska olohuonetoiminnassa lapsille muodostuu tavallaan oma vertaisryhmänsä, pyrin valottamaan myös lasten vertaissuhteita. Lasten vertaissuhteiden merkitystä on tutkittu jo 1800-luvulla. Ensimmäiset tutkimukset keskittyivät lapsen sosiaalisen aseman ja sitä ennustavien tekijöiden tarkasteluun. Sosiaalisen kehityksen alueella katsottiin vanhempien olevan lapsen ensisijaisia sosiaalistajia. 1960-1970-luvuilla alettiin huomioda vertaissuhteiden kehityksellistä merkitystä lapselle ja tutkia lapsuusiän vertaissuhteissa esiintyneiden vaikeuksien yhteyttä myöhemmissä elämänvaiheissa esiintyviin ongelmiin. (Salmivalli 2008: 17-18.)

Vertaissuhteiden tutkimus on lisääntynyt eksponentiaalisesti 2000-luvulle tultaessa. Valtaosa tutkimustiedosta perustuu kuitenkin länsimaissa tehtyihin tutkimuksiin. Aivan viime aikoina tutkimukset ovat osoittaneet, että tuloksia ei voida yleistää kulttuurista toiseen. Myös valtakulttuurissa on useita alakulttuureja, joiden sosiaalisista prosesseista on toistaiseksi vähän tietoa. (Salmivalli 2008: 20-21.)

Hyväksytyksi tuleminen ja ystävyysuhteiden solmiminen ovat merkittäviä lapsuuden kehitystehtäviä. Kumpikin vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen myönteisesti. Lapsen sosiaaliseen asemaan ryhmässä saattavat vaikuttaa hänen käyttäytymisensä lisäksi myös pinnalliset asiat, kuten ulkonäkö. Vertaisryhmään integroitumisen ja sosiaalisen aseman merkitys kasvaa nuoruusikää lähestyttäessä. Ryhmä tyydyttää yhteenkuuluvuuden ja läheisyyden tarpeita. Vertaisryhmässä opetellaan tärkeitä sosiaalisia taitoja ja rakennetaan minäkuvaa sosiaalisen vertailun avulla. Ryhmän ulkopuolelle jätetty jää vaille mahdollisuuksia harjoitella monia sosiaalisia taitoja. Lapsen sosiaalinen status on lisäksi melko pysyvä. Hänen toimintansa tulkitaan statuksen mukaisesti, olipa se millaista hyvänsä, ja hänen saamansa asema vahvistuu. (Salmivalli 2008: 22-33.)

Vertaisryhmässä torjutuksi tuleminen on Miller-Johnsonin, Coien, Maumary-Gremaudin, Lochmanin ja Terryn tutkimuksen mukaan yhteydessä erilaisiin ongelmiin myöhemmin elämässä, esimerkiksi kouluvaikeuksiin, tunne-elämän ongelmiin ja käyttäytymisen ongelmiin. Tutkimus ei kuitenkaan selvittänyt, olivatko ongelmat syynä torjumiseen vai päinvastoin. Lisäksi tulokset olivat tytöillä hieman erilaisia kuin pojilla. (Miller-Johnson, Coie ym.: 1999: 137-144.) Tutkijat ovat nykyään sitä mieltä, että vetäytyvä käytös ja aggressiivisuus aiheuttavat sosiaalisissa suhteissa ongelmia, kuten torjutuksi tulemistä ja nämä ongelmat lisäävät vetäytymistä ja aggressiivisuutta. Kyse on siis pikemmin negatiivisesta kehästä, kuin siitä, kumpi ongelma oli ensin. Aggressiivinen käytös yhdessä torjutuksi tulemisen kanssa on vahvimmin

ennustanut koulun keskeyttämistä ja vääränlaisiin kaveriporukoihin hakeutumista. (Salmivalli 2008: 43-44.) Tutkimuksessa on havaittu jonkin verran sukupuolieroja. Esimerkiksi tyttöjen kohdalla vastavuoroisen ystävän puute ennusti ongelmia vertaissuhteissa, kun taas pojilla ei lainkaan. Kielteinen minäkäsitys taas lisäsi erityisesti juuri poikien riskiä joutua kiusatuksi tai torjutuksi. (Salmivalli 2008: 52.)

5 Monikulttuuriset perheet ja parisuhteet sekä tukipalvelut valokeilassa

Perheeksi luokitellaan Väestötietojärjestelmän mukaan yhdessä osoitteessa asuvat henkilöt. Perhe on lapsiperhe, kun siinä asuu alle 18-vuotiaita lapsia, ja yhden vanhemman perhe, kun perheessä asuu vain yksi huoltaja ja lapsia. (Kela 2014.) Lapsi voi tällöin olla yhteishuollossa tai asua yksinhuoltajan kanssa. Kotitaloustilastoinnissa puhutaan yksinhuoltajatalouksista (vaikka lapsi olisikin yhteishuollossa), ja tällaisiksi määritellään kotitaloudet, joiden jäsenenä on alle 18-vuotiaita lapsia ja joissa on vain yksi aikuinen. Myös suomalainen hallintokäytäntö on sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksesta päätynyt perheiden määrittelyssä samaan käytäntöön. Nykyinen tilastointi- ja yksinhuoltajamäärittely ei kuitenkaan enää vastaa nykytodellisuutta. Esimerkiksi vuoroviikoin kummankin vanhemman luona asuvat lapset eivät näy tilastoissa, koska heidät kirjataan asuvaksi vain toisen vanhemman luona. Vanhemman uusi kumppani ei myöskään välttämättä ota vastuuta puolison lasten kasvattamisesta. (Hakovirta 2006: 27-28.) Suomalaisista lapsiperheistä noin viidennes on yhden vanhemman perheitä. Pääkaupunkiseudun suurissa kaupungeissa yhden vanhemman perheiden osuus on vielä suurempi. Helsingissä joka kolmannen, Espoossa ja Vantaalla joka neljännen lapsiperheen arki pyörii yhden vanhemman voimin. (Pienperheyhdistys 2014.)

Monikulttuurisessa parisuhteessa puoliset ovat eri kulttuureista. Puolisoilla voi olla myös sama etninen tausta, mutta toinen heistä on asunut pitkään poissa lähtömaastaan. Tällainen liitto on myös parisuhdemielessä monikulttuurinen. Näiden liittojen määrä Suomessa on jatkuvassa kasvussa. Suomessa elää tällä hetkellä noin 55 000 kaksikulttuurista paria ja vuosittainen lisäys on noin 3000 paria. Kaksikulttuurisissa perheissä elää noin 160 000 lasta. (Väestöliitto 2014.) Tutkittavasta joukosta kaikki ovat itse kantasuomalaisia, joiden entiset puoliset ovat eri kulttuureista. Yksi tavoitteistani tässä työssä on selvittää, miksi osallistujat kokevat tarvitsevänsä juuri monikulttuurista vertaisryhmää.

Avioliittoja solmitaan Suomessa vuosittain noin 25 000. Määrä on ollut kasvussa koko 2000-luvun. Vuonna 2012 esimerkiksi solmittiin 28 878 avioliittoa, joista 3749 sellaista avioliittoa, jossa Suomessa vakituisesti asuva kansalainen meni naimisiin ulkomaalaisen puolison kanssa. Yhteensä monikulttuurisia liittoja kaikista liitoista oli siis noin 13 %. Ulkomailla solmittuja avioliittoja ei rekisteröidä. Avioeroja oli vuonna 2012 13 040, mikä on noin 45 % solmituista avioliitoista. (Suomen virallinen tilasto: Siviilisäädyn muutokset 2013.) Suomalaiset miehet

löytävät puolisonsa yleensä Ruotsista, entisen Neuvostoliiton maista, Thaimaasta tai Virosta. Suomalaiset naiset taas menevät naimisiin ruotsalaisten, Iso-Britanniasta, Saksasta tai entisen Neuvostoliiton maista kotoisin olevien miesten kanssa. (Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012)

Suomen virallisen tilaston mukaan vuonna 2012 erosi yhteensä 1674 monikulttuurista paria. Heistä 811 paria, joissa mies oli syntynyt Suomessa ja 863 paria, joissa nainen on syntynyt Suomessa. Määrä laski hieman edellisestä vuodesta. Avioeroja oli 44,6 % solmituista avioliitoista, eli keskimäärin vähemmän kuin suomalaisista liitoista (45,2 %). Tämä tilasto kumoo mielestäni väitteen siitä, että monikulttuuriset parit eroaisivat useammin kuin suomalaiset. Tilastot ovat kuitenkin tuoreita, eivätkä liitot ole kestäneet vielä pitkään. (Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012.) Monikulttuuristen avioerojen syitä ei juurikaan ole tutkittu Suomessa. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten mukaan erot voivat liittyä eri kulttuuritaustoista johtuviin lastenkasvatuskiistoihin, parien kohtaamaan kielteiseen suhtautumiseen, sekä tavanomaisiin parisuhteen ongelmiin, joita yhteisen kielen puute voi pahentaa. Monikulttuuristen liittojen yleistä luonnetta ymmärtämällä voidaan löytää syitä siihen, miksi liitot päättyvät usein eroon. (Perhebarometri 2012: 20-21.)

Lapsiperheitä oli vuoden 2013 lopulla Suomessa yhteensä 578 409. Näistä sellaisia perheitä, jossa molemmat vanhemmat ovat suomalaisia, oli 426 597. Sellaisia perheitä, joissa toinen tai molemmat vanhemmista on kansalaisuudeltaan muu kuin suomalainen, oli 151 812. Kaikista lapsiperheistä isättömiä oli 102 013 ja äidittömiä 16 081. Yhden vanhemman perheitä on yhteensä siis noin 20 % kaikista lapsiperheistä. Monikulttuurisista perheistä isättömiä oli 6534 ja äidittömiä 584. Tällä ei siis tarkoiteta sitä, että isä tai äiti olisi kuollut, ainoastaan sitä, että tämä ei asu muun perheen kanssa samassa osoitteessa. Monikulttuurisia yhden vanhemman perheitä oli siis 4,6 % kaikista monikulttuurisista perheistä. Monikulttuuristen perheiden vanhemmat ovat enimmäkseen Virosta ja Venäjältä. (Lapsiperheet vanhempien kansalaisuuden mukaan 2013.)

Väestöliitto on tutkinut, millaisia monikulttuuriset avioliitot Suomessa ovat, ja julkaissut tulokset Perhebarometri 2012- julkaisussa. Kyselyyn vastasi 2400 monikulttuurisessa liitossa elävää äidinkieleltään suomenkielistä tai vieraskielistä. Lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty Tilastokeskuksen aineistoja. Tutkimustulosten perusteella suomalaisten miesten ja naisten monikulttuuriset liitot poikkeavat toisistaan paljon. (Perhebarometri 2012: 9.)

Eniten monikulttuurisia liittoja on pääkaupunkiseudulla. Vuonna 2011 kaikista solmituista liitoista 15 % oli monikulttuurisia. Euroopan unionin alueella vastaava luku on noin 13 % kaikista solmituista avioliitoista. Osa monikulttuurisista liitoista solmitaan Suomessa asuvien ihmisten kesken, mutta avioliittomuutto on yksi keskeinen syy muuttaa Suomeen. (Perhebarometri 2012: 15-16.)

Miksi monikulttuuristen liittojen määrä lisääntyy? Liikkuvuus esimerkiksi opiskelun ja lomamatkojen merkeissä on lisääntynyt ja lisännyt kohtaamisten mahdollisuuksia. Pelkkä sattuma ei kuitenkaan selitä sitä, miksi avioitutaan juuri tietyistä maista kotoisin olevien puolisoiden kanssa. (Perhebarometri 2012: 17.) Vähiten ja eniten koulutetut naiset ja miehet solmivat monikulttuurisia liittoja jonkin verran enemmän kuin muut. Tätä voisi osittain selittää se, että maaseudun vähän koulutettujen miesten on vaikeaa löytää suomalaista puolisoa ja toisaalta kaupunkien korkeasti koulutettujen naisten on vaikeaa löytää saman taustan omaavaa miestä Suomesta. Monikulttuurisen liiton solmivat miehet sijoittuvat tulojakauman ylä- ja alapäähän useammin kuin suomalaisten kanssa avioituneet ja naiset taas ovat useammin pienituloisia. Miehet ovat yleisemmin eronneita tai leskiä solmiessaan monikulttuurisen liiton, naisilla ei ole juurikaan eroa suomalaisiin liittoihin verrattuna. (Perhebarometri 2012: 19-41)

Avioliitto solmitaan keskimääräistä lyhemmän seurusteluajan jälkeen, mikäli monikulttuurinen kumppani tulee niin sanotusta matalan inhimillisen kehityksen maasta, jolloin oleskelulupakäytäntö pakottaa solmimaan avioliiton, mikäli pariskunta haluaa asua yhdessä Suomessa. Lyhyt seurustelu-aika ei kuitenkaan korreloi erojen määrään, mikäli kumppani tulee korkeamman inhimillisen kehityksen maasta. Väestöliiton toteuttamaan kyselyyn vastasivat vain avioliitossa elävät, joten tulokset voivat siksi hieman vääristyä. (Perhebarometri 2012: 34-35)

Ulkomaalaistaustaisista kumppaneista 80 prosentilla on vähintään keskiasteen koulutusta vastaavat opinnot suoritettuina. Kumppaneilla on yleensä samanlainen koulutustausta, sekä suomalaiset, että ulkomaalaistaustaiset naiset ovat yleensä kumppaneitaan hieman koulutetumpia. Ulkomaan kansalaisten työttömyys on kuitenkin vähintään kaksinkertaista Suomen kansalaisiin verrattuna. Useimmissa työpaikoissa Suomessa vaaditaan suomen kielen osaamista, jotta voi työllistyä. Ne ulkomaiden kansalaiset, joilla on suomalainen puoliso, näyttävät työllistyvän kuitenkin helpommin kuin ne joilla ei ole. Ilmeisesti suomalaisilla puolisoilla on verkostoja ja mahdollisuuksia auttaa työn haussa. Ulkomaalaisista puolisoista työttömänä oli noin 9 %. Väestöliiton kyselytutkimuksen mukaan puolison työllistymisen vaikeudet olivat suurin este avioparien Suomessa asumiselle. Kyselyyn vastanneet olivat tavallista väestöä tyytymättömämpiä taloudelliseen tilanteeseensa. (Perhebarometri 2012: 46-49)

Kun kyselyyn vastanneita pyydettiin arvioimaan, mitkä seikat ovat liitossa tärkeimpiä, vastaukset eivät juuri eronneet suomalaisliitoissa elävien vastauksista. Sosiaalista taustaa, uskonnollista taustaa tai tulotasoa ei pidetty tärkeinä, sen sijaan tärkeimpinä pidettiin uskollisuutta, keskusteluhalukkuutta, lapsia, toimivaa seksuaalista suhdetta ja kotitöiden jakamista. Riidanaiheet liitoissa ovat samanlaisia kuin suomalaisissakin liitoissa ja liittyvät arjen pyörittämiseen, lasten kasvatukseen, kotitöiden jakamiseen, vapaa-ajan käyttöön, seksiin ja raha-asioihin. Kotitöistä riidellään useammin kuin suomalaisissa liitoissa, myös suomalaismiehet

riitelivät aiheesta useammin monikulttuurisissa liitoissa. Myös vapaa-ajan vietosta, seksistä ja alkoholin käytöstä riidellään suomalaispareja useammin. Kun verrataan parisuhdetyytyväisyyttä suomalaisparien kesken, huomataan, että ulkomaalaismiesten kanssa elävät suomalaisnaiset ovat tyytyväisempiä parisuhteisiinsa kuin suomalaismiesten kanssa avioituneet naiset. Kaikkein tyytyväisimpiä parisuhteeseensa olivat ulkomaalaiset miehet. (Perhebarometri 2012: 56-60, 67)

5.1 Monikulttuuristen perheiden tilanteesta

Jokaisessa parisuhteessa kohtaa kaksi kulttuuria, mutta täysin toisenlainen kotikasvatus lisää haasteita parisuhteessa. Sinikka Arteva on haastatellut 25 monikulttuurista paria, joiden toinen osapuoli on suomalainen. Osa pareista on yhä yhdessä, osa eronneita. Parit kokivat haasteiksi erityisesti uskonnolliset erot. Erityisesti muslimimiehet saattavat nuorena olla vapaa-mielisiä, mutta sitten kun he saavat lapsia, muuttuvat uskonnollisemmiksi ja pitävät lasten kasvattamista muslimeiksi tärkeänä. Tämä saattaa olla vaimolle hämmentävää, jos he ovat tutustuneet nuorina, jolloin uskonto ei ole näytellyt miehen elämässä mitään roolia. Usein suhteen uskonnollisempi osapuoli on vaatinut toista kääntymään omaan uskoonsa, tai vähintään kasvattamaan lapset oman uskontonsa mukaisesti. (Arteva 2000: 20-25.)

Yhteisen kielen puute on myös ongelma. Yhteinen kieli on usein molemmille vieras, esimerkiksi englantia, joten ”joskus puolisoit eivät saa sanomaa oikeana perille. Kun ei puhu täydellisesti yhteistä kieltä, voi ymmärtää väärin, suutahtaa ja kiljaista: ”Turpa kiinni kun et tajua!”” (Arteva 2000: 30.) Kun on puutteellinen kielitaito, on vaikeampaa löytää ystäviä tai töitä. Puoliso joutuu sosiaalisissa tilanteissa kääntäjäksi, mikä hankaloittaa keskusteluja. Jotkut Artevan em. haastatelluista ovat opiskelleet toisen äidinkielen. Ei kuitenkaan riitä, että osaa kielen, on opittava uusi tapa ajatella, väärinkäsityksiä tulee sen takia, että suomalainen saattaa sanoa asiasta liian suoraan, kun toisessa kulttuurissa on tapana vihjata varovaisesti. Kielen osaaminen ei aina riitä ystävien saamiseen, koetaan, että kulttuurierot ovat niin suuria, ettei ole riittävästi yhteisiä asioita joista puhua, joten ystävät ovat pääosin muita ulkomaalaisia tai puolison ystäviä (Arteva 2000: 35-52).

Ruoka on myös yksi aihe, josta tulee kiistoja. Suomessa ei pidetä yhteisiä ruoka-aikoja niin tärkeinä kuin monissa muissa maissa. Suomesta ei saa sellaisia ruoka-aineita, joihin ulkomaalaiset ovat tottuneet, eikä täältä ole talvella helppoa löytää tuoreita vihanneksia ja hedelmiä. Esimerkiksi suomalaisten tavan tyrkyttää vieraisilla erilaisia leivonnaisia eräs japanilainen nainen koki vaikeaksi. Hän ei ollut tottunut syömään makeaa, ja hänelle tuli joka kerta huono olo, kun ei kehdannut kieltäytyä tarjoiluista. (Arteva 2000: 30-50.)

Yksi haasteita tuova asia on se, että ihmiset, jotka tulevat yhteisöllisistä kulttuureista, joissa ei ole yhteiskunnan ylläpitämää sosiaaliturvaa, eivät ymmärrä sitä, että Suomessa ollaan yksilökeskeisempiä. Esimerkiksi kun Artevan haastatteleman Aprilin veli meni naimisiin, Aprilin mielestä oli hänen velvollisuutensa antaa suurin osa säästöistään häiden järjestämiseen. Artevan haastattelema Katja taas kertoo, että hänen kiinalaisen kumppaninsa vanhempien tahtoa noudatetaan kaikessa, vaikka se tuntuisi älyttömältäkin. Erityisesti haastatellut hämmästelevät suomalaisten piittaamatonta käytöstä nuorista, jotka saavat viettää aikaansa julkisilla paikoilla juovuksissa sekä sitä, että vanhukset laitetaan laitoksiin. Lastenkasvatus tuottaa erimielisyyksiä, esimerkiksi armeijan käyminen. Suomessa monikulttuuriset parit ovat kohdanneet rasismia lähinnä humalaisten suusta kadulla. Monet ymmärtävät, että esimerkiksi työkeä kassa voi olla työkeä kaikille, eikä käytös kohdistu erityisesti ulkomaalaisuuteen. (Arteva 2000: 31-39, 50-51.)

Haastatellut kertovat, että ovat suhteissaan olleet erityisen tyytyväisiä siihen, että monikulttuurinen vaimo hoitaa kodin ja laittaa ruokaa. Vaimo hoitaa usein perheen raha-asiat, ja esimerkiksi haastateltu Olli kiittelee, että nykyään rahaa jää säästöönkin. Haastatellut kertovat, että elämä monikulttuurisessa suhteessa on monipuolista ja jännittävää. Suomalaiset ovat usein suunnitelmallisempia ja järjestelmällisempiä kuin monikulttuuriset kumppaninsa. (Arteva 2000: 31-46.)

Monet huonot ja hyvät puolet, jotka haastatellut ovat kokeneet kulttuurisidonnaisiksi, voivat Artevan mielestä (2000: 33) olla myös persoonallisia eroja. Esimerkiksi kaikki suomalaiset miehet eivät ole rehellisiä ja luotettavia, eivätkä kaikki suomalaiset naiset ruoanlaittotaidottomia.

5.2 Monikulttuuriset tukipalvelut

Monikulttuurisia tukipalveluita, kuten muitakin hyvinvointipalveluita, tuotetaan sekä julkisen, että yksityisen sektorin ja yhteisöjen (järjestöt) toimesta. Julkisen sektorin palveluista esimerkkeinä Vantaalta löytyvä MYP, maahanmuuttajien yhteispalvelupiste, josta saa erilaista neuvontaa ja ohjausta. Vantaalta löytyy myös Silkinportin toimintakeskus, jossa järjestetään monipuolista maksutonta toimintaa. Vantaalla on omia maahanmuuttokoordinaattoreita ja toimintaa järjestetään myös projekteissa (Vantaa 2015.) Järjestöpuolelta Vantaalla toimii Järjestörintin ylläpitämiä neuvontapisteitä eri puolilla Vantaata (Vantaalla 2015). Lisäksi Vantaalta löytyy naisia ja tyttöjä tukevaan toimintaan keskittynyt Vantaan Nicehearts ry. (Nicehearts 2015).

Helsingissä julkisen sektorin palveluita tuottaa esimerkiksi maahanmuuttoyksikkö, jossa tarjotaan kotoutumiseen keskittyneitä palveluita. Lisäksi Helsinki tarjoaa työnhakupalveluita maa-

hanmuuttajille sekä perhevalmennusta kahden kulttuurin perheille. (Helsinki 2015.) Helsingin kaupunki tukee myös kulttuurien kohtaamista taiteiden avulla tukemalla erilaisten tapahtumien järjestämistä kulttuurikeskus Caisassa (Caisa 2015.) Järjestöpuolella Helsingissä toimii mm. Monika-naiset liitto ry, joka tarjoaa palveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille ja -lapsille, sekä toimii asiantuntijana ja vaikuttajana etniseen yhdenvertaisuuteen ja väkivaltaan liittyvissä kysymyksissä sekä edistää kotoutumista. (Monikanaiset 2015.)

Espoossa kaupunki järjestää maahanmuuttajille erilaisia neuvontapalveluita esimerkiksi yhteispalvelupisteissä ympäri Espoota. (Maahanmuuttajien infopankki 2015.) Espoossa järjestökentällä toimii esimerkiksi Familia-club, josta lisää tässä työssä myöhemmin.

Palveluita ei kuitenkaan ole ihan yksinkertaista löytää, jos ei tiedä, mistä hakea ja mitä kysyä. Lisäksi palvelut ovat yleensä suunnattu maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja keskittyvät kotoutumiseen ja työllistymiseen liittyviin kysymyksiin. Monikulttuurisia parisuhteita tukevia palveluita on vaikeampaa löytää. Työtäni varten haastatellut naiset ovat kaikki suomalaistaustaisia ja oletus ilmeisesti on, että normaalit tukipalvelut riittävät. Uskoisin, että monikulttuurisissa parisuhteissa elävillä on kuitenkin erityiskysymyksiä, joihin on vaikeaa saada apua tai vastauksia kaikille tarkoitetuista palveluista.

Tarkistin, millaista on internetin kautta etsiä pääkaupunkiseudulta palveluita, joissa huomioitaisiin monikulttuuriset perheet. Vieraskielisen on vaikeaa puhelimitse lähteä selvittämään palvelujen tarjontaa. Pääkaupunkiseudulla on haastavaa löytää verkkosivuilta juuri monikulttuurisille yhden vanhemman perheille suunnattuja palveluita. Toki kaikissa kunnissa oli löydettävissä perheille erilaisia palveluita. Toisaalta on muistettava suomalainen malli, jossa ajatellaan, että kaikki voivat käyttää kaikille tarkoitettuja palveluita. Monikulttuurisia perheitä pyritään integroimaan yhteiskuntaan kantaväestölle tarkoitettuja palveluita tarjoamalla, mutta osalla perheistä on erityisiä kysymyksiä, eikä voida olettaa, että työntekijät voivat kaikki erikoistua vastaamaan kaikkiin mahdollisiin kysymyksiin, joita erilaisilla perheillä on. Maahanmuuttajille tarkoitetut palvelut eivät suoranaisesti myöskään vastaa monikulttuuristen perheiden tarpeisiin, koska ne keskittyvät enemmän kotoutumiseen ja työllistymiseen, vaikka toki näidenkin ongelmien ratkaisu vaikuttaa myös perheisiin positiivisesti. Tämä julkisten palvelujen löytymisen vaikeus ehkä osaltaan selittää sitä, miksi monikulttuurinen olohuonetoiminta on niin suosittua.

Helsingissä, jossa asuu paljon monikulttuurisia perheitä, pyritään kohdentamaan palveluita maahanmuuttajien erityistarpeisiin lähinnä maahantulon alkuvaiheessa. Muuten heitä palvelaan kuten muitakin helsinkiläisiä, perusteeksi mainitaan yhdenvertaisuus ja asiakaslähtöisyys. (Helsingin kaupunki 2015). Espoolla on oma monikulttuurisuusohjelma (2014-2017), jossa esi-

merkiksi huomioidaan se, että maahanmuuttajat saattavat tarvita positiivista erityiskohtelua yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. (Espoo 2015.) Vantaan linjaus on, että palvelut ovat kaikille yhteisiä, mutta tarvittaessa tuotetaan erityispalveluita. Myös Vantaalla on oma monikulttuurisuusohjelma. (Vantaa 2015b). Kauniaisissa keskitytään edistämään myönteistä kanssakäymistä maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä. (Kauniainen 2015.) Tekemässäni esihaastattelussa kävi ilmi, että haastateltu oli joutunut neuvomaan viranomaisia monikulttuuriin eroihin liittyvissä ongelmissa, kun tilanteen pitäisi olla toisinpäin. Pitää olla sinnikäs ja kieli-taitoinen, jotta palvelut löytyvät.

Evangelisluterilaisella kirkolla on tarjolla perheneuvontaa. Perheneuvojalle voi varata ajan, vaikkei kuuluisikaan seurakuntaan. Perheneuvottelukyksissä kokoontuu myös erilaisia terapeuttisia ryhmiä. Palvelut ovat maksuttomia ja niitä saa myös ruotsiksi ja englanniksi. Perheneuvojat vastaavat kysymyksiin myös verkossa. Kirkko tarjoaa tukea myös parisuhteen ongelmiin, silloin voidaan keskustella joko perheneuvojien kanssa tai diakoniatyöntekijöiden kanssa. (Evl 2014a.) Useissa seurakunnissa on myös maahanmuuttajatyöntekijä. Monikulttuurisen parisuhteen vahvistamiseksi on tarjolla myös kursseja ja leirejä. Tarjolla on tietoa suomalaisesta lastensuojelusta eri kielillä. (Evl 2014b.) Silloin kun kuuluu eri uskontokuntaan tai ei kuulu kirkkoon, ei kuitenkaan ehkä halua käyttää kirkon palveluita.

Väestöliitto hankkeineen tarjoaa neuvontaa perheen hyvinvointiin ja lastenkasvatukseen liittyvissä asioissa sekä konsultatiivisesti sosiaalialan ammattilaisille, että maahanmuuttajille itselleen. Väestöliitto tuottaa julkaisuja monikulttuurisista aiheista, sekä järjestää koulutuksia, esimerkiksi etnisille yhdistyksille vertaisryhmäohjaajakoulutusta. (Väestöliitto 2014.)

Kolmannella sektorilla on merkittävä rooli yhteisöllisen tuen tarjoajana. Monet järjestöt ja vapaaehtoistoimijat ovat suomalaisessa yhteiskunnassa ensiarvoisen tärkeitä toimijoita ja paikkaavat sosiaalisen tuen ja turvan sekä osallisuuden aukkoja. Tästä on esimerkkinä tutkimusympäristöni monikulttuurinen olohuone toimintoihin.

6 Monikulttuurinen olohuonetoiminta

Monikulttuurista olohuonetoimintaa järjestetään yhden vanhemman perheille. Yksin- ja yhteishuoltajille tarkoitettu olohuone on matalan kynnyksen vertaistukiryhmätoimintaa. Yleensä olohuoneet kokoontuvat leikkipuistojen, päiväkotien, seurakuntien tai muissa helposti saavutettavissa toimitiloissa pari kertaa kuukaudessa. Tavoitteena on tutustua oman asuinalueen samassa elämäntilanteessa oleviin yhden vanhemman perheisiin. Monissa olohuoneissa on kahittelun ja keskustelun lisäksi myös muuta ohjattua ohjelmaa. Lapsille pyritään järjestämään lastenhoito. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 a.)

6.1 Monikulttuurinen olohuonetoiminta ja sen kehitys

Monikulttuurinen olohuonetoiminta on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, ja saa sillä perusteella tukea Helsingin kaupungilta. Ennalta ehkäisevää lastensuojelutyötä ovat erilaiset vanhemmuutta tukevat ja lapsen kasvua ja kehitystä tukevat toimenpiteet silloin kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Sosiaaliportti 2014 a.)

Olohuonetapaamisten tavoitteena on tukea monikulttuurisesta liitosta eronneita vanhempia erokriisissä ja vanhemmuudessa, ja auttaa vanhempia löytämään keinoja lasten monikulttuurisen identiteetin rakentamisessa. Tähän liittyy ymmärryksen lisääminen toisesta maasta tulevan vanhemman kulttuuritaustasta. Eri kulttuureista tulevilla vanhemmilla saattaa olla erilainen näkemys lasten kasvatuksesta, joka vaikuttaa lasten huoltajuudesta sopimiseen, elatuskysymyksiin ja tapaamisten järjestelyihin. Joskus toinen vanhempi puuttuu lapsen elämästä kokonaan tai vuorovaikutus on vähäistä. Vähäisen tai olemattoman vuorovaikutuksen merkitys korostuu erityisesti siinä vaiheessa, kun lapsi alkaa miettiä omaa identiteettiään. Lapsi voi olla ihonväriltään tai muilta piirteiltään suurestikin erilainen päiväkotij- ja koulukavereihin verrattuna, jolloin rasismi ja kiusaaminen voivat olla arkipäivää. Tällöin suomalaiselta vanhemmalta vaaditaan erityistä kykyä lapsen identiteetin ja omanarvontunnon vahvistamiseen. Tätä kykyä pyritään tukemaan ja vahvistamaan monikulttuurisissa olohuonetapaamisissa. (Tuominen, 8.3.2014)

Monikulttuurinen olohuone tarjoaa vanhemmalle hengähdystauon sekä mahdollisuuden jakaa ajatuksia ja kokemuksia muiden, samassa tilanteessa olevien aikuisten kanssa. Olohuoneessa voi virkistäytyä, oppia uusia taitoja ja viettää aikaa vertaistuen merkeissä. Olohuoneeseen ovat kaikki tervetulleita, osallistuakseen ei tarvitse olla minkään yhdistyksen jäsen, eikä maksaa pääsymaksua. (Olohuone monikulttuurisille yhden vanhemman perheille 2009)

Olohuoneessa on ainakin yksi vetäjä, jonka kanssa suunnitellaan olohuoneen toimintaa. Yhdessä voidaan suunnitella tulevaisuuden unelmakarttaa, leipoa tai askarrella ennen tärkeitä juhlia tai voidaan opetella arkielämän taitoja tai kutsua asiantuntija alustamaan jostakin mielenkiintoisesta aiheesta, kuten kasvatuksesta, ihmissuhteista, omasta jaksamisesta, perheoikeudesta, terveydestä jne. Jokainen olohuoneen jäsen voi itse vaikuttaa toiminnan sisältöön - kukin olohuone muotoutuu osallistujiensa näköiseksi ja mukaan voi tulla milloin tahansa. Olohuonetoiminnan ajan lapsilla on mahdollisuus leikkiä keskenään lastenhoitajan valvonnassa. (Päksy olohuoneet 2014.)

Ajatus monikulttuurisen olohuonetoiminnan perustamisesta syntyi, kun Anne Martin tapasi seurakunnan yksinhuoltajien olohuonetoiminnassa monikulttuurisessa liitossa olleen naisen. Martinista tuntui, ettei tätä naista aivan ymmärretty, koska olohuoneen vetäjällä ei ollut

omakohtaisia kokemuksia monikulttuurisesta liitosta eikä nainen saanut tarvitsemaansa vertaistukea. Tästä lähti ajatus siitä, että tarvitaan oma, erillinen, monikulttuurinen olohuone. Eija Tuominen ja Anne Martin olivat olleet Päksy ry:n toiminnassa mukana, joten he ajattelivat, että monikulttuurinen olohuonetoiminta voisi olla luontevasti Päksyn toimintaa. Avuksi päätettiin pyytää Eija Terävä, lastensuojelun ammattilainen ja Päksy ry:n jäsen, jolla oli kokemusta olohuonetoiminnan järjestämisestä ja vetämisestä. Anne Martinilla sekä Eija Tuomisella on molemmilla vahva kokemus monikulttuurisuudesta, Eija Tuominen on vuodesta 2007 saakka ollut mukana ennaltaehkäisevän lastensuojelun järjestö- ja vapaaehtoistoiminnassa mm. Pääkaupunkiseudun Yksin- ja Yhteishuoltajat Päksy ry:ssä, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto Yvpl ry:ssä, Totaaliyhärit ry:ssä ja Väestöliitto ry:ssä. Hän on myös vetänyt Päksy ry:n monikulttuurista olohuonetta yhtäjaksoisesti vuodesta 2009 saakka. (Martin & Tuominen, 8.3.2014)

Aluksi kokoontumiset olivat Familia clubin tiloissa Vuorikadulla, mutta olohuonetapaamisissa ei käynyt paljon ihmisiä. Tämä on normaalia toiminnan käynnistämisen vaikeutta vertaisryhmiä perustettaessa. Vertaisryhmien suosio käynnistyy usein niin, että kävijät markkinoivat toimintaa suusta suuhun, joten kestää aikansa, ennen kuin se tuo ihmisiä tapaamisiin. Seuraavaksi tapaamiset siirtyivät Sörnäisiin Tuomisen kotiin. Vetäjinä ovat toimineet Martin ja Tuominen. Familian kursseilla asiakkaat saivat tietoa monikulttuurisesta vertaisryhmästä ja siitä olohuonetoiminnan suosio alkoi. Lopulta sosiaalityöntekijätkin alkoivat ohjata asiakkaitaan osallistumaan monikulttuuriseen olohuonetoimintaan. Tällä hetkellä olohuonetoimintaa järjestetään erään helsinkiläisen päiväkodin tiloissa hyvien liikenneyhteyksien varrella. Tarkkaa paikkaa ei kerrota julkisesti, koska osa osallistujista on joutunut entisen puolisonsa pahoinpitelmäksi tai uhkailemaksi. Olohuonetoiminnalla on nykyään matala profiili, koska ryhmistä ei haluta liian isoja, jotta kaikki osallistujat ehdittäisiin huomioida ja jotta luottamuksellinen tunnelma säilyisi. Tätä nykyä tulijoita on riittävästi ilman markkinointiakin. (Martin & Tuominen, 8.3.2014)

Yhtä miestä lukuun ottamatta kaikki osallistujat ovat olleet naisia. Suurin osa naisista on suomalaistaustaisia, mutta myös ulkomaalaistaustaisia naisia on ollut useampia vuosien varrella. Melkein joka kerralla toimintaan osallistuu uusia ihmisiä. Olohuonetoiminta alkaa useimmiten ihmisten esittelyillä ja kuulumiskierroksella. Haasteena tässä on tasapuolisuus, että kaikki tulisivat kuulluiksi. Keskustelu lähtee helposti käyntiin itsestään, useimmiten ei tarvita alustusta mistään tietystä teemasta. Taustat osallistujilla ovat hyvin erilaisia, tilanteet voivat sen sijaan olla samanlaisia, mutta suhtautuminen niihin vaihtelee. Näin osallistujat saavat ongelmiinsa uusia näkökulmia. Vertaistuen merkitys on Martinista ja Tuomisesta suuri. (Martin & Tuominen, 8.3.2014)

Olohuoneissa tarjotaan aina ilmainen välipala. Monet perheet ovat taloudellisesti tiukoilla eikä heillä ole mahdollisuutta osallistua välipalakuluihin. Kylläisinä sekä lapset että vanhemmat voivat paremmin keskittyä vertaistukeen ja voimaantumiseen. Onnistumisen kokemuksia vetäjille ovat tuoneet olohuonetoiminnan suosio, se, että ihmiset tulevat uudelleen ja kehuvat toimintaa. He ovat huomanneet, että tarvetta kokonaan maahanmuuttajataustaisten yhden vanhemman perheiden ryhmän perustamiselle olisi, mutta valitettavasti resurssit eivät riitä tähän. Lapsille on myös toivottu omaa toimintaa, kokoontumiset ovat lapsillekin tärkeitä, esimerkkinä voisi olla teini-ikäisten lasten oma vertaisryhmä. Vanhemmat ovat kokeneet, että lapsille toiminnasta on ollut iloa. (Martin & Tuominen, 8.3.2014)

Martin ja Tuominen ovat tuoneet esille, että ryhmää perustettaessa tulisi huomioda, että vetäjällä olisi hyvä olla vertaiskokemusta, mutta oman tilanteen pitäisi olla tässä vaiheessa jo stabiili. Vetäjä ei voi tulla hoitamaan omia ongelmiaan ryhmään. Ammatti-ihmisen pitäisi pystyä jättäytymään taustalle. Olohuonetoimintaan osallistuneilta on tullut palautetta siitä, että on hyvä, että kaikki ryhmäläiset ovat vertaisia. On hyvä, että vetäjiä on kaksi. Jos esimerkiksi toinen sairastuu, olohuone saadaan silti pidettyä. Ihmiset lakkaisivat helposti tulemasta, jos peruutuksia tulisi usein. Tähän mennessä olohuonetapaaminen on jouduttu perumaan vain yhden kerran. Olohuonetoiminnan vetäjän pitäisi heistä olla empaattinen, mutta hänen pitäisi pystyä jättämään olohuoneessa kuulemansa asiat taakseen kun olohuonetoiminta loppuu. Rajaaminen on tärkeää, ettei tapahdu niin, että joku soittelee joka ilta. Jos näin on käynyt, avuntarvitsija on ohjattu soittamaan esimerkiksi Yhden vanhemman perheiden liiton päivystävään puhelimeen, jossa osataan vastata, jos osallistujilla on tiedontarvetta esimerkiksi lakiasioista. Kerran kuukaudessa tapaamisväli on toiminut hyvin. Vetäjillä ei ole ollut resursseja enempään. Viikonloppujen tapahtumille olisi enemmän tarvetta. Muutamia retkiä, lähinnä kesäisin on ollutkin. Viimeksi tehtiin esimerkiksi kesäretki Porvooseen elokuussa 2014 Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsitapahtumaan liittyen. (Martin & Tuominen, 8.3.2014 ja 17.9.2014)

Osallistujien kesken on syntynyt ystävyys-suhteita. Yksi olohuonetoiminnan tavoitteista onkin synnyttää osallistujille uusia verkostoja auttamaan ongelmien ratkaisuihin, poistamaan yksinäisyyttä ja antamaan tietoa ja taitoja arjen ongelmiin. Yksi tärkeä asia retkillä on ollut se, että osallistujien lapset ovat joukossa "tavallisia", eivätkä kiinnitä niin ulkopuolisten huomiota kuin silloin kun ovat yksinään liikkeellä vanhempansa kanssa. Monikulttuuriset lapset saattavat poiketa ulkonäöltään päiväkotij- ja koulukavereistaan, jolloin on tärkeää, että he näkevät, että on olemassa muitakin samannäköisiä lapsia. Olohuonetoimintaan osallistuvien lapset ovat olleet ikähaarukaltaan 0-20 -vuotiaita. Yleensä vanhemmat lapset haluavat jäädä kotiin, joten olohuonetoimintaan aktiivisesti osallistuvat lapset ovat iältään 0-12 -vuotiaita. Vetäjistä on olennaista, että lastenhoito olohuonetoiminnan aikana on järjestetty, jotta vanhempi voi vapaammin puhua arkaluonteisistakin asioista. Lastenhoito on järjestetty erillisessä tilassa, jot-

ta vanhemmat voivat keskustella keskenään vaikeistakin aiheista, kuten lapsikaappauksista, insestistä, rasismista, lasten ikävästä toisen vanhemman luo, eroriidoista ja oikeuskäsittelyistä. Lapset voivat olohuonetoiminnan aikana käydä leikin lomassa katsomassa vanhempiaan, jokainen arvioi tällöin itse, mitä asioita lapsen on sopivaa kuulla. (Martin & Tuominen, 8.3.2014)

Olohuonetoiminta on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, ja Helsingin kaupunki rahoittaa toimintaa tällä perustella. Vetäjän pitää osata hoitaa yhteyksiä eri puolille, myös kaupungin yhteyshenkilöiden kanssa. Päksy ry:n saama rahoitus on viime vuosina pienentynyt, toisaalta monikulttuurisen olohuonetoiminnan saama rahoitus on pysynyt ennallaan. Olohuonetoimintaan pitää pystyä sitoutumaan, jotta toiminnalla on jatkuvuutta. Paikan järjestymisessä on ollut omat haasteensa: on pitänyt täyttää anomuksia, miettiä vastuukysymyksiä, anoa avaimia ja hakea niitä yms. Olohuoneen osallistujilla on oma Facebook-ryhmä, jonka kautta tiedotetaan tapahtumista ja joka toimii myös sähköisenä vertaistukiryhmänä. Byrokratia on ollut vetäjistä haastavin osa toimintaa, ja monet paikallisyhdistykset ovatkin heidän käsityksensä mukaan lopettaneet olohuoneiden pitämisen, kun ovat kyllästyneet raportointiin, anomuksiin ym. paperitöihin, jotka pitää hoitaa oman työn ohessa. Vetäjän tehtäviin kuuluvat myös erilaiset selvitykset muun muassa ajankäytöstä ja rahankäytöstä sekä toimintakertomukset, vuosikertomukset, suunnitelmat ja niihin liittyvät kokoukset. Aikaa on siis varattava huomattavasti enemmän kuin vain olohuonetoimintaan. Päksy ry on siitä ainutlaatuinen, että todella isoa osaa toiminnasta pyritetään vapaaehtoisvoimin. Asiakkaana on 100 perhettä ja työtä tehdään yhteensä neljän henkilötyövuoden verran vuodessa. (Martin & Tuominen, 8.3.2014)

Vaikka toimintaa järjestetään vapaaehtoisvoimin, rahoitusta tarvitaan silti lastenhoitajien palkkoihin sekä kokoontumistiloihin ja retkien järjestämiseen. Toiminnan laajentumisellekin olisi kysyntää. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa rahoittajat joutunevat tarkoin harkitsemaan rahoituksen saajia ja rahoituksen määrää. Toiminnan jatkuvuuden kannalta rahoituksen epävarmuus on suuri haaste. Rahoitushakemusten teko vie aikaa ja vaatii asiantuntemusta, joten se ei aina ole vapaaehtoisille työntekijöille helppoa. (Martin & Tuominen, 8.3.2014.) Mikäli vapaaehtoistyötä halutaan lisätä tavalla, josta julkisuudessa on puhuttu, se vaatii tukea, sekä rahallista että henkistä tukea, toiminnan resursointia, kolmannen sektorin toimijoiden tunnistamista, arvostamista ja vapaaehtoistoiminnan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista (Hokkanen 2003: 264). Tämä on haaste, koska Suomessa järjestöjen rahoitus tapahtuu pääasiassa erilaisissa ohjelmissa, ja opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Raha-automaattiyhdistys (Ray) päättävät, mitkä järjestöt voivat saada rahoitusta. ELY-keskukset hallinnoivat rahoitusta alueellisella tasolla. Kunnat ja kaupungit tukevat merkittävästi järjestöjä, esimerkiksi tarjoamalla toimitiloja, kuten monikulttuurisen olohuonetoiminnankin kohdalla. (Lautiola 2013: 47.)

6.2 Olohuonetoiminnan keskeiset yhteistyökumppanit

Olohuonetoiminnan keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat rahoittajat sekä toimijat, jotka liittyvät kiinteästi monikulttuurisen olohuoneen historiaan, olemassaoloon ja toimintaan. Vertaisryhmän vetäjän on järkevää verkostoitua, jotta saa tukea ryhmän järjestämiseen ja markkinointiin.

Monikulttuuriyhdistys Familia club ry perustettiin vuonna 1988. Se kokoaa yhteen monikulttuurisuudesta kiinnostuneita suomalaisia sekä maahanmuuttajaryhmiä. Familia club pyrkii ehkäisemään rasismia ja syrjäytymistä yhteiskunnassa. Toiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta ja sitä tukevat Ray sekä Helsingin kaupunki. (Familia club 2014 a.) Familia club järjestää erilaista toimintaa kuten kerhoja, retkiä, sekä olohuonetoimintaa monikulttuurisille yhden vanhemman perheille (Familia club 2014 b.) Familia club hallinnoi lisäksi valtakunnallista, Ray: n rahoittamaa Duo-projektia (vuosina 2013-2016), joka tarjoaa toimintaa, tietoa ja tukea kahden kulttuurin perheille, esimerkiksi vertaistoimintaa, vanhempainvalmennusta ja maksuttomia luentoja (Duo 2014.)

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n tavoite on parantaa yhden vanhemman perheiden asemaa. Järjestö tarjoaa eroaville neuvoja puhelinpäivystyksenä, tukea yksin odottaville, psykoterapeutin puhelinneuvontaa sekä päihdeneuvontaa. Järjestö julkaisee myös Muuttuva perhe-lehteä. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 b.) Liitto tarjoaa myös tuettuja lomia ja eroryhmiä (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 c.) Lisäksi liitto hallinnoi Leijahanketta, jossa kehitetään vertaisryhmämallia tukea kaipaaville lastaan yksin kasvattaville vanhemmille ja heidän lapsilleen sekä ryhmänvetäjän opasta ammattilaisille (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 d.) Liitto aloitti vuonna 1970 toimintansa lähinnä eronneiden äitien asemaa parantavana Yksinhuoltajat ry:nä pääkaupunkiseudulla. Yhdistys teki aktiivisesti lakialoitteita, ja on vaikuttanut esimerkiksi päivähoitolakiin ja lakiin lapsen elatuksesta. Jonkin ajan kuluttua huomattiin tarve valtakunnalliselle useiden pienten yhdistysten kattojärjestölle ja perustettiin Yksinhuoltajien liitto ry. Yksinhuoltajat ry jatkoi toimintaansa Pääkaupunkiseudun yksinhuoltajat ry:nä. Yksinhuoltajien liitto ry:n nimi muutettiin vuonna 1991 Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitoksi. Nimen muutoksella haluttiin houkutella myös yhteishuoltajia hakeutumaan liiton jäsenyhdistykseen. Vuonna 2008 liiton nimi muutettiin Yhden Vanhemman Perheiden Liitoksi, koska ajateltiin, että se on neutraalimpi nimi. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 e.)

Pääkaupunkiseudun yksinhuoltajat ry:n (Päksy ry) historia nivoutuu edellä mainittuun Yhden Vanhemman Perheiden Liiton historiaan. Alun perin Päksy ry oli nimeltään Yksinhuoltajat ry, josta se erkani. Päksy ry tekee ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä vapaaehtoisvoimin Helsingin ja Espoon kaupunkien tuella. Päksy ry auttaa yhden vanhemman perheitä tekemään

arjesta sujuvampaa. Toimintaan kuuluu vertaistukiryhmiä, kursseja erosta selviämiseen, koulutusta, leirejä, retkiä ja tuettuja lomia. Yhdistys tarjoaa myös tukihenkilöitä, jotka auttavat selviytymään eron mukanaan tuomista uusista tilanteista. Yhdistys kuuluu valtakunnallisen Yhden Vanhemman Perheiden liittoon. (Päksy 2014)

7 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, mitä monikulttuurinen olohuonetoiminta on ja millaisia näkemyksiä ja kokemuksia siellä kävijöillä toiminnasta on. Tätä pyrin selvittämään olohuonetoimintaan osallistuneiden haastatteluilla. Halusin kartoittaa keitä olohuoneessa kävijät ovat. Tätä varten esitin heille taustatietokysymyksiä (ks. liite 1, s. 70). Kysymykset esitin haastattelun jälkeen lomakkeella, jolloin tunnelma oli mielestäni otollisempi lomakkeen täyttämiseksi kuin ennen haastattelua. Halusin myös tietää, millaisia kokemuksia kävijöillä on saamistaan palveluista ennen olohuonetoimintaa, miten haastateltavat ovat saaneet olohuonetoiminnasta tiedon ja miksi he ovat hakeutuneet toimintaan sekä miksi he tarvitsevat monikulttuurista vertaisryhmää. Halusin selvittää, miten kävijät kokevat toiminnan luonteen ja sisällön ja mitä mieltä he ovat toiminnan annista itselleen, lastensa ja olohuonetoimintaan liittyvien tukipalvelujen sekä vetäjän roolin näkökulmasta. Millaisia ajatuksia kävijöillä on toiminnan kehittämisestä? Mikä toiminnassa on hyvää, mikä haastavaa? Vastaukset näihin kysymyksiin pyrin saamaan teemahaastattelussa (ks. kysymysrunko liite 2, s. 71). Tutkielman pääkysymys on kysymys kolme (3), muiden kysymysten (1, 2, 4) kehystäessä sitä tutkittavien, heidän aiempien kokemustensa ja tulevaisuuteen suuntautuvien näkemystensä perusteella. Tutkimusongelmani on siten avata laajemmin kysymystä, miksi monikulttuurinen olohuonetoiminta on niin suosittua. Toivon, että työni auttaa olohuonetoiminnan vetäjiä kehittämään toimintaa.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat:

1. Keitä ovat monikulttuuriseen olohuonetoimintaan osallistujat ja millaisessa elämäntilanteessa he elävät?
2. Millaista apua ja tukea haastateltavat ovat saaneet ennen olohuonetoimintaan osallistumista?
3. Millaisia kokemuksia ja näkemyksiä haastateltavilla on olohuonetoiminnasta, sen sisällöstä ja järjestelyistä sekä siihen liittyvistä tukipalveluista arjessa selviytymisen ja osallisuuden vahvistumisen näkökulmasta?
4. Miten olohuonetoimintaa tulisi tulevaisuudessa kehittää?

8 Opinnäytetyön metodiset perustelut

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkielmatyyppisenä opinnäytetyönä. Hirsjärvi ja Hurme toteavat teoksessa Teemahaastattelu (1995: 12), että menetelmä pitäisi valita tutkimusongelman mukaisesti, vaikka käytännössä usein onkin toisin. Tässä tapauksessa tulee siis miettiä, miten saisi parhaiten selville, mitä monikulttuurinen olohuonetoiminta on. Osallistujien ja vetäjien haastattelu on tietysti luonteva valinta, mutta minkä tyyppinen haastattelumenetelmä kannattaisi valita?

Menetelmävalintoja tehdessä kannattaa miettiä, mikä menetelmä olisi tehokas, taloudellinen, tarkka ja luotettava. On myös mietittävä, miten tiedonkeruutapa vaikuttaa saataviin tietoihin. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 13.) Hirsjärvi ja Halme vertailevat haastattelua ja kyselylomakkeen käyttöä eri lähteiden perusteella: haastattelu on motivoivampi tapa kerätä tietoa kuin lomake. Haastattelussa on mahdollista säädellä aiheiden järjestystä, kun taas lomakkeita voi selata eteenpäin ja myöhemmät osat vaikuttavat silloin aiempiin. Haastattelu sallii täsmennykset ja antaa mahdollisuuden tulkita kysymyksiä, se on siis menetelmänä joustavampi kuin kyselylomake. Haastatteluiden kieltäytymisprosentti on yleensä pienempi kuin lomaketutkimuksissa. Haastattelu sopii lomaketta paremmin, kun kysymykset koskettavat emotionaalisia ja intiimejä alueita. Toisaalta haastattelu on kalliimpi ja tutkijalle vaativampi menetelmä kuin lomaketutkimus. Haastateltavilla ei ole samaa anonymiteettiä kuin lomakkeet täyttäneillä. Haastattelulomakkeiden heikkoutena on kirjoittajien mielestä se, että haastateltavat saattavat olla tottumattomia täyttämään lomakkeita tai heillä saattaa olla lukemisvaikeuksia, mikä vaikuttaa vastauksiin. Valmiit vastausvaihtoehdot ovat harvoin riittäviä. Kyselylomakkeiden etu on aineiston nopea käsittely. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 15-16.) Opinnäytetyötä tehdessä ei tarvitse miettiä haastatteluiden epätaloudellisuutta, eikä pidä miettiä haastatteluaineiston käsittelystä syntyvää työmäärää, joten edut kallistuivat selvästi haastattelun puolelle.

8.1 Laadullinen tutkimus

Laadulliseen, eli kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluvat erilaiset haastattelumenetelmät, havainnointi ja kirjallisen materiaalin, kuten päiväkirjojen tai kirjoitelmien hyödyntäminen. Laadullinen tutkimus soveltuu käytettäväksi, kun halutaan selvittää tutkittavien havaintoja tilanteista ja antaa mahdollisuuden selvittää käyttäytymisen merkitystä ja asiayhteyttä. Kvalitatiiviset menetelmät tuovat esille tutkittavien näkökulman aiheista ja ilmiöistä. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 27.)

Kvalitatiivisten menetelmien käyttäjän tulee varautua yllättäviin käänteisiin, joita kentällä tulee eteen. Tällaiset odottamattomat tilanteet on mahdollista kääntää tutkimuksen eduksi.

Odottamattomiin seikkoihin voi liittyä uutta tietoa, jota voi käyttää apuna teorian muodostuksessa, joten ei tule lannistua, jos etukäteen ei löydy selvää toimintamallia. Kirjoittaja on jopa sitä mieltä, että jos onnistumisen edellytyksenä on tarkka suunnittelu, huolellisesti valmistellut kysymykset ja vakiointi, ei käytetä hyväksi kvalitatiivisen tutkimuksen joustavuutta, joka on kvalitatiivisen tutkimuksen olennainen etu. Tutkijan joustavuus ja avoimuus eivät kuitenkaan sulje pois sitä, että tutkimukseen valmistaudutaan huolellisesti. (Grönfors 1982: 45.)

Laadullisessa tutkimuksessa keskistytään usein pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden ja tulosten yleistettävyyden kriteeri ei näin ollen olekaan sen määrä vaan laatu. (Eskola & Suoranta 2000: 18.)

8.2 Teemahaastattelu

Erilaisia haastattelumenetelmiä on useita. Haastattelunimikkeiden valikoima on osin sekava, koska eri lähteet käyttävät samankaltaisista menetelmistä eri nimiä. Pääluokiksi voidaan kuitenkin käsittää strukturoitu haastattelu, jossa käytetään standardoitua lomaketta (kaikilta haastateltavilta siis kysytään samat kysymykset samassa järjestyksessä), sekä muut haastattelun lajit, joita ovat strukturoimaton haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu, syvähaastattelu ja kvalitatiivinen haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 43.)

Teemahaastattelu, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, sopii käytettäväksi kun käsitellään menneisyyden tapahtumia, joita saatetaan tiedostaa heikosti, kun tutkitaan emotionaalisesti arkoja aiheita, tai kun tutkitaan asioita, joista haastateltavat eivät ole tottuneet keskustelemaan. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto tai järjestys puuttuvat. Työmäärä analysointivaiheessa on suuri. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 35-38.)

Vertailtuani erilaisia tutkimusmenetelmiä, valitsin tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun. Tutkimusongelman hahmottaminen vei aikaa. Sen jälkeen mietin, minkälaiset kysymykset tuottaisivat tietoa, joka selvittäisi tutkimusongelmaa. Kun suunnitellaan haastattelun sisältöä, suunnitteluun kuuluu myös hypoteesin muodostaminen. Teemahaastattelussa riippuu aiemmasta tutkimustiedosta ja teoreettisesta aineksesta, millaisia edellytyksiä hypoteesin muodostamiseen on. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 40.) Tässä tapauksessa aiempaa tutkimustietoa oli vähän saatavilla. Perustin ennako-oletukseni mm. havainnointiin ja yksi esioletukseni oli, että toiminnan aikana järjestetty lastenhoito vaikuttaa toiminnan saavuttamaan suosioon. Toisaalta, myös muissa yhden vanhemman perheille järjestetyissä olohuoneissa on järjestetty lastenhoito, joten piti miettiä, mikä kysymys vastaisi siihen, miksi juuri monikulttuurinen olohuone on niin suosittu. Oma ennako-oletukseni on, että vertaistuen merkitys on suuri, koska monikulttuurisissa liitoissa eläneillä on erilaisia ongelmia kuin suomalaisissa liitoissa eläneillä.

Koska monikulttuurisia liittoja ei ole ollut Suomessa kovin kauaa, eikä niitä edelleen ole erityisen paljon, ei myöskään monikulttuurisista eroista ja lasten huoltajuusongelmista ole kokemuksia välttämättä edes asiantuntijoilla saati olohuoneeseen osallistuvien omissa verkostoissa.

Teemahaastattelua käytettäessä ei laadita yksityiskohtaista kysymysluettelo, vaan teemaluettelo. Kaikkia teemoja ei välttämättä tarvitse haastattelussa käsitellä, vaan noudatetaan joustavuutta. Yhdestä teemasta voi syntyä useita kysymyksiä, tai joku kysymys voi olla niin laaja, että se tähtää samanaikaisesti useamman teeman kartoitukseen. Kysymykset tuottavat haastatteluaineiston, josta muodostetaan muuttujia. Muuttujista johdetaan vastaus asetettuun tutkimusongelmaan. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 40.) Grönforsin mielestä haastateltavan pitää antaa puhua aiheesta vapaasti, tutkimuksen tekijän tehtävä on huolehtia, että häntä kiinnostavat aihealueet tulevat käsitellyiksi. (Grönfors 1982: 106.) Hirsjärven ja Hurmeen mielestä ennen varsinaista haastattelua tulisi tehdä esihaastatteluja useassa eri vaiheessa. Näin voidaan testata haastattelun kestoa, kysymysten muotoilua ja aihepiirien järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 57.) Teinkin esihaastattelun testatakseni kysymyksiä ja niiden järjestystä ja haastattelulaitetta, sekä sitä, tuntuvatko jotkut kysymykset liiankin arkaluontoisilta. Esihaastattelu tapahtui haastateltavan kotona, mikä tuntui hyvältä valinnalta, koska siellä ei ollut häiriötekijöitä ja haastateltava oli selvästi rentoutunut ja luonteva tutussa ympäristössä. Tietyissä keskustelunaiheissa oli vaikeaa pysyä hiljaa, olisi tehnyt mieli osallistua keskusteluun. Jälkikäteen kuunneltuna onnistuin mielestäni hyvin pysymään puolueettomana ja johdattelemaan keskustelua, vaikken varsinaisesti ottanut siihen osaa. Kerroin haastateltaville, että he voivat aiheeseen liittyen puhua vapaasti kaikesta, mitä mieleen tulee, eivät pelkäästään vastata kysymyksiin. Haastatteluissa painottuivatkin hyvin erilaiset teemat. Pidin kuitenkin huolta siitä, että kaikki aihealueet tulivat käsiteltyä. Tässä etukäteen laadittu teemaluettelo oli avuksi (ks. liite 2, s. 71). Olin kuitenkin avoin aineistosta nouseville aihealueille, jotka muokkasivat lopuksi tutkimuskysymyksiäni sekä työn tulosten esittelyn koostamista.

Haastatteluun tarvitaan lupa haastateltavilta. Käytännöt vaihtelevat siinä, onko suostumus saatava kirjallisena, vai riittääkö suullinen sopimus. Yleensä tutkimuksesta tehdään haastateltavaa varten seloste, jossa on tutkijan yhteystiedot. Haastateltava voi sitten haastattelun jälkeen ottaa haastattelijaan tarvittaessa yhteyttä. (Ruusuvuori & Tiittula 2005: 18.) Olen laatinut suostumuksen haastatteluun kirjallisena (ks. liite 4, s. 73), sen lisäksi olen laatinut saatekirjeen, jossa selostetaan, mitä tutkimus koskee (ks. liite 3, s. 72).

8.3 Aineiston keruu, kohdejoukko ja aikataulu

Monikulttuuriseen olohuonetoimintaan osallistuvien vanhempien taustat ovat hyvin erilaisia, olohuonetoiminnan havainnoinnin perusteella monikulttuurinen perhe tuntuu ainoalta heitä

yhdistävältä tekijältä. Haastateltavat valikoituivat niin, että kävin ensin esittelemässä työni monikulttuurisessa olohuoneessa ja ilmoitin, että vapaaehtoiset haastateltavat voivat ottaa yhteyttä minuun myöhemmin tai heti paikan päällä. Valitsin haastatteluun ensimmäiset ilmoittautuneet. Tässä vaiheessa en vielä saanut riittävästi haastateltavia, vaan pyysin olohuonetoiminnan vetäjältä lisää yhteystietoja. Riskinä tässä on se, että hän olisi voinut valikoida sellaisia haastateltavia, jotka arvioivat toimintaa vain positiivisesti. Tutkimuksen kohteet yleensä mieluummin vastustavat kuin suostuvat tutkittaviksi. Yleensä tutkijaa pidetään häiriötekijänä, varsinkin, jos tutkittavat eivät koe saavansa tutkimuksesta suoranaista etua. Tutkijan tehtävänä on poistaa mahdolliset tutkimusta kohtaan tunnetut epäluulot, ei kuitenkaan niin, että hän ruokkisi turhia odotuksia tutkimustulosten vaikutusmahdollisuuksista. Tutkimuksen luonteesta ja sen tavoitteista on hyvä antaa selvitys. On hyvä kertoa tutkimuksen sisällöstä ja toteutuksesta ja siitä, missä muodossa tulokset aiotaan esitellä. Lisäksi tulee olla valmis kertomaan, miksi on kiinnostunut juuri tutkittavasta ryhmästä. (Grönfors 1982: 78-80.) Haastateltavat suhtautuivat haastatteluihin yllättävän innostuneesti ja halusivat mielellään auttaa minua opinnäytetyössäni. Kieltäytyneet perustelivat kieltäytymistään lyhyellä osallistumisella olohuonetoimintaan ja aikatauluongelmilla.

Haastattelut pidettiin haastateltavien valitsemassa paikassa. Arkaluontoisista aiheista ei ehkä mielellään olisi halunnut keskustella kahvilassa, mutta ei välttämättä myöskään kotona, jos lastenhoitoa ei saa järjestymään. Oli kuitenkin valittava joku helppo paikka, johon ei tarvitse matkustaa, joten haastateltavan koti oli luonteva valinta. Haastattelijan tehtävänä on luoda rento ja otollinen haastatteluilmapiiri, yleensä tätä helpottaa, jos aluksi kysytään niin sanottuja verryttelykysymyksiä, jotka voivat koskea haastateltavalle läheistä elämänaluetta, aihetta josta hän kertoo mielellään (ks. haastattelukysymysten runko ja esihaastattelukysymykset, liitteet 1 ja 2, sivut 70-71). Aluksi jutustelimme niitä näitä, sitten käynnistin nauhurin ja aloitin haastattelun. Vain yksi haastateltava tuntui jännittävän nauhurin käyttöä. Esihaastattelussa en tehnyt nauhoituksen lisäksi muistiinpanoja, mikä asetti litteroinnille hieman haasteita. Koin kuitenkin, että tämä oli luontevinta haastattelutilanteessa. Muistiinpanoja tehtäessä tulee ottaa huomioon tämän mahdollisesti häiritsevä vaikutus haastattelun kulkuun ja löydettävä jokin kompromissi. Yleensä ei kannata olettaa, että nauhuri on ainoa tapa tallentaa haastattelu. (Grönfors 1982: 107, 111.) Haastattelin suomalaisia äitejä, yhteensä viittä vanhempaa. Suomalaisia siksi, että halusin sulkea pois kielellisten ongelmien mukanaan tuomat mahdolliset epäselvyydet ja väärinkäsitykset, sekä kulttuurisien erojen vaikutuksen vastauksiin. Suurin osa olohuonetoimintaan osallistujista on suomalaisia.

Esittelin työni monikulttuurisessa olohuoneessa ja jaoin osallistujille saatekirjeet. Minut yllätti se, kuinka positiivisesti haastatellut suhtautuivat haastattelun tekemiseen ja kuinka helppoa haastateltavat oli löytää ja haastattelut sopia. Olin olettanut, että yksinhuoltajat ovat niin kiireisiä, varsinkin kun tein pari haastattelua joulun alla, etteivät he ole kiinnostuneita

käyttämään aikaansa haastatteluun, josta ei ole heille varsinaista hyötyä, mutta onneksi yllätyin positiivisesti. Esihaastattelun tein kesällä 2014 ja viimeiset haastattelut ennen joulua 2014. Haastateltavat tiesivät etukäteen haastattelun teemat, mutta eivät kysymyksiä. Rohkaisin heitä keskustelemaan vapaasti monikulttuurisesta olohuoneesta ja kertomaan sellaisistakin tärkeäksi kokemistaan olohuoneeseen liittyvistä teemoista, joista en ollut kysynyt. Haastattelemisen ja sitaattien kokoaminen ja analysointi oli työn parasta antia ja tuntui, että silloin tein jotain sellaista, mikä on ammatillisesti kiinnostavaa; kohtasin ihmisiä ja opin lisää siitä, kuinka erilaisia, mutta kuitenkin aika samanlaisia lopulta olemme. Keskustelut olivat antoisia ja saattoivat rönsyillä kovastikin. Taustakysymyksiä (ks. liite 2, s. 71) tarvittiin palauttamaan keskustelu aiheeseen.

Olin suunnitellut, että teen muistiinpanoja samalla kuin haastattelen, mutta mielestäni se olisi vaikuttanut negatiivisesti tilanteen luontevuuteen. Haastattelun taltiointi ja nauhoitus onnistui hyvin. Anonymiteetin varmistamiseksi en käyttänyt haastateltavien nimiä missään vaiheessa prosessia, vaan tallensin ne otsikoilla haastattelu 1 (H1), haastattelu 2 (H2) jne. Aineiston litterointi sanasta sanaan oli työlästä, koska joidenkin kohdalla keskustelut olivat pitkiä ja litteroitavaa oli paljon. Haastattelujen kesto oli 13 minuutista 54 minuuttiin. Haastattelujen keskiarvoaika oli 39 minuuttia. Litteroitua aineistoa kertyi 24 sivua Trebuchet 10:n fonttikoolla ja 1,5 rivivälillä. Haastatteluista nousi sellaisiakin teemoja, joita en etukäteen ollut ajatellut. Keskustelimme esimerkiksi vapaaehtoistyöstä. Aloitin keskustelut neutraaleilla kysymyksillä siitä, kuinka pitkään haastateltava on osallistunut olohuonetoimintaan ja siirryin vähitellen kysymään arkaluontoisempia kysymyksiä esimerkiksi siitä, miksi haastateltava on tarvinnut vertaistukea. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien kotona. Häiriötekijöitä ei juurikaan ollut, vain yksi haastateltava ei ollut saanut lastenhoitajaa. Esitin viimeiseksi taustatietokysymykset (ks. liite 1, s. 70).

8.4 Aineiston analyysi

Aineiston käsittely ja sen analysointi tulisi aloittaa mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Jos tietoja on täydennettävä, se on helpompaa heti haastattelujen jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 108.) Päädyin siihen, etten tehnyt muistiinpanoja haastattelujen aikana. Litteroimista helpotti se, että litteroin haastattelut mahdollisimman nopeasti haastattelujen jälkeen, jolloin käsitellyt aiheet ja niiden järjestys olivat vielä tuoreina mielessä.

Kun haastattelumateriaalia aletaan käsitellä, voidaan aineisto purkaa nauhoilta joko sanasta sanaan, tai sitten muuttujia koodataan teema-alueittain. Sanasta sanaan purkamisen on erittäin hidasta, teema-alueittain purkamisessa haasteena on tehdä sellainen purkulomake, joka on koodattu riittävän selkeästi. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 109-111.) Purin haastattelut sanasta sanaan.

Laadullisessa tutkimuksessa on useita erilaisia työskentelytapoja. Sisällönanalyysiä ohjaavat tutkijan esioletukset, joiden perusteella hän valitsee muuttujat. Teemahaastattelussa voidaan tarkastella yksittäisen sanan ilmenemistä haastattelussa, tai sitten laajemman teeman esiintymistä. Ei siis tarkastella pelkästään vastauksia, vaan myös sitä, mihin sävyyn haastateltava puhuu. Valittu menetelmä riippuu tutkimusongelmasta. Jos halutaan luoda teoreettisia luokituksia, aineistoa analysoidaan koodauksen yhteydessä. Tiedon muuttaminen muuttujiksi on tärkeimpiä vaiheita teemahaastattelussa. Seuraavaksi luokitellaan muuttujat. Haastateltavien vastauksista pitäisi löytää olennaiset ja yhdistävät asiat. Haastateltujen esiin tuomat asiat tiivistetään, ja koodataan luokkiin. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 117-121, Hirsjärvi & Hurme 2000: 136-137.)

Aineiston analyysimenetelmänä käytin teemoittelua. Olin teemoitellut kysymykset jo alustavasti kysymysrunkoon, mikä helpotti työskentelyä. Kysymysten selkeä teemoittelu helpotti myös luokittelua. Pyrin teemojen avulla vastaamaan tutkimusongelmaani olemalla avoin aineistosta nouseville aihealueille, jotka lopulta ohjasivat tutkimusongelmien täsmentämistä sekä tulosten esittelyä hyödyntäen aikaperspektiiviä kävijöiden näkemysten ja kokemusten näkökulmasta. Luin purkamiani tekstejä useaan kertaan, jotta saatoin löytää keskeiset asiat juuri tutkimusongelman kannalta. Aineistosta nousi myös muita teemoja, esimerkiksi julkisista palveluista, vapaaehtoistyöstä ja isien osallistumisesta lasten hoitoon. Päätin rajata isien osallistumisen tästä työstä pois, koska teoriaosuudessa en käsitellyt isien osallistumista tai sen vaikutusta äitien vertaistuen tarpeeseen. Rajasin pois myös sitaatit esimerkiksi ex-puolison uhkauksista, koska katsoin, että ne eivät ehkä ole sellaisia asioita, joita haastateltavat haluaisivat tuotavan esille. Aluksi kaikki sitaatit koodattiin (H1-H5) haastateltavien osalta, jotta työhön tulisi varmasti sitaatteja tasapuolisesti kaikilta. Myöhemmin koodaukset poistettiin lopullisesta työstä, jotta vastaajien anonymiteetti varmasti säilyisi.

9 Tutkielman eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tulevana sosiaalialan ammattilaisena minun on mielestäni erityisen tärkeää pohtia työhöni liittyviä eettisiä kysymyksiä. Talentia ry:n (sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö) ohjeissa (Arki, arvot, elämä, etiikka 2013) sosiaalialan ammattilaisia muistutetaan siitä, kuinka koko sosiaalityö on saanut alkunsa etiikkaan ja ihmisoikeuksiin liittyvien kysymyksien ja haasteiden kehittämisestä. Koska kehittämiseen sisältyy mahdollisuus vaikuttaa ja käyttää valtaa, tulee olla erityisen tarkka siitä, miten itse vaikuttaa ihmisten asemaan ja yhteiskuntaan. Talentian julkaisun mukaan asiakkaan omien näkemysten esille tuominen on tärkeää (2013: 6.). Tässä työssä tuodaan esille vertaisryhmätoimintaan osallistuneiden ajatuksia toiminnasta. Näkisin, että tässä työssä olen noudattanut julkaisun eettisiä ohjeita esimerkiksi olemalla avoin ja rehellinen siitä, mihin tarkoitukseen haastatteluita käytetään ja miten työni

tuloksia esitellään. Olen myös pohtinut mahdollisia seuraamuksia haastateltaville, sekä työni eri vaiheita ja mahdollisia vaihtoehtoisia toteutustapoja niin, että haastateltavia ja heidän yksityisyyttään kunnioitetaan.

Tutkimuksen eettisistä ongelmista on esitetty lähdekirjallisuudessa (esim. Johdatus laadulliseen tutkimukseen 2000) erilaisia luetteloita, joista poimin käsiteltäväkseni seuraavat kohdat: tutkimuslupaan liittyvät kysymykset, aineiston keruuseen liittyvät ongelmat, tutkimuskohteen hyväksikäyttö, osallistumiseen liittyvät ongelmat ja tutkimuksesta tiedottaminen. Hain tutkielmalleni tutkimuslupaa Monikulttuurisen olohuonetoiminnan järjestäjiltä. Haastattelemani vanhemmat ovat täysi-ikäisiä, joten haastateltavien oma lupa riittää tutkielman tekoon. Pyydin haastatteluluvan kirjallisesti (ks. liite 4, s. 73). Haastattelu on vapaaehtoinen, eikä haastateltavien nimiä julkaista missään yhteydessä, haastattelumateriaalia käsitellään luottamuksellisesti, ja se hävitetään tutkielman valmistuttua. Informoin haastateltavia tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta sekä tutkimustulosten hyödyntämisestä. Haastattelupaikka on sellainen, ettei yksityisyyden suoja vaarannu ja haastattelumenetelmä sellainen, että haastateltava sen hyväksyy. Yksityisyyden suoja kaikissa vaiheissa, jotta ketään ei voida tunnistaa, on tärkeää. Salassapidon turvaamiseksi haastateltavien sitaatteja ei myöskään esitetä koodattuina opinäytetyön tulokset. Olen muuttanut haastateltavien sitaateista esimerkiksi lasten nimet ja sukupuolen, sekä entisen puolison kotimaan sekä muut tunnistettavat tekijät. Ainoastaan erään haastattelun käyttämät, helposti tunnistettavat murteelliset ilmaisut jätin sitaatteihin, koska haastateltava antoi luvan tekstinsä autenttiseen ilmaisuun.

Mietin, mitä hyötyä tai haittaa haastateltaville voi osallistumisesta työhöni olla. Käytänkö heitä jollain tavalla ehkä hyväkseni? Vaikka työni julkaistaan ja se on avoimesti luettavissa, en usko, että he voivat saada negatiivista julkisuutta sitä kautta. Vertaisryhmän piirissä on varmasti mahdollista tunnistaa, keitä on haastateltu, mutta muuten ei, koska olen poistanut kaikkein tunnistettavimmat seikat. Osittain arkaluontoiset keskustelunaiheet eivät tuntuneet ahdistavan haastateltuja, ehkä pikemmin helpottavan, että aiheista saa puhua jollekin, joka on heidän asioistaan kiinnostunut. Tässä vaiheessa on vaikea arvioida, voisiko haastatelluille olla hyötyä työhöni osallistumisesta. Mahdollisesti työstäni on apua toiminnan kehittämisessä ja rahoituksen hankkimisessa.

Tulosten luotettavuuteen negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä ovat haastattelurungon huono suunnittelu ja ongelmanasettelun heikkous. Tällöin puhutaan huonosta käsitevalidiudesta. Haastateltavaan ryhmään ja aikaisempiin tutkimuksiin tutustuminen auttaa suunnitteluvaiheessa. Luulen, että haastattelutilanteet olivat luontevia, koska olin työskennellyt lastenhoitajana monikulttuurisessa olohuoneessa ja tunsin jo ennestään haastateltavat. Teema-alueiden kysymykset voivat epäonnistua, jolloin kysymykset eivät tuota haluttuja vastauksia. Varautumalla riittävän useisiin kysymyksiin kultakin teema-alueelta voi varmistaa tutkimuksen

sisältövalidiuden. Muuttujien muodostusvaiheessa ongelmat voivat johtua siitä, miten hyvin tutkija pystyy muodostamaan teoreettista viitekehystä vastaavia muuttujia tai kategorioimaan haastateltavien vastauksia. Sekä muuttujien, että luokkien tulisi vastata todellisuutta. Aineistosta tehdyt johtopäätökset voivat analyysimenetelmästä riippumatta olla virheellisiä. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 129-130.) Kirjoittajat puhuvat eri menetelmien yhdistämisen eduista validin tiedon saavuttamiseksi, mutta eivät pidä sitä ehdottomana edellytyksenä. Validiutta edistävät esimerkiksi kysymysten asettelu ja aiempien samasta aiheesta tehtyjen tutkimusten hyödyntäminen. (Hirsjärvi & Hurme 1995: 24.) Haastattelutietojen ulkoinen validiteetti saavutetaan silloin kun haastateltava on antanut totuudenmukaisia tietoja kysytyistä asioista. Tavallisin tapa tarkistaa tämä on verrata tietoja muiden haastateltavien antamiin tietoihin tai muulla tavalla samasta aiheesta kerättyyn tietoon. Validius osoitetaan antamalla mahdollisimman yksityiskohtainen tutkimusraportti. (Grönfors 1982: 174, 178.) On tärkeä huomioida, että haastateltavien lukumäärän ollessa näin pieni, tutkielman tuloksia ei voi yleistää, eikä pitää luotettavana otoksena.

10 Tutkielman tulokset

Luvussa 10.1 kerron aluksi, keitä haastatteleman viisi äitiä ovat. Nämä tiedot olen koonnut taustatietolomakkeen vastausten perusteella (ks. liite 1, s. 70). Luvussa 10.2 valotan haastateltujen tilannetta ennen kuin he osallistuivat monikulttuuriseen olohuonetoimintaan. Luvussa 10.3 käsittelen äitien puhetta siitä, miten he ovat olohuonetoiminnan löytäneet, miten he kokevat toiminnan ja miksi he osallistuvat juuri monikulttuuriseen vertaisryhmään. He keskustelevat myös olohuonetoiminnan merkityksestä lapsilleen ja siitä, mikä merkitys olohuonetoiminnan aikana järjestetyillä tukipalveluilla osallistumiseen on. Äidit kertovat mahdollisuuksistaan viettää omaa aikaa. Ajatuksia vetäjän toiminnasta ja olohuonetoiminnan kehittämisestä esittelen alaluvuissa 10.3.4 ja 10.3.5. Lopuksi pohdintalukuun 11 olen koonnut tuloksien tulkintaa ja keskeisiä johtopäätöksiä.

10.1 Kuvailu haastateltavista ja heidän taustoistaan

Haastatteleman viisi henkilöä ovat 28- 52 - vuotiaita, taustaltaan suomalaisia naisia, jotka ovat olleet monikulttuurisessa parisuhteessa. Haastateltujen ero monikulttuurisesta liitosta on tapahtunut vuosien 2006-2012 välillä. Osalla on taustallaan aiempi avioliitto ja avioero suomalaisen miehen kanssa. Osa on ehtinyt avioliittoon ja eroamaan suomalaisesta miehestä monikulttuurisen liiton jälkeen. Näistä liitoista on myös syntynyt lapsia. Tällä hetkellä parisuhteessa on vain yksi haastatelluista. Yhteensä lapsia haastatelluilla on 1-5. Monikulttuurisesta liitosta lapsia oli syntynyt useimmiten yksi. Lapset olivat iältään 0-6 -vuotiaita eron tapahtuessa, useimmiten sylivauvaväikäisiä. Lapsien isät ovat olleet kotoisin eri puolilta maailmaa: Aasiasta, Euroopasta ja Afrikasta.

Haastateltavien koulutustaustat vaihtelevat peruskoulun käyneestä korkeakoulutettuihin. Suurin osa haastatelluista on tällä hetkellä työelämässä ja aktiivisia yhteiskunnan toimijoita. Työskentelyalat vaihtelevat suuresti, ravitsemusalasta opetusalaan. Yksi haastatelluista oli innostunut olohuonetoiminnan vetämisestä, kouluttautunut ja vetänyt toimintaa noin vuoden verran. Haastateltujen ansiotulot vaihtelevat pieni- tai keskituloisesta (tulot 20 000-35 000 euroa vuodessa) suurituloiseen (yli 45 000 euroa vuodessa).

10.2 Haastateltavien elämäntilanne ennen olohuonetoimintaan osallistumista

Aloitin tulosten analysoinnin pohtimalla, mikä äitien tilanne oli siinä vaiheessa kun he erosivat, eivätkä olleet vielä löytäneet monikulttuurista olohuonetta ja vertaistukea. Yksi haastateltava erosi, kun lapsi ei ollut vielä edes syntynyt, yksi heti lapsen syntymän jälkeen. Heidän tukiverkostonsa eivät olleet vahvoja ja osalla ne murenivat täysin. Haastateltavat kertovat hylätyksi tulemisesta ja epätietoisuudesta sekä torjunnasta.

”Erosimme, kun lapseni oli muutaman viikon ikäinen. Yllättäen ystäväni hylkäsivät minut myös. En tiedä, miksi. Ehkä he eivät tienneet, miten reagoida, ehkä he olivat alun perin olleet afrikkalaista poikaystävääni vastaan.”

”No, mulle oli aika kova pala tajuta se, että mä saan lapsen yksin.”

Yksi haastateltava asui kaukana ystävistään. Hänen kokemiinsa haasteisiin kaksi jäljelle jäänyttä ystävää suhtautuivat niin kuin kaikki ongelmat johtuisivat siitä, että puoliso oli ulkomaalainen. Valitsemalla ulkomaalaisen puolison ystävä toimi väärin, eikä ansainnut apua tai ymmärrystä.

”Et ekanakaan, mulle ollu silloin..mä asuin kauempana, mulle ollu silloin näitä ystäviä, et ei aina viitti niinku puhelimen päässä..Et sit nää pari kaveria jotka on jääneet, ni se on sit aina ku jotain puhuu, et: ”No, se nyt on ulkomaalainen.” se oli aina se kommentti..Okei, joo, no kiitos. Niin no, tyyliin just niin et, mitäs otit..Mitäs otit.”

Tässä vaiheessa tuli esille ympäristön suhtautuminen ja sen aiheuttamat paineet. Ympäristön suhtautuminen siihen, että lapsi on erinäköinen kuin äiti, oli tullut yhdelle haastateltavalle yllätyksenä, ja hän kaipasi tukea siihen, kuinka reagoida tähän huomioon.

”Sitten vasta kun lapsi oli syntynyt, niin tajusin, että miten se onkin ympäristölle isompi juttu että.. Tai miten ympäristö kiinnittää huomiota siihen, et me ei olla lapsen kanssa samannäköisiä.. niin tämmöseen niinkun..et niinku..mä olin kyllä ja olen edelleen just siinä niinkun siinä monikulttuurihommassa, et kyl mä tarviin sitä tukea.”

Kun ei ole ketään, jolta voisi kysyä, pienistäkin asioista tulee hankalia. Ei ole esimerkiksi kokemusta siitä, kuinka tulisi hoitaa lapsen afrohiuksia. Haastateltavat olivat myös kiinnostuneita tukemaan lapsen kasvamista kahden kulttuurin kasvatiksi, mutta olivat epätietoisia siitä, miten tämän voi toteuttaa ilman isän tai muiden auttajatahojen tukea.

”Kaipasin neuvoja, kuinka tukea lapseni kasvamista myös afrikkalaiseksi, onko pakko lähteä djembe-rumpukurssille, jos itseä ei yhtään huvita? Tarvitsin myös ihan käytännön neuvoja, esimerkiksi kuinka hoitaa afrohiuksia.”

”Monet ei varmaan ymmärrä sitä, et haluis sille lapselle myös sen toisen kielen esimerkiksi. Et halusi sitä kulttuuria kuitenkin vaalia jollain tavalla ja sitä kieltä. Ei monetkaan aattele sitä niinku oikeen mitenkään, ketä elää ihan suomalaisessa perheessä.”

Kahdella haastatellulla oli vaikeita huoltajuuteen liittyviä kiistoja, mikä aiheutti pelkoa.

”Ja sitte niinku oli hirveen pitkä ja hankala huoltokiista.”

”..just et sä pelkää, et jos isä ottaa lapsen ja vie sen, et siin on kaikki tämmöset pelotkin aina.”

Keskusteluissa nousivat esille myös julkiset palvelut ja niistä saatu tuki. Yksi haastateltu koki, että parasta tukea hän on saanut vertaisilta, koska viranomaiset, jotka eivät ole olleet monikulttuurisessa suhteessa, eivät ole ollenkaan ymmärtäneet hänen tilannettaan. Hän koki, että viranomaiset vailla riittäviä tietoja autoritäärisesti ohjailevat ihmisiä. Osa oli kokenut, että muissa vertaisryhmissä puhuttiin asioista, jotka eivät koskettaneet omaa elämäntilannetta ja saivat olon tuntumaan entistä erilaisemmalta ja yksinäisemmältä. Julkisen sektorin järjestämät palvelut, kuten vauvavalmennus ja perhekerhot, koettiin perheisiin keskittyviksi. Yhden haastateltavan sanoin jopa ”viranomaisliemessä kiehumiseksi”, toiseutta tuottavaksi, mikä osaltaan korosti omaa erilaisuutta ydinperheisiin verrattuna.

”Paljon kävin niinku kaikissa perhekerhoissa ja muissa kun olin lapsen kanssa kolme vuotta kotona..mut just siellä aina puhutaan perheistä ja käydään perheen tukipalikat juttuja läpi ja jotain parisuhde lapsen kanssa ni sit halusin jotain omaan elämäänkin liittyvää..”

”..ja just niinkun niissä vauvavalmennuksissa, niissä kaupungin järjestämissä, se on hyvin ydinperhekeskeistä, et just kun siellä yritetään tai kannustetaan isiä osallistumaan niin siinä tulee kyllä semmoinen aika yksinäinen olo just kun sitten kaikki muut on niitä onnellisia ydinperheitä.”

”Et monta kertaa käännänyt vielä oveltakin lapset. Et silloinki mä monta kertaa mietin, et ei saa niinku mitään apua muualta.”

”Miksei näit asioita vois opiskellakin ja sitä kautta oppia tunteen, mut kylhän se aina auttaa että on omakohtaista kokemusta. Auttaa ymmärtämään ja kokemukset auttaa muita. Kyl mä ainaki oon täs viranomaisliemes kiehunu niin paljon, et mun on aika vaikee ottaa mitään ohjeita vastaan sellaisilta jotka ei oo ite olleet tässä tilanteessa. Viranomaisilla on ainoa oikea mielipide, ”sä et voi ajatella noin, sä oot väärässä”. Lähinnä mä oon ite joutunut neuvomaan viranomaisia ja ihan piirtämään, että kun on näin, niin sitten voi tapahtua näin, esimerkiks kaappausuhasta. Ja ne on olleet ihan että oikeesti, ei kai? Että aika naiveilta ne on tuntuneet välillä.”

Yksi haastateltava koki julkisten palveluiden henkilöstövaihtuvuuden ja miesvihamielisyyden vaikuttavan palveluiden laatuun negatiivisesti. Kuitenkin haastateltavan puheessa tuli esiin myös tyytyväisyys saatuihin palveluihin.

”Se ei nyt sitten mulla sitten ollu niin..siinäkin oli henkilöstövaihtuvuutta..et sekään ei sillai niinku..mut tulipahan testattua. Mut..niin..että joo..mut kaikki yhdessä kai paras-tukea..et ei mikään ei olis yksin riittänyt, mutta että..mut kaikesta on ollu jotain tukea. Ehkä semmosta..vähän niinkun semmosta miesvihamielistä..miesvihamielistä to-ta..et ei ehkä niin rakentavaa..siis sitten ollu se tuki, mutta, mutta reilusti plussan puo-lelle, et kyllä mä oon ollu tyytyväinen kaupungin tarjoamaan..siihen palveluun (per-hepsykologin palvelut, neuvolapalvelut, kotipalvelut).”

Perhettä ja ystäviä on, mutta joko kaukana tai sitten heillä on omia lapsia tai menoja tai vanhemmat ovat sen verran iäkkäitä, että heiltä ei voi pyytää kovin paljon apua ja tukea. Tuen laatu ja avun tarve eivät myöskään aina kohtaa lapsen näkökulmasta. Yksi haastateltava kuitenkin koki saaneensa henkistä tukea sukulaisiltaan, mutta lisäkuormitusta toi kaukana asuvan iäkkään äidin tilanne.

”Kaikki on kaukana (perhe)..Kyllä, kyllä mulla on ollu ystävät auttanut, mutta siinä on just se, että omassa ystäväpiirissä on sitten samassa tilanteessa olevia, siis se, että on pieniä lapsia..että siinä on sitten ihan..heilläkin ihan oma..että kyllä siinä arjessa on sitten....Joo, et voi pyytää yksittäisiä, mut ei voi ketään vaatia sitoutumaan, että kerran viikossa, semmosta ei voi..”

”Et sit mulla asuu vanhemmat tossa lähellä. Mut sit lapsi ilmoittaa, et ei siellä oo mitään tekemistä. Sit ku ukki kuorsaa niin kovaa, ettei saa nukuttua.”

”Ja mä oon niinku erittäin yllättyne ollu siitä, että mitenkä esimerkiks mun sukulaiset on niin hyvin suhtautunu sekä siihen..ettämenin aikanaan naimisiin ulkomaalaisen ja vielä eri uskoisen kanssa. Isä vähän pelkäs sitä, että mitä siitä tulee.. Ja sitten mulla on to-ta..hyvin vanha tai horiseva äiti tuolla toisella puolella Suomea, se sitten vie osan aikaa, kun koittaa hänen asioita järjestää.”

Haastateltavien lasten isien läsnäolo perheen arjessa vaihteli. Vain kahdella haastatellulla lapsen isä osallistuu lapsen hoitoon säännöllisesti ottamalla lapsen luokseen joka toinen viikonloppu. Yksi haastatelluista saa tukea lapsen isältä lisäksi esimerkiksi lapsen sairastuessa. Yhdellä haastatellulla isän osallistuminen lapsen hoitoon on epäsäännöllistä ja vaihteli ajan myötä, eikä sopimuksiin voi enää luottaa.

”Sitten lapsen isä on niinku...esimerkiksi ottaa sen sairaana ja muuta ja (lapsi) on joka toinen viikonloppu siellä.”

”Lapsi on kuitenkin isällään joka toinen viikonloppu, jolloin minulla on mahdollisuus omiin menoihin, vaikka siihen aikuisten leffaan.”

”Joo, silloin alussa, piti näyttää hyvää miestä ja minulla on lapsi, niin silloinhan se näki varmaan pari kolme kertaa kuukaudessa...yks vuosi näki varmaan kolme kertaa vuodessa ja tota...ei tänäkään vuonna...et oisko niinku kerran kuussa ollu yhden yön isänsä luona.”

Haastaviksi arjessa osoittautuvat viikonloput sekä erilaiset juhlatilanteet. Ydinperheissä elävät ystävät haluavat viettää viikonloput ja juhlapyhät perheiden kanssa, joten heistä ei saa seuraa tai tukea silloin. Usein ystävät ovatkin myös itse eronneita.

”Että monet niinku tollaset ydinperhekokoonpanot haluaa viettää viikonloput ihan keskenään.”

Yksin olo ja oma tila oli olematonta eron myötä. Oma tilanne oli vaikea, eikä äideillä ollut mahdollisuutta omaan aikaan tai harrastuksiin. Eristystä ja omaa lamaantumista kuvaa eräs haastateltu seuraavasti:

”Mut et ennen se oli just et ku ei ollu niinku mitään. Et lapsi oli kumminki sen 4, täytti 5 ku me erottiin. Ni se oli ihan hirveetä, ku mä en päässy mihinkään...En, en yhtään mitään en pystyny.”

10.3 Olohuonetoiminnan sisältö ja merkitys haastateltaville

Aluksi esittelen haastateltavien tiedonsaantia ja osallistumisintensiivisyyttä olohuonetoimintaan ja siihen liittyviä katkoksia. Sittemmin paneudun olohuonetoiminnan sisältöön ja erityisesti vertaistoiminnan antiin ja merkitykseen. Kysymykseen siitä, kuinka haastateltavat olivat saaneet tiedon olohuonetoiminnasta, vastasivat kaikki viisi. Yksi oli saanut tiedon olohuonetoiminnasta ystävältään, kaksi internetistä ja kaksi osallistumalla Familian järjestämille kursseille tai johonkin toiseen olohuoneeseen. Seuraavissa sitaateissa näistä tarkemmin:

”Mun kaveri oli käynyt siellä ni sitte se kysy, että lähenkö mukaan.”

”Netin kautta ihan vahingossa. Mä olin eronnu mun miehestä ja en mä sitten tiedä mitä mä sieltä rupesin ettiin, ni sit sieltä yhtäkkiä bongas, nii et joo, monikulttuurinen olohuone, apua, et onks ihan oikeesti tällainen paikka?”

”Se oli niin varmaankin joo, mä kävin jonkun.. Familia Club Duo järjesti jonkun tällaisen Vanhempain Neuvo-ryhmän, mä olin siellä ja siinä mainostettiin, että Päksy ja Duo yhdessä järjestää tällaista ja tota..itse asiassa siitä porukasta ketä siellä oli niin hirveen moni lähti niinkun sinne olkkariin.”

Osallistumisaika ja olohuonetoiminnassa käymisen tiheys vaihteli. Haastateltavat ovat osallistuneet toimintaan reilusta vuodesta kuuteen vuoteen ja he käyvät siellä yleensä mahdollisuuksien mukaan joka kerta. Ensimmäisinä vuosina osallistumisintensiteetti oli suurta erään äidin puheessa. Toinen haastateltava muistelee myös toiminnan käynnistysvaihteita ja sen haasteita. Hän kertoo osallistuvansa toimintaan aina kun se on mahdollista.

”Lapseni oli silloin ihan vauva ja se on nyt kuus vuotta, elikkä siit on viis tai kuus vuotta..niinkun silloin ensimmäisenä vuonna mä kävin hirveän..tai aika ahkeraan tai usein.”

”..vuodesta 2008. Toiminta alkoi ensin Päkсын järjestämältä retkeltä, sen jälkeen toiminta käynnistyi hitaasti. Ensin kävin Kaisaniemessä, mutta siellä ei käynyt juuri ketään. Nykyään osallistun niin usein kuin vain pääsen osallistumaan.”

Äitiyslomalta töihin paluu ja sen myötä seuranneisiin uusiin rutiineihin totuttelu oli johtanut siihen, että osallistumisessa oli taukoa. Mutta tauon jälkeen haastateltavat ovat palanneet käymään olohuonetoiminnassa uudestaan ja suunnittelevat osallistuvansa toimintaan jatkosakin. Voisi kuvitella, että etäisyys olohuoneen toimintapaikasta voisi olla este osallistumiselle, koska osa haastateltavista asui huonojen julkisten liikenneyhteyksien päässä, mutta vain yksi haastateltava mainitsi, että kyyti kotiin vaikuttaa positiivisesti osallistumiseen. Toinen haastateltava mainitsi lapsen sairastelut ja iän sekä oman jaksamisen osallistumisen esteiksi.

”Mmm..vissii kolme vuotta nytte (olen osallistunut toimintaan), etten oo vuoteen melkeen niinku yhtään käynyt, mut ku työt (alkoivat) ni ei oikein pääse, mut nyt me saadaan kyyti sieltä pois, ni kerkee taas.”

”Oisko se sitten ollu syksyllä 2013 (kun aloin osallistua olohuonetoimintaan). Silloin mä kävin pari kertaa siellä totaaliolkkarissa ja sitten siirryin tänne tänne monikulttuurisolohuoneeseen. Ja en oo käynyt joka kuukausi, että viime talvena tuli sitten monen kuukauden tauko, etten käynyt. Siihen vaikutti ihan vaan se, et mä palasin töihin ja lapsi meni hoitoon ja sitte tota niin.. Oli sairastamisia ja lapsi oli sen verran pieni että sitten vielä hoitopäivän jälkeen viedä jonnekin muualle, et ei ollu niinku paukkuja osallistua.”

Toinen tauon paikka haastateltaville on tullut, kun lapset ovat kasvaneet ja alkaneet harrastaa. Harrastukset saattavat osua samaan iltaan olohuonetoiminnan kanssa, jolloin osallistumiseen tulee taukoa. Yksi haastateltava oli myös innostunut omasta mahdollisuudestaan harrastaa.

”No mä en sinne olkkariin sinne pääse, kun se on arki-iltana ja tytöllä on harrastuksia.”

”..et oisinkomä neljä ja puoli vuotta suurinpiirtein käyny. Nyt mä käyn vähän harvemmin. Kaks kertaa, kolme kertaa vuodessa. Mut silloin mä kävin ihan joka kuukausi.. Et nyt sit ku lapsi on isompi ja mä pystyn itekin harrastaan, ni mul sattuu just sitte jumppa samana päivänä olemaan, ni se on jääny..Mut alussa se oli tosi tärkeä, et se oli ihana et sä pääsit joka kuukausi sinne ja pystyit kertomaan asioista mikä sua murehditti ja huolestutti ja aina siel joku ties niinkun vastauksen.”

Mikä olohuonetoiminnassa sitten vetää mukaan toimintaan? Entä mikä toiminnan sisällössä on olennaista ja tärkeää? Haastateltavat arvioivat, että tärkein syy, miksi he osallistuvat olohuonetoimintaan, on vertaistuki. Mahdollisuus puhua asioista suoraan ja purkaa vihaa, surua ja muita tunteita ilman että olisi tarvinnut pelätä, mitä muut ajattelevat. Yksi haastateltava puhui myös tarpeesta kääntää vaikeat tilanteet ironiaksi, mustaksi huumoriksi, jota sellaiset, joilla ei ole vastaavia kokemuksia, eivät pysty ymmärtämään. Aikuisten seura ja mahdollisuus keskusteluun sekä yhteiseen jakamiseen on riittävää. Haastatteluissa nousi esiin myös lasta koskevia, vakavia uhkia.

”Tarvitsin myös paikan, jossa purkaa tunteitani, surua ja vihaa.”

”No, no just tää musta huumori ja sitten semmoinen..vaan se että muillakin on saippuopperan juonen käänteet..ne on ollu semmoiset..”

”Siis mun mielestä se on jo pelkästään ihanaa, et siis sä näät siellä aikuisia ihmisiä kenen kanssa sä pystyt keskustelemaan. Et mun mielestä se on jo ihana. Just se, et pystyy puhumaan. Ja tuntuu, et niinkun siellä on kaikki ihmiset aina hengessä mukana. Et se on se tärkein.”

”Mulla oli kaappausuhka ja Kaapatut lapset ry:stä sain tukea. Et sen takia.”

Vertaistuen tarpeeseen on vaikuttanut muun muassa se, että haastateltavat ovat olleet yksin tilanteessaan, he ovat kaivanneet yhdessä jaettua tukea ja omaa tilannetta ymmärtäviä ystäviä. He ovat olleet tuttavapiirissään ainoita tai lähes ainoita, jotka ovat jääneet yksin lapsen kanssa ja jotkut tuttavat ovat tämän seurauksena jättäneet yhteydenpidon.

”..must vaan tuntui, et siis se helpotti, et pääsee puhumaan asioista. Ja just niinku kysymään, et miten homma toimii ja kaikkee. Se vaan niinku helpotti. Et tuli vaan sellainen tunne, et haluu puhua joittenkin kanssa jotka ymmärtää vähän paremmin.”

Kaksi haastatelluista koki tärkeäksi sen, että oppi uutta siitä, miten monenlaisissa tilanteissa ihmiset elävät ja selviytyvät.

”Ihan yleisesti vaan et minkälaisia erilaisia elämäntilanteita on, se on varmaan se mikä on silleen mielenkiintoista: verrata itseään ja miten menee ja silleen.”

”..ja mä tykkään siitä että niinku oppii, että se et ne tilanteet voi tosiaankin olla monenlaisia, aina kuulee jotain uutta..ei herranen aika, tollasestakin joku on selvinny..”

Sytä, miksi haastateltavat osallistuvat juuri monikulttuuriseen olohuonetoimintaan, eivätkä muuhun vertaisryhmätoimintaan olivat esimerkiksi se, että tässä olohuoneessa ei tarvitse selitellä, miksi on alkanut alun perin seurustella eri kulttuurista kotoisin olevan miehen kanssa. Asioista voi puhua suoraan luottaen siihen, että ryhmäläiset ymmärtävät ja kipeät asiat voi lyödä leikiksi ja nauraa niille yhdessä. Myös lapset saavat yhdenvertaiskokemuksia samanlaisten lasten seurassa.

”No, ehkä just se, että asioista pystyy puhua niiden oikeilla nimillä. Ei tarvii niinku yhtää..Tai monet asiat voi lyödä sillai leikiks, kun kaikki tietää mistä puhutaan..”

”..täällä ei tarvitse selitellä, miksi on alunperin alkanut olemaan afrikkalaisen miehen kanssa, vaan voi mennä suoraan asiaan. Täällä on äideillä muita samannäköisiä lapsia, lapsi saa nähdä, ettei ole ainoa laatuaan.”

Osa haastateltavista on kaivannut tukea eron ja sen seurausten suremis- ja hyväksymisprosessiin. Yksi haastateltu kaipasi tukea yksinhuoltajuuteen ja siihen, miten kohdata yksin asioita, joissa kumppani on yleensä tukena.

”Ehkä se oli sellanen, että se ryhmä antoi mulle mahdollisuuden niinku tavallaan prosessoida ja pohtia sitä omaa eroa ja kaikkee siihen liittyvää, ja just surra siitä, kun sitä oli unelmoinu siitä sellaisesta perheestä ja parisuhteesta ja sellasesta josta lapsilla on kaks kotimaata, kaks kieltä ja niin edelleen ja sitte ku..kaikki kääntyi niinku..karmeemmaks ku ikinä ois voinu kuvitella..niin, jotenkin siinä vertaisryhmässä jotenkin vaan niinkun pysty eri tavalla vähitellen silleen lempeesti prosessoimaan, että ei ollu mikään pakko sitä miettiä, mutta aina toisten jutuista tuli jotakin mieleen.”

”Ja sitten siihen yksinhuoltajahommaankin..ni onhan siinä just tällaiset vuosittaiset isänpäivät ja muut mitä Luojan kiitos ei osannu aluks murehtia.”

Vertaiset ymmärtävät monikulttuuriseen liittoon liittyviä erityiskysymyksiä, esimerkiksi kaappauksen uhan tai sen, että mieheltä saattaa paljastua useampia lapsia eri äitien kanssa. Haastatellut vertasivat aiempia erojaan suomalaisista miehistä monikulttuuriseen eroon ja totesivat, että tilanne on ollut hyvin erilainen.

”Siis se, että kun ne kysymykset on kuitenkin monikulttuurisessa jutussa erit kun ihan pelkässä suomalaisessa.”

”Et sä voi sitten semmoisen kanssa joka on suomalaisen kans ollu keskustella, just et sä pelkää, et jos isä ottaa lapsen ja vie sen kotimaahansa, et siin on kaikki tämmöset pelotkin aina, niin ethän sä voi semmosista keskustella toisen kanssa. Et jotenkin siin mo-kuolkkarissa on vaan se, et puolikkaasta sanasta kaikki heti tietää, et joo et, mulla on ollu ihan samaa, ja tää ja tää helpottaa tai eti tietoo sieltä ja..”

”Ehkä se, et miks mä oon jääny tonne tai miks mä oon jatkanu tuolla käymistä..ehkä siinä on sitte..tää on nyt sitten taas..no ryhmässä on kumminkin tullu ilmi, että sitten tämmösillä..että ei se ookaan niin yllättävää, että niitä lapsia on useempia ja kaikki lapset ei tiedä toisistaan ja..joka voi olla tämmöinen joku kulttuurijuttu..niin..niin sen takia ehkä just se monikulttuurisuus..että on löytynytkin yllättävän samanlaisia tilanteita muiltakin..”

Vertaistuki avaa myös oman tilanteen prosessia, lukkoja ja patoutuneita tunteita. Vertaiset pystyivät tuomaan haastaviin tilanteisiin uusia näkökulmia ja kokemuksia sekä realisoimaan, jopa haastamaan toinen toisiaan.

”Jos mä ajattelen itseäni kuinka orpo mä olin yksin sen afrikkalaisen lapseni kanssa..Tämmösiä asioita ei sais sanoa koskaan missään ääneen, kun heti vaikuttaa negatiiviselta tai rasistiselta tai jotain. Että voi kertoa jossain, että taas multa kysyttiin kymmenennen kerran, että mistä sä oot adoptoinut ton lapsen? Ihan niin ku ois jotenkin mahdollonta, että mä oon joskus ollu silleen jonkun mustan miehen kanssa! Ensimmäiset 10 kertaa, siitä saa ihan hirveet raivarit ja sitä on kiva purkaa olkkarissa. Kunnes sillä yhdennellätoista kerralla selviää, että ihminen avasi keskustelun tällä tavalla kertoakseen oman tyttärensä adoptoidusta tyttärestä ja jutellakseen asiasta. Tällaisissa asioissa on hyvä päästä puhkumaan asiaa olohuoneessa, jolloin joku yleensä sanoo, että mitä jos itse olisit vähän avoimempi.”

Yhdelle haastatelluista oli tullut yllätyksenä esimerkiksi se, että ex-puoliso ajatteli voivansa vielä määrätä perheen elämästä eronkin jälkeen.

”Esimerkiksi jos ei oo ikinä minkään tällasten kanssa ollu tekemisissä, ei voi ymmärtää, että joissain kulttuureissa se perhedynamiikka on ihan erilainen. Että esimerkiks tota

vielä eron jälkeenkin mies saattaa määrää sitä ja tätä ja tuota, eikä siinä oo oikeen muuta mahdollisuutta kuin sovittaa se elämä sen mukaan..”

Haastateltujen tuttavat eivät voineet ymmärtää, miksi haastatellut halusivat tukea lapsen tutustumista isän kulttuuriin ja kieleen.

”Monet ei varmaan ymmärrä sitä, et haluis sille lapselle myös sen toisen kielen esimerkiksi. Et halusi sitä kulttuuria kuitenkin vaalia jollain tavalla ja sitä kieltä. Ei monetkaan aattele sitä niinku oikeen mitenkään, ketä elää ihan suomalaisessa perheessä..Et ei ne niinku arvosta sitä sillai. Tuol voi puhua siitä ja ne muut ainakin tietää mistä puhutaan ja jollain tasolla ymmärtää.”

Myös positiivinen malli, jota vetäjä ja vertaiset näyttivät ja sen näkeminen, että vaikeat tilanteet selviävät, koettiin merkityksellisiksi. Vahvat selviämistarinat toimivat tärkeinä itsetunnon kohottajina matkalla ns. ”normaaliin” haastateltavien puheessa.

”Uusilla osallistujilla saattaa olla itsetunto ihan maassa, että kauhee, mä en oo kelvannut edes sille mustalle miehelle. Siinä tilanteessa on ihana nähdä, että ryhmässä on vahvoja, hienoja naisia, jotka ovat selvinneet ihan kauheista tilanteista.”

”No itelle se ehkä merkkas kaikkein eniten silloin ku oli just eronnu ku ei ollu oikein mitään niinku, edes tuntenu paljon yksinhuoltajia ni ei oikein tienny millanen itestäkin tulee. Kuullu vaan kaikkia kauhutarinoita kuinka ihmiset tekee lapsillensa jotain pahaa ja muuta. Se oli kyl silleen, et näki, et ne on ihan normaaleja ihmisiä et ne käy töissä ja lapset on ihan niinku hyvin käyttäytyviä ettei oo mitään niinku.”

Negatiiviset tunteet, kuten syyllisyys ja häpeä, ovat usein läsnä olevia tunteita, joita piilotellaan. Yksi haastatelluista, joka oli kokenut häpeää ja syyllisyydentunteita tilanteestaan, kuvaa omia tuntojaan. Se, että hän näki muita vertaisia samanlaisessa tilanteessa, auttoi häntä vapautumaan kokemastaan häpeästä.

”Mä oon..se on vapauttanu mua semmoisesta häpeestä mitä mä tunsin, et mul oli, se et mä jäin yksin..ja tota..ja siinä sitten paljastui asioita..ni se oli mulle hirvittävä semmonen häpee..et miten, miten tota..kumminkin mä pidän itseäni ihmisenä, joka osaa hoitaa asiansa, et miten mä näin tärkeen asian sit jätän, et miten minulle tapahtui näin..et just sitten vaan se, just sitten että kuulee ja näkee muita samankaltaisessa tilanteessa, niin..niin..se..Niin. Niin et se..Lähinnä just se niinku se..sen huomaaminen on poistanut sitä häpeän tunnetta.”

Kaksi haastateltua vastasi kysymykseen siitä, olisiko hyvä, jos olohuoneissa olisi joku teema tai alustus vaihtelevista aiheista. He eivät kaivanneet mitään erityistä teemaa, tai ainakaan alustus ei saisi viedä aikaa olennaisimmalta, vertaistuelta ja kokemusten jakamiselta.

”Oon osallistunut myös sellaisiin vertaisryhmiin, jossa on teemoja ja alustus, mutta kaikki teemat eivät itseäni kiinnostaneet. Ne tuntuivat pakkopullalta, kun itse olisi jo halunnut mennä itse asiaan keskustelemaan vertaisten kanssa.”

”Ehkä joskus vois olla semmoista, et olis vähän niinku joku aihe. Mut sit toisaalta se on taas hyvä, et jos on itellä jotain mielessä, ni voi puhua siitä, ja se juttelu voi lähteä siitä käyntiin. Monilla on jotain tiettyjä juttuja, mist ne usein siellä puhuu, vähän niinku samoist jutuista, ni sit pystyy aina kertomaan, et mikä se tilanne on nyt.”

10.3.1 Haastateltavien näkemyksiä olohuonetoiminnan merkityksestä lapsille

Monikulttuurinen olohuonetoiminta on tarkoitettu äideille, jotka ovat eronneet monikulttuurisesta parisuhteesta. Kysyin, mitä haastateltavat ajattelevat olohuonetoiminnan merkitsevän lapsille. Kahden mielestä oli tärkeää, että lapset näkevät, että on myös muita samannäköisiä lapsia kuin he. Kaksi näki sillä merkitystä, että lapsi tapaa muita, jotka puhuvat samaa kieltä kuin itse. Yksi äiti toi esille olohuoneiden tärkeän merkityksen lapsille osana tasa-arvoisuuteen ja monimuotoisuuteen kasvamisessa.

”Hänestä on kiva tavata samannäköisiä kavereita. Tuntuu, että vaikka lapset eivät tapaisi toisiaan pitkään aikaan, he alkavat luontevasti leikkiä yhdessä taas. Täällä on äideillä muita samannäköisiä lapsia, lapsi saa nähdä, ettei ole ainoa laatuaan. Olen huomannut, että lapset itse hakeutuvat leikkimään saman näköisten lasten kanssa.”

”Mä luulen, että kun hän on pienestä pitäen kulkenut näissä..ni se on ollu yks keino niinkun opettaa hänelle tätä tasa-arvoa ja monikulttuurisuutta ja sitä, että on erilaisia perheitä, on erilaisia ihmisiä, eri näköisiä ihmisiä, eri tavalla ajattelevia ja kaikki voi hyvin tulla (toimeen) keskenään..että ei jokaisesta tarvitse tykätä mutta niinkun..”

Lapset pitivät olohuonetoimintaan osallistumisesta erittäin paljon ja olisivat halunneet käydä siellä useamminkin. Kaksi äitiä kertoi lastensa saaneen uusia ystäviä olohuonetoiminnassa ja yksi äiti kertoi, että he näkivät myös vapaa-ajalla.

”..tykkää kyl tulla. Puhuu siitä mopo-olkkarina, että kyselee aina, mennäänks me äiti sinne mopo-olkkariin? Haluais kyllä tulla useamminkin.”

”Lapsi tykkää ihan hirveesti. Saanu kans uusia kavereita sieltä. Aina on, et äiti, mennäänkö?”

”Sattumalta olohuonetoimintaan osallistuu paljon saman ikäisiä samaa sukupuolta olevia lapsia, joista on muodostunut kaveriporukka. Tapaamme myös vapaa-ajalla.”

Yksi äiti näki olohuonetoiminnassa muodostuvan lapsille aivan oman vertaisryhmän. Vertaisryhmä toimii sisarusviiteryhmänä ja sosiaalisten taitojen edistäjänä. Myös kielen oppiminen edistyy ja kulttuurintuntemus lisääntyy.

”..lapset samalla antaa vertaistukea toisilleen ja koului toisiaan. Ja varsinkin näissä monikulttuurisissa suhteissa, on aika usein silleen, että jos ei oo sisaruksia, veljiä.. Se voi olla aika tärkeä viiteryhmä niille lapsille, jossa sitten opetellaan niitä sosiaalisia taitoja. Jos kuka puhuu sitä samaa kieltä tai samasta kulttuurista..”

Yksi haastateltava ei nähnyt olohuonetoiminnalla olevan suoraa merkitystä lapselle. Hän pohti kuitenkin sitä, että kun äiti saa tukea, se auttaa myös lasta.

”..mut onhan se nyt siis niin, et kaikki mikä auttaa vanhemman jaksamiseen, auttaa lasta, et tulee positiiviseksi lapselle.”

10.3.2 Olohuonetoiminnan aikana järjestettyjen tukipalveluiden merkitys

Olohuonetoiminnassa on mahdollisuus syödä maksuton välipala sekä mahdollisuus lastenhoitoon sillä välin kun osallistujat keskustelevat asioistaan. Mahdollisuus lastenhoitoon olohuonetoiminnan aikana koettiin niin tärkeäksi, että kukaan viidestä haastatellusta ei osallistuisi olohuonetoimintaan, ellei lastenhoitoon olisi mahdollisuutta. Koettiin, että itse vertaistuki, jota vanhemmat toiminnasta hakevat, ei voisi toteutua, jos lastenhoitoa ei olisi. Olohuonetoiminnasta tulisi rauhatonta eikä äitien omien tilanteiden pohdinta vertaisryhmässä onnistuisi lainkaan.

”Et jos siellä ei kukaan kattois niiden lasten perään ni varmasti olis tappeluja ja muita. Et ei ne lapset viihtyis siellä keskenään ehkä ku kukaan ei niinku vetäis sitä. Et en usko et toimis ollenkaan.”

”No tavallaan monille tai siis varmasti onkin ihan kynnyskysymys, että lähteäkö vai eikö lähteä. Jos sitä lastenhoitoa ei oo, niin siinä käytännössä lapset pomppii siinä meidän aikuisten päällä, että keskustele nyt siinä sitten yhtään mistään yhtään mitään.”

”Ei silloin (ilman lastenhoitajia) pysty antamaan sitä, minkä takia se koko olkkari on järjestetty, niiden vanhempien vertaistukea varten.”

”No, sehän on matala kynnyks.. Ihan varmasti jäis muuten lähtemättä.”

Neljä haastateltua toi esiin myös sen, että olohuonetoiminta voi olla äidille ainoa hetki kuu-kaudesta, jolloin hänellä on mahdollisuus juoda kuppi kahvia rauhassa ja hengähtää ilman lastenhoitovelvollisuutta.

”Yksi äiti sen joskus hyvin kiteytti, että hänelle on tärkeintä, että saa edes kerran kuussa juoda sen yhden kupin kahvia ihan rauhassa. Et ei siihen nyt sit tarvii enää mitään kovin kummallista.”

”Ja ehkä se kahvihetki ilman niitä lapsia, periaatteessa ainakin ilman niitä lapsia, on varmasti se, minkä takia monet kans tulee, tai mikä niinku on semmonen vetonaula.”

”Ja sitten niinku se, että saa es sen pikku hetken hengähtää silleen, että siellä on lastenhoitajat jotka pittää lapsista huolen. Siis se on ainua mahdollisuus sille vanhemmalle saaha hetki vapaata ja silleen niinku ihan ittelleen ja sille vertaistuelle. Se, että se pystyy luottamaan, että lapset on turvassa ja hyvässä hoidossa. Se on ihan ehoton.”

”..must se on ihana et siel on lasten hoitajat, et pystyy nää kellä on pienempiä lapsia olemaan, keksii aina jotain tekemistä. Eikä niitä sit tietysti pystyis jättämäänäkään yksin sinne niitä lapsia, ku siel on kumminkin joillakin tosi pieniä. Et ei siitä tulis sitten mitään.”

Koettiin myös, että keskustelunaiheet eivät olisi isompien lapsien korville soveltuvia, eikä keskustelua voisi rauhassa käydä, jos pitäisi koko ajan huomioida lapsia samalla.

”Plus sit et osa lapsista on sit jo niin isoja alkaa jo ymmärtää, mistä puhutaan, että heidän kuullen ei voi monista asioista keskustella. Ilman sitä (lastenhoitoa) en olis varmaan kuvitellukaan lähteväni.”

On kuitenkin tärkeää huomioida, että lapsia ei pakoteta pysymään lasten puolella, vaan he saavat käydä tervehtimässä äitiään. Se, ettei kukaan häiriinny tästä, on koettu huojentavana ja luontevana tapana toimia.

”Joo ja sitten myöskin just se, et kun se ei sitten tunnu olevan kenellekään ryhmäläiselle ongelma, jos lapsi sen kerran sattuuikin olemaan takiaisena mukana, eikä suostukaan olemaan kiltisti lasten puolella, niin sekin, että se ei oo, sekään ei ole ongelma. Niin, että, käyttäytyy miten käyttäytyy sillä kerralla.. Niin, että koska sitten taas jos näin ei olis, se ois isompi kynnyks taas lähteä hoitopäivän jälkeen testaamaan, että miten menee.”

Haastateltu, joka toimii itsekin olohuonetoiminnan vetäjänä, oli huolissaan kesän lomaolo-huonetoiminnan lastenhoitoresurssien poistamisesta. Hän mietti, onnistuvatko olohuoneet lainkaan, jos lastenhoitoa ei saada. Rahoittajat haluavat omaa varainkeruuta, mutta em. mielestä olohuonetoimintaan osallistuneilta ei voi vaatia, että he keräävät itse varat lastenhoitajapalveluihin. Juuri lastenhoito on keskeistä olohuonetoiminnassa ja äidit ovat usein hakeutuneet olohuonetoimintaan, koska heillä on oman jaksamisensa kanssa haasteita.

”Mää nyt jo mietin ens kesän lomia, että ei herranen aika, että määkin oon kanssa yhelle lomalle olkkarin vetäjäksi..niin mietin tässä just, että pitääkö mun ite alkaa sieltä ehtimään lastenhoitajia ja millä ne maksetaan ja kuka ne maksaa. Mistä siihen saa.. Niin kaupungit, Raha-automaattiyhdistys, kaikki kaikki tahot kiristää ja sanoo, että pitää olla omaa varainhankintaa. Väsyneet yksinhuoltajat vielä ruppee leipomaan jotain myyjäisiä tai muuta..että saa tässä niinku lastenhoitajan palkattua, ei se niinku onnistu.”

Haastateltu näki olohuoneet tärkeänä keinona ennaltaehkäistä vakavampia ongelmia perheissä rahoituksen antajien säästäessä resurssejaan. Lastensuojelu saattaa hänen näkemyksensä mukaan olla leimaavaa, jolloin ei uskalleta hakea apua siltä suunnalta. Olohuoneissa uskalletaan kysyä neuvoa ja käytännön apua vertaisilta, jolloin ongelmat eivät pääse niin helposti kasvamaan isoiksi.

”Yhdistyksillä on entistä vähemmän rahaa. Kaupungit säästää kaikesta. Vaikka esimerkiksi tällaiseen just tällaiseen yhdistystoimintaan, vertaistuki.., tällaisiin satsaaminen ois sitä kaikista parhaiten sijoitettua rahaa. Että se auttais..ei siis välttämättä ne ongelmat ei edes menis ongelmaks asti, kun siellä vertaisten piirissä ihminen uskaltaa ehkä myöskii kysyä, että mistä voi apua saada silloin kun hän tarttee..Se on siis tavallaan niinku se olkkariin lähtö, siis se saattaa olla helpompaa vielä se, että lähtee olkkariin ja siellä niinku puhuu, niin ei tarvii päästää ketään sinne kodin kaaokseen.”

Ruokailun (välipala) merkitys olohuonetoiminnassa vaihteli vähän haastatellun elämäntilanteen mukaan. Vähemmän tärkeänä sitä piti yksi haastateltu äiti, mukavana yksi ja erittäin tärkeänä kaksi äitiä. Vain yksi haastatelluista piti ruokailumahdollisuutta niin merkityksellisenä, että olohuonetoimintaan osallistuminen jäisi ilman sitä väliin.

”Vähän on sillee meillä, et me syödään vähän niinkun ennen kuin me tullaan sinne. Et ei oo niinku sinänsä niin suurta merkitystä. Et se aika on niinku semmoinen, ettei oikein voi jättää syömättä ennen kuin tulee sinne, siinä tulee liian pitkä väli. Mut on se niinku mukava. Silloin varsinkin kun oli kotona vielä, niin silloin pystyi muuten enemmän muokkaamaan päivää sen mukaan.”

”Mä itte oon sitä mieltä, että se on hirmu tärkeä. Ja musta on hirveen tärkeä, että siellä on jotakin niinkun leipää, suolasta, ei pelkkää makkeeta.”

”On, on..kun ne on arki-iltoja. Usein sinne mennään niinku tukka putkella päiväkodista suoraan, ja sit ku ne on päiväkodissa saanu välipalan kahden aikaan ja ehkä jättäny senkin syömättä, niin eihän sinne muuten pystyis menemään. Ei siit tulis yhtään mitään.”

”No, onhan se tietysti..no en mä nyt tiedä..lapset ainakin saa varmaan hiljaiseksi, et siel on jotain..et ei se nyt niin välttämätön oo..”

Haastateltavista kaksi toi vielä kuitenkin esiin, että välipala tekee ilmapiiristä rennomman ja madaltaa osallistumiskynnystä. He pohtivat myös sitä, että se helpottaa yksinhuoltajan kireistä arkea.

”Joo, ja siis ennen kaikkea mä nään sen tarjoamisen sen kautta, että niinku on..se helpottaa vanhempaa, kun lapset tulee siinä samalla ruokittua.”

”Missä tahansa tilanteessa, et jos on jotain käsillä tekemistä, ni on helpompi jutellakin. Mut et jos rahat loppuis, eikä olis varaa kuin veteen, niin sit se olis. Et se ei ole..osallistuminen ei kyl riipu siitä, et onko tarjolla pullaa, et en mene tarjoamisten takia sinne.”

10.3.3 Vapaa-aika ja mahdollisuus omaan aikaan

Mielestäni mahdollisuudet viettää vapaa-aikaa haluamallaan tavalla tukevat yhden vanhemman perheiden jaksamista. Harva haastatelluista kuitenkaan ehtii, pystyy tai jaksaa harrastaa vapaa-ajallaan. Harrastukset ovat sellaisia, että niitä voi tehdä kotona, kuten lukeminen tai käsityöt, tai sitten harrastetaan yhdessä lapsen kanssa. Lasta ei haluta viedä hoitoon, oman äidinkään hoitokokemukset eivät ole olleet toimivia. Työajalla tapahtuva liikunta kerran viikossa on ollut erään äidin keino vaalia omaa aikaa työssä käynnin ohella.

”Yksinhuoltajana on vähä vaikee harrastaa kauheen monia juttuja ku ne vaatis sen, että on lastenhoito järjestetty. Ne (harrastukset) on kyllä aika semmosia kotipainotteisia.”

”En raaski viedä lasta enää mihinkään hoitoon. Oon joskus yrittäny, niin et oma äiti tulis tänne (hoitamaan lasta), mut sillon niin paljon kaikkia menoja, et ei se oo onnistunu käytännössä ollenkaan ku on kokeiltu.”

”No, tota aika niukasti, aika niukasti on tällä hetkellä, että mä oon järjestänyt työpäivän..kerran viikossa osallistun ohjattuun liikuntaan työpäivän aikana..että se on tämän hetkinen oma harrastus. Mut et kyllä mä koen, että se työssäkäynti on mun omaa aikaa.”

Yhden haastatellun lapset ovat sen verran isompia, että hän pääsee jo harrastamaan. Mahdollisuutta osaa arvostaa, kun ei ole vuosiin päässyt kotoa oikein minnekään. Osalla omat vanhemmat ovat jo sen ikäisiä, että heidän asioidensa järjestäminen vie vapaa-aikaa. Yksi oli löytänyt vapaaehtoistyöstä harrastuksen.

”Mut et ennen se oli just et ku ei ollu niinku mitään. Et lapsi oli kumminki sen 4, täytti 5 ku me erottiin. Ni se oli ihan hirveetä, ku mä en päässy mihinkään..En, en yhtään mitään en pystyny. Et joskus pääsin kävelyille, ku vanhempi tyttö tai sitte pojat katto lapsen perään. Mut sit ku se oli sitä itkua ja huutoa. Et äiti älä mene! Älä mene! Se pelkäs

sitä, et minäkin jätän. Papa vaan lähti ja nyt äitikin lähtee. Niin mä oli silleen, et mä en nyt luovu, ku mä oon saanu nyt ittelleni näit jumppajuttuja.”

”Ei mulla oo voimia(harrastaa). Et niinkun siis..tuo vapaaehtoistyö ja tuollainen, se on mulle henkireikä. Että tota..lapsen harrastuksissa menee jonkin verran. Että kun on just sen ikäinen, että tarttee aika paljon tukea ja kannustusta ja kaikkee. Niin se syö jonkin verran. Ja sitten mulla on tota..hyvin vanha tai horiseva äiti tuolla toisella puolella Suomea, se sitten vie osan aikaa, kun koittaa hänen asioita järjestää. Että tarttee jotain tämmöistä vastapainoa ja mukavaa tekemistä.”

10.3.4 Haastateltavien kokemuksia vetäjän toiminnasta

Vetäjän rooliin olohuonetoiminnassa oltiin tyytyväisiä, ja kolme haastateltavaa korosti samantlaisia ominaisuuksia vetäjän roolissa. Koettiin tärkeäksi, että hän ottaa hyvin vastaan uudet tulijat, joita on lähes joka kerralla. Vetäjä antaa heille puheenvuoron ja huolehtii siitä, että kaikki esittäytyvät heille. Osallistujien elämäntilanteiden kertaaminen koettiin hyväksi kokeenemmillekin kävijöille.

”Ja on mun mielestä ihan hyvä vetäjä, ja sillä tavalla jotenkin ottaa ihmiset hyvin vastaan. Et vetää niitä uusiakin jotenkin mukaan, että ne alkaa käydä sit siellä. Joskus oon käyny joissain sellaisissakin ryhmissä..niinku noissa perhekerhoissa ja noissa, mis kukaan ei niinku huomaa, kun sinne tulee joku uusi. Et sit ei varmaan tee mieli toista kertaa lähteäkään, kun jää jotenkin ulkopuolelle.”

”Oon oon (tyytyväinen vetäjän rooliin), hän on tosi ihana. Hän ottaa aina mukaan. Et kaikki saa puhua.”

”Joo, se on mukava tapa just että uudelle esittäydytään aina, koska se auttaa myös..kun nähdään kumminkin niin harvoin, niin se on kaikille läsnäoleville kiva kuulla, että mikä se nimi olikaan, ja kuinka monta niitä lasta olikaan ja mikäs se isäkuvio nyt olikaan.”

Haastatelluista kaksi piti hyvänä sitä, että olohuonetoiminnan vetäjä on itsekin vertainen eikä ammattilainen. Kokemusta monikulttuurisesta liitosta ja siitä eroamisesta pidettiin myös tärkeänä ja vertaisuutta rikastavana tekijänä.

”Mun mielestä on oleellista että niinkun olkkarin vetäjissä olis aina joku sellainen, jolla on jotain kokemusta monikulttuurisesta parisuhteesta ja monikulttuurisesta erosta varsinkii.”

”Mielestäni on hyvä, että vetäjät ovat vertaisia. Miksei näitä asioita vois opiskellakin ja sitä kautta oppia tunteen, mut kylhän se aina auttaa että on omakohtaista kokemusta.

Auttaa ymmärtämään ja kokemukset auttaa muita. Kyl mä ainaki oon täs viranomaisliemes kiehunu niin paljon, et mun on aika vaikee ottaa mitään ohjeita vastaan sellaisilta jotka ei oo ite olleet tässä tilanteessa.”

Yksi haastatelluista toi esiin, kuinka vetäjän positiivinen roolimalli vaikutti siihen, kuinka tyytyväinen haastateltu oli hänen toimintaansa ja olohuonetoimintaan yleensä. Hän koki tärkeäksi ja kannustavaksi sen, että vetäjä on omista haasteistaan huolimatta menestynyt esimerkiksi ammatillisesti.

”Mä oon huomannu et ehkä, et mulle on ollu tärkeetä sitten just se, et vetäjä roolimallina myöskin niinku, että se oma ammatillinen minä..et se että jää yksin lapsen kanssa tai saa lapsen yksin, ei vahingoita ammatillista minää. Tai sillä tavalla..Et mites mä sen sanoisin..et jollakin tavalla se on mulle tärkeetä, et vetäjä on hyvä omassa työssään.. Et kyllä ne positiiviset roolimallit on..on tärkeitä. Et kyllä se vaikuttaa..omalla esimerkillään vetäjä voi niinkun tuoda siis semmoista elämänasennetta, että miten suhtaudutaan vaikeuksiin elämässä...”

Kaksi haastateltua kertoi, että on mukavaa kuulla esimerkiksi olohuoneessa kävijöiden tilanteiden kehittymisestä. Jos jollain on ollut vaikea tilanne, antaa itsellekin toivoa, että se on kääntynyt parempaan päin. On voitu samaistua toisen elämäntilanteeseen ja sen positiiviseen kehitykseen.

”Mutta ehkä just se on sillai kiva ollu huomata, että tänkin nyt sitten yli vuoden aikana mitä on käyny, niin ihmisten tilanteisiin tulee muutoksia, että asiat menee parempaan suuntaan tai että kipeet asiat muuttuu vähemmän merkityksellisiksi. Että sekin on ihan sellainen huojentava ajatus itselle..”

”Saman ikäiset lapset ja samaan aikaan eronnu ni niiden kanssa on vähän niinku kulkenut jo useamman vuoden niinku samassa tahdissa. Vaikka on ihan erilaiset elämät, nii silti kuitenkin tietyt asiat menee vaan aika samalla tahdilla. Et on niinku helppo samaistua.”

Eräs haastateltava koki aluksi häiritsevänsä sen, että vetäjä ei rajoittanut tai ohjaillut keskustelua silloin, kun osallistuja purki vihaansa ja muut ryhmäläiset tuntuivat lähtevän mukaan negatiivisuuteen. Hän kertoi kuitenkin, että oli myöhemmin ymmärtänyt, että ryhmä on juuri sitä varten, että siellä saa purkaa tällaisia tunteita. Hän oli tullut siihen tulokseen, että vertaisvetäjän ei pidäkään yrittää kääntää keskustelua positiivisemmille urille, vaan sallia tunteiden purkaminen turvallisessa ilmapiirissä.

”Mmm..no alussa mä olin ehkä kriittisempi..mä olin tuota..mä mietin sitä, että mitä se semmosessa negatiivisuudessa mässäily ja miesten haukkuminen niinku hyödyttää ketään

ja se sellasten vanhojen juttujen jatkuva kaivelu hyödyttää yhtään ketään..ää..ja niin kun alussa ihan mietin sitä, että ylipäänsä onko tää semmonen, semmonen joka antaa voimaa, vai onko, viekö tää omaa ajatusta väärille urille, mutta, mutta sitten mä oon myöhemmin sitä miettinyt, että kun ei ole kyse kumminkaan mistään ammattilaisen vetämästä terapiasta, niin niin siinä ei..vetäjä ei tavallaan voi eikä saa toimia tai yrittää toimia sitte terapeuttina, joka ohjais keskustelua tai ihmisen ajattelun uria johonkin suuntaa. Oikeestaan en tiedä edes siitä..että kun on ollu tossa pidempään, se on hauskaa huomata, et jos jollain ollu tosi huono tilanne, aika kuluu ja sen saa puuskutettua ulos, saattaa kumminkin toimia paremmin..kuin että joku neuvois päältä miten pitää tehdä.”

Yksi haastateltu olisi toivonut, että vetäjä olisi ohjannut osallistujaa toimimaan toisin, mutta kuunneltuaan ja seurattuaan tilannetta ymmärsi, ettei siinä tapauksessa olisi varmasti kannattanut puuttua asiaan.

”..ja siis esimerkiksi se, että jollakin se ex käy jatkuvaan siellä, siellä.. sen toisen puolison kotona ja jopa nukkuu siellä ja sun muuta ja tälleen, ja siihen niinku helposti ensin sanois, että ”Ei missään tapauksessa, tuohon pistät heti lopun, että et sä saa tolleen tehdä!” mutta sitten niinkun..kun juttelee ja kun niinku kuuntelee..niin tota..huomaakin, että hei hetkinen..että tuollahan on tää tilanne hallussa tällä tavalla..että on se varmaan helvetillistä niinkun sietää sitä toista, että jos se niinku tosiaan mustasukkaisena koko ajan laittelee tekstiviestiä ja soittelee, ja ties mitä, että toinen ei meinaa saada töissäkään olla..mutta tota niinku..jos se on kuitenkin lapselle hyvä, ja niinkun siis, että lapsen kannalta se järjestely toimii paremmin ja turvallisemmin niin, kuin millään muulla tavalla. Mä itte oisin niinku sanonu, että ei missään tapauksessa, ei ikinä, eikä milloinkaan. Mut niinku, mun on ollu pakko myöntää, että joillakin..se on toiminu ja se on ollu hyvä..”

Kaksi haastatelluista toi esiin, kuinka tärkeä rooli vetäjällä on siinä, että kaikki tulevat kuuluisiksi ja saavat kertoa mieltä painavat asiansa. Yksi äideistä oli itse innostunut olohuonetoiminnan vetämisestä ja kouluttautunut vetäjäksi. Hän vetää nykyään olohuonetoimintaa Itä-Helsingissä. Hän näki hyvänä vetäjän mahdollisuuden kahdenkeskiseen kontaktiin olohuoneen ulkopuolella huomatessaan, että jollain on niin paljon asiaa, ettei ehdi kertoa kaikkea tilanteestaan olohuonetoiminnassa.

”Toisaalta ymmärrän senkin kun ryhmään tulee joku uusi, että hänellä saattaa olla akuutti kriisi päällä ja hänen on saatava kertoa omasta tilanteestaan, niin ettei kaikilla ehkä ole aikaa saada suunvuoroa. Ohjaajat ovat hyvin varmistaneet sen, että kaikki uudet saavat kertoa rauhassa omista ongelmistaan.”

”Mun mielestä se on oleellista just nimenomaan se, että sillon sen illan aikana ne jotka on tullu, että kaikki sais niinku äänensä kuuluviin. Ja saisivat sanna sen mitä he on tul-

lu sanomaan, sais niinku siitä jutella..Mä nään myös olkkareiden siunauksena sen, että siinä on sitten taas mahdollisuus myöskin henkilökohtaiseen kontaktiin. Että okei, jatketaan juttua sitten. Että hei, mä tiän tuosta jotakin, että saanksmä soittaa sulle illalla? tai tällasta niinkun. Taikka esimerkiksi, jollekin ihmiselle mä kovasti yllytin, että ota kaapatuihin (Kaapatut lapset ry) yhteyttä, pyydä sieltä itelles tukihenkilö.”

Tuli myös esille, että ryhmä on aina kävijöidensä näköinen, eikä ole niinkään vetäjästä kiinni, millainen kokoontumiskerrasta muotoutuu. Myös ryhmällä on vastuu siitä, että kaikille annetaan puheaikaa ja kenenkään ei anneta olla liikaa äänessä.

”Ja onhan siinä myöskin sitten se, et kyllähän ryhmä voi..et jos ryhmässä on yks joka painostaa tai on painostava, niin kyllähän ryhmä pystyy rajoittamaan sitä puhevaltaa, et kaikki ei oo vetäjän vastuulla. Ne on myöskin hyvin, niinku oon huomannu, et ihan yksittäiset kerrat on hyvin erilaisia riippuen siitä ryhmän kokoonpanosta.”

10.3.5 Kokoavia ajatuksia ja kehitysehdotuksia tulevaisuuden taipaleelle

Haastatellut olivat yleisesti ottaen niin tyytyväisiä toimintaan, että he joutuivat hetken miettimään, mitä toiminnassa voisi kehittää. Yksi haastateltu piti hyvänä sitä, että ryhmä on avoin eikä suljettu. Ryhmän jäsenten vaihtuvuuden ja erilaiset taustat hän koki myös rikkaudeksi.

”Mun mielestä se on hyvä näin. Et mä oon ihan tyytyväinen ollu niinku tähänkin.”

”Mielestäni on hyvä, että ryhmä on avoin, koska olemme niin erilaisissa tilanteissa, lapsemme ovat erilaisia, isät ovat erilaisia, etniset taustat ovat erilaisia. Itsekin olemme niin erilaisia, olemme ihan eri aloilla töissä. Ja joillain alueilla on vaikeampi elää eriarisen lapsen kanssa kuin toisilla alueilla. Saamme paljon toistemme kokemuksista. Ryhmästä tulee aina vaan hienompi kun sinne tulee enemmän väkeä. Koko ajan ihmisiä eroaa, joten tarvetta on.”

Ryhmän koosta haastateltavat ajattelivat, että alle kymmenen olisi sopiva määrä osallistujia, jotta kaikki ehtivät kertoa halutessaan omasta tilanteestaan. Lukumäärä ei aina ole ratkaisevassa asemassa. Kuitenkin äidit mieltivät, että on ryhmäläisistä kiinni millainen tapaamiskerrasta muodostuu. Toiset ovat puheliaampia kuin toiset ja toisilla on niin akuutti kriisi päällä, että he eivät pysty huomioimaan muita.

”Alle 10 on mielestäni hyvä määrä (osallistujia), kymmenenkin on hirveän paljon. Silloin ei tarvitse liian pitkään kuunnella asioita, jotka eivät kosketa itseä.”

”Niin se riippuu, että millaiset ihmiset, että jos siellä on kahdeksan, niin siinä voi sitten jäädä jalkoihin..että se ei oo välttämättä se lukumäärä.. Kyllä siinä viidessäkin voi jäädä jalkoihin.”

Sitä, että olohuone on aina samana päivänä kuukaudesta samassa paikassa, pidettiin hyvänä. Osa toivoi, että olohuone kokoontuisi useammin, jopa joka toinen viikko. Kaksi haastateltua esitti toiveen siitä, että kokoontumispäivä olisi lauantai, koska myöhäisen kotiinpaluun arki-iltana koettiin sotkevan rytmiä ja rutiineja.

”..se pitää olla säännöllisesti aina, sillä tavalla että kalenterista voi kattoa, että onko se vai eikö se oo, että ei tarvii ruveta jostakin ehtimään että mikä päivä se on. Että se on aina samana päivänä. Se on niinku vakipaikka tavallaan, että se tulee ihmisille tutuks.”

”Mun mielestä se vois kokoontua useammin, mut sit en taas osaa sanoa, et joka toinen viikko on sit taas tosi usein.”

”No, tietysti se nyt vois kokoontua kaks kertaa kuukaudessa ja näin. Et ainut nyt tietysti, must se ois kiva et se ois niinku just viikonloppuisin, vaikka lauantaina.”

Yksi koki silloin tällöin tehtävät retket olohuonetoiminnan kohokohtina. Retkillä solmittiin myös uusia ystävyssuhteita.

”Ja sit jotenki niinku nää retket, missä oon ollu mukana.. Mä oon löytäny sieltä hyviä ystäviä itelleni, sellaisia uusia ystäviä, ja näin, niin mun mielestä se on tosi ihanaa.”

Haastateltu, joka toimi itsekin olohuonetoiminnan vetäjänä, toi esille olohuonetoiminnan järjestelyihin liittyviä kehittämistoiveita. Esimerkiksi vapaaehtoistyössä pitäisi huomioida vapaaehtoistyöntekijän jaksaminen ja varallisuus, niin ettei tarvitsisi maksaa omista rahoistaan matkalippuja ja lastenhoitajia yms. kun osallistuu toimintaan. Hänen mielestään vähävaraisuus voi rajoittaa osallistumista vapaaehtoistyöhön. Juuri vähävaraisilla (opiskelijat, eläkeläiset, työttömät) on eniten aikaa käytössään osallistua vapaaehtoistyöhön.

”Siis mä oon sitä mieltä, että niinku jotenkin pitäis järjestää silleen, että kaikessa näissä missä ollaan vapaaehtoisena liikkeellä, niin tota vähintäänkin bussimatkat olis ilimaset.”

Haastateltavan mielestä vetäjän jaksamista lisää myös kyky delegoida tehtäviä ja yhteistyö. Hän toi esille, että Helsingissäkin on useita vapaaehtoistoimijoita, jotka eivät ole tehneet niin paljon yhteistyötä asioiden järjestämisessä kuin olisi mahdollista. Hän koki, että hänen vetämänsä olohuoneen taustatöiden järjestäminen kolmen tahon yhteistyönä vähensi yhdelle ihmiselle tulevaa kuormitusta ja teki vapaaehtoistyöstä hänelle hauskaa ja voimaannuttavaa.

”Sitä mä haluaisin korostaa, että esimerkiks just näitä yksinhuoltajajärjestöjä on Helsingissäkin useita. On monia yhdistyksiä ja monenlaista toimintaa ja silleen. Mä oon sitä

mieltä, että tehdään yhteistyötä. Jokaisella voi olla nää omat painotukset, että mitä tehdään. Just nää olkkarityyppiset jutut..mun mielestä se aina antaa enemmän, kun on useammasta, se tieto leviää..just se, että ei olla kilpailijoita..pitäis ajatella se näiden ihmisten kannalta jotka sinne tulee..Siis se, että tuo meidän olkkari pyörii mun mielestä just sen takia niin hyvin, koska sitä tehdään useamman yhdistyksen yhteistyönä. Siin on just se, että silloin ei oo niin iso se rasitus itelle..sillon sitä pystyy paljon helpommin vetämäänkin, ja silloin se ei jää sellaiseks, että siitä olis ressiä..vaan niinku pystyy nauttimaan ja pystyy oikeesti tuota tuota..keskittyy siihen. Siis ei vertaistukea, ei mitään sellaista voi kuitenkaan.. Vapaaehtoistyötä ei voi tehdä niin, että se syö omia voimia. Sen pitää olla sellaista, että se antaa myöskii. Ja jos itte pystyy vaikuttamaan siihen, sillä tavalla että minkä verran..kun on tarpeeks tekijöitä, niin silloin se onnistuu silleen..”

Yksi olohuonetoiminnan tavoitteista on, että osallistujat saisivat uusia tukiverkostoja. Toimintaan pisimpään osallistuneet olivatkin saaneet uusia ystäviä olohuonetoiminnasta.

”Olen saanut uusia ystäviä.”

”No, on. Ehkä just sitä kautta, ja sen takia, kun en oo koko ajan ollu vetäjän roolissa, että oon ollu myös rivosallistujana.”

”Ja sit jotenki niinku nää retket, missä oon ollu mukana..Mä oon löytäny sieltä hyviä ystäviä itelleni, sellaisia uusia ystäviä, ja näin, niin mun mielestä se on tosi ihanaa.”

Kuitenkaan kaksi haastateltavaa ei ollut saanut vertaisryhmästä uusia ystäviä. Lyhimmän aikaa toimintaan osallistunut haastateltu ajatteli saavansa uusia verkostoja, kunhan on osallistunut toimintaan vähän pidempään.

”No ei ehkä ihan siinä, koska sitä mä kans alun perin lähdin hakemaan, että jos ihan oikeesti löytäis ystävän, et ei ehkä ihan..et joitakin tuttavuuksia, et ollaan nähty kerhon ulkopuolella..ei ainakaan vielä semmoista, että..että kutsuis ystäväks. Et jos tässä jatkaa eteenpäin, niin kyllähän siitä myöskin tulee jonkinnäköisiä verkostoja ja ystäviä.”

”Ei oo silleen niinku uusia (ystäviä). Et niinku Facebook-kavereita ollaan ja silleen niinku siellä saatetaan toistemme juttuja jotenkin siellä kommentoida.”

Olohuonetoimintaan liittyy myös Facebook-ryhmä, yksi haastatelluista koki sen enemmän informaatiokanavaksi kuin vertaistuen muodoksi, mutta yksi oli kokenut saaneensa sitä kautta tukea, varsinkin tilanteissa, joissa kaipasi tukea, mutta ei päässyt osallistumaan olohuoneeseen.

”Joo, se (Facebook-ryhmä) on enempi silleen niinku info-juttu. Välillä jotain kirjottanu sinne, mutta ei se oo sillä tavalla aktiivinen ryhmä.”

”Just ku meillä on se Facebook-sivu, ni sit sieltä saa heti kysyttyä akuutisti kaikkia kysymyksiä, aina sieltä tulee heti vastauksia ja apua ja tukea.”

Osa haastatelluista koki, että vaikka yksin jääminen oli aluksi raskasta, vanhaa ystäväpiiriä ei tavallaan edes kaivannut, koska oma arvomaailma oli muuttunut niin erilaiseksi. Nekin äidit, jotka eivät olleet löytäneet ystäviä olohuonetoiminnasta, olivat kuitenkin pystyneet luomaan itselleen uudet verkostot eron jälkeen. Samankaltaiset kokemukset olivat lähentäneet tuttavapiirissä ja sukulaisissa sellaisia, jotka ovat itsekin kokeneet eron ja aktivoineet vastavierailuja niin aikuisten kuin myös lasten kesken.

”Oikeastaan ystäväpiirini meni uusiksi erotessani. Nyt mulla on aika hieno, erilainen, monikulttuurinen, rikas ystäväpiiri. Teemme aika paljon myös yhdessä asioita muiden monikulttuurisessa olohuonetoiminnassa tapaamieni äitien kanssa. Käymme kahvilla toistemme luona.”

”Mut sit ei oo montaa ollu (samassa tilanteessa olevaa ystävää). Et sit niitä yhtäkkiä alkokin löytyä, ku oli ite yksin, et sit niiden kavereiden kaa keil oli (sama elämäntilanne) ni läheni välit.”

”Mä oon aika hyvä verkostoitumaan silleen, että joku..tai muutamaki kaveri on välillä nauranu, että mä oon human facebook. Mä en oo yhtään arkaillu esimerkiksi suoraan kysyä joltain lasten kavereitten vanhemmilta että hei, saisko meiän neiti teille tulla silloin kun meillä on tällainen tilanne. Minä tulen vasta siihen aikaan kotio. Ollaan puolin ja toisin sitten takavarana.”

”Mulla on itse asiassa lapsen serkkutytön äiti, on tällä hetkellä paras ystävä. Ei meil silloin ku me oltiin naimisissa näitten veljesten kanssa niin ei me silloin niin hyviä ystäviä oltu, mut sit kun tuli kaikki ongelmat ja erot ja näin, niin meistä on tullu ihan bestiksiä.”

Yhden haastatellun tytär on jo sen ikäinen, että voi valvoa sisarustaan, jotta äiti pääsee harrastamaan. Tyttären ehdotus lapsen katsomisesta, jotta äiti pääsisi omille menoilleen, yllätti positiivisesti.

”Mut sitten tytär ehdotti, et me voitais tulla hoitaa lasta, mee jonnekin. Et mä voin nyt tulla, et nyt pääset lähtemään.”

Yksi haastatelluista on löytänyt elämäänsä uutta sisältöä olohuonetoiminnan vetämisestä ja voimaantunut näin aktiiviseksi yhteiskunnan vaikuttajaksi.

”Et niinkun siis..tuo vapaaehtoistyö ja tuollainen, se on mulle henkireikä..Voin olla se mahdollistaja. Että kun mä oon vetämässä sitä olkkaria, niin se on yks edellytys sille, et-

tä niillä ihmisillä on mahdollisuus löytää vertaistukea ja toinen toisistaan tukea ja näitä yhdistyksiä ja kaikkea semmoista tukea.”

11 Pohdinta

Tulosten pohjalta ihmisten elämäntilanteet ennen monikulttuurista olohuonetoimintaa näyttivät hyvin haastavilta. Julkisista palveluista ei saanut apua. Olohuonetoiminta muodostui selkeästi yhteisöksi, joka kannatteli, voimaannutti ja osallisti. Kuten Harju (2005) toteaa, vertaistuen myötä haastatelluista tuli osallisia (vrt. s. 7).

Taustatietojen ja haastattelujen perusteella saamani käsityksen mukaan haastateltavat olivat hyvin erilaisia ihmisiä. Yhdistävänä tekijänä on aikaisempi monikulttuurinen liitto, josta on lapsi tai lapsia. Monikulttuurisen vertaistuen tarve ei siis selity osallistujien taustoilla. Yhteistä heille oli tukiverkkojen puute ja yksin jääminen erotilanteessa. Haastattelemiani naiset tuntuivat kaikki aktiivisilta ihmisiltä, jotka halusivat itse vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa. Osaan heistä on julkisissa palveluissa suhtauduttu toimenpiteiden kohteina, ei niinkään aktiivisina toimijoina. Tämä on ehkä vaikuttanut siihen, että he ovat olleet tyytymättömiä saamiinsa palveluihin ja kaivanneet jotain jossa voivat olla aktiivisempia. Vertaisryhmässähän kohdataan toiset ryhmän jäsenet tasavertaisina, eikä olla ylhäältä tulevan tiedon tai avun passiivisia vastaanottajia. Eräissä mielessä ryhmän jäsenet ovat marginaalissa, mutta kuten Juhila (2002) korostaa, rajat ovat häilyviä ja syntyvät aina suhteistamme toisiin (ks. s. 8). Ryhmän jäsenet ovat marginaalissa vain eräitä asioita tarkastellessa ja muuten he saattavat hyvinkin olla inklusion ytimessä, aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, hyvin koulutettuja ja työelämässä. Koska haastatellut äidit olivat kaikki niin aktiivisen oloisia, mietin, tavoittaako vertaisryhmätoiminta ihmisiä, jotka ovat passiivisempia tai jo lamaantuneet erotilanteessa vai jäävätkö he vielä enemmän yksin haasteidensa kanssa? Tässä kaikkein tarvitsevimpien ihmisten tavoittamisessa on varmasti vielä haastetta vertaisryhmätoiminnan järjestäjille.

Merkitykselliseksi haastatelluille nousi vertaisryhmä, ja se että voi tuoda lapsen mukanaan sekä se, että vetäjä on sensitiivinen. Osa haastattelemistani äideistä hakeutui vertaistukiryhmiin, koska he eivät saaneet mielestään riittävästi tukea ammattityöntekijöiltä. Osa taas kyseenalaisti ammattilaisten työmenetelmät, koska viranomaisten antamat ohjeet eivät tuntuneet omassa tilanteessa järkeviltä. Ihmiset haluavat nykyään vaikuttaa itse saamansa avun ja tuen laatuun ja sisältöön. Viralliset palvelut on suunnattu kaikille, eivätkä palvele silloin, kun kyseessä on pieni kohderyhmä ja yksi ongelma-alue, kuten monikulttuurinen yhden vanhemman perhe. Vertaistukiryhmien etu on siinä, että jäsenet suunnittelevat toimintaa itse, jolloin sitä voidaan muokata tilanteiden mukaan nopeastikin, koska vapaaehtoistoimijoiden organisaatiot ovat usein yksinkertaisia, joustavia ja ei-byrokraattisia. (Nylund 1996: 201-203.) Esimerkiksi kotipalvelua lapsiperheille on tähän mennessä saanut vain lastensuojelun asiak-

kaana. Se voi olla leimaavaa, minkä eräs haastatteleman äiti toikin esiin. Sosiaalihuoltolakiin tehtiin kuitenkin uudistus, joka astui voimaan 1.1.2015 ja nyt laki takaa lapsiperheille oikeuden kotipalveluun ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014b.) Uskoisin, että matalan kynnyksen apu estää asioita kehittymästä ongelmiksi asti, jolloin vertaistuen tarvekaan ei ehkä ole niin suuri.

Vertaisryhmät tuottavat kokemusasiantuntijuutta, joka on tärkeää julkisten palvelujen kehittämisessä, asenteiden ja arvojen muuttamisessa sekä lainsäädännön puutteiden tunnistamisessa. Arkielämän ja yksilötason muutosten lisäksi vertaisryhmässä voi herätä halu vaikuttaa yhteiskunnallisesti asioiden parantamiseksi. (Mehtola 2012: 8.) Itsensä tarpeelliseksi ja hyödylliseksi kokeminen voi olla voimaannuttava tekijä. Jantusen (2010) mukaan ne, jotka kokevat, että ovat vertaisryhmässä sekä avun saajia, että sen antajia, kokevat voivansa paremmin, kuin vain apua saaneet (ks. s. 12). Yksi haastateltu voimaantui vertaisesta olohuonetoiminnan vetäjäksi ja koki tämän toiminnan ”henkireikäneä”. Tulevana sosiaalialan ammattilaisena mielestäni olisi tärkeää huomioida asiakkaiden kokemusasiantuntijuus sosiaalipalveluissa nykyistä paremmin. Uskon, että vertaisryhmätoimintaa voitaisiin toteuttaa entistä enemmän yhteistyössä julkisen sektorin kanssa. Se voisi tapahtua niin, että ammattilaiset hoitavat rahoitukseen ja raportointiin sekä järjestelyihin liittyvät asiat, jolloin vapaaehtoiset voivat keskittyä ydintehtäviin. Tällöin he jaksavat varmasti jatkaa tehtäviään pidempään, kun kuormitus pienenee. Kuten Harju (2005) toteaa, vapaaehtoistyössä suuntaus on naapuriavusta kohti harrastuksia ja itselle tärkeäksi koettuja aiheita (ks. s. 10). Yksi haastatelluista jo totesikin, että vapaaehtoistyötä ei voi tehdä niin, että se vain syö voimia, sen pitää myös antaa, ja siihen, minkä verran sitä tekee, pitää päästä itse vaikuttamaan.

Haastateltavat olisivat kaivanneet osallistavampaa otetta julkisilta palveluilta. Juhilan (2006) mukaan osallistavan sosiaalityön tarkoitus on vahvistaa osallisuutta omaan elämään, sen tapahtumiin sekä nykyhetkessä että tulevaisuudessa. Asiakkaan osallisuuden omaan elämäänsä voi ajatella toteutuvan, kun sosiaalityön lähtökohdaksi otetaan asiakkaan itse esiin nostama tieto. Myös osallistava sosiaalityö merkitsee jonkinlaista väliintuloa asiakkaan elämässä, mutta kuitenkin osallistavalla otteella omaa aktiivisuutta vahvistaen. Osallistava sosiaalityö merkitsee myös asiakkaan valtaistamista, oletusta siitä, että asiakkaalla on kykyjä, joita vahvistamalla he voivat oppia ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja sen tarkoituksen muotoutumiseen, mikäli heille annetaan riittävästi resursseja. (Ks. s. 8.)

Haastatteluaineistosta nousi keskeisimpänä vertaistuen merkitys haastateltaville. Vertaistuel- la ja toisten selviytymistarinoilla on suuri merkitys silloin, kun ihminen on kohdannut identiteettiään ja koko olemassaoloaan horjuttavia kokemuksia, kuten väkivaltaa tai sen uhkaa. Vertaisryhmä auttaa ymmärtämään ja hyväksymään omia menneisyydessä tehtyjä valintoja. Itsensä syyllistäminen siitä, että on joutunut väkivallan kohteeksi, vähenee, minkä seuraukse-

na elämä ja tulevaisuus on mahdollista nähdä valoisampina. Vertaisryhmissä mahdollistuvat vastavuoroiset ihmissuhteet ovat erityisen tärkeitä silloin, kun arkea tukevat rakenteet murtuvat. Vertaisryhmissä syntyy sosiaalista pääomaa, kokemusta siitä, että kuuluu johonkin ja että minua tarvitaan. Vertaisuuden kokemus antaa voimaa kriisistä toipumisessa. (Mehtola 2012: 7.) Eräät haastattelemani äideistä olivat kokeneet väkivaltaa tai väkivallan uhkaa. Mielestäni myös haastattelemani naiset, jotka eivät ole kokeneet suhteessaan väkivaltaa, voidaan rinnastaa itsensä syyllistämisen puhuttaessa väkivaltaa kokeneisiin naisiin. Kaksi haastatelluista puhui häpeästä ja syyllisyydestä, joita he olivat kokeneet, kun heidän monikulttuurinen suhteensa oli epäonnistunut. Vertaisryhmässä on mahdollisuus dialogiseen keskusteluun, jolloin voi harjoitella toisen kuuntelemista, kiinnostusta toisen näkemyksiä kohtaan ja keskinäistä luottamusta (Mehtola 2012: 8). Suurin osa haastatelluista puhui luottamuksen menettämisestä ja siitä, että mitkään entisen puolison kanssa sovitut asiat eivät ole pitäneet. Vertaisryhmä on turvallinen ympäristö oppia uudelleen luottamaan muihin ihmisiin. Yksi haastateltu nosti tärkeäksi olohuonetoimintaan osallistumisensa syyksi häpeästä vapautumisen. Ihminen kokee yleensä häpeää, kun häneltä puuttuu kokemus rakastetuksi ja hyväksytyksi tulemisesta, kun hän tuntee itsensä heikoksi ja epäonnistuu, kun hän ei ole kontrollissa kehostaan joutuessaan väkivallan kohteeksi. Koettu häpeä lisää usein ahdistusta ja johtaa eristäytymiseen. Häpeää kokeva ihminen kaipaa muiden arvostusta, mutta on varma siitä, että muut eivät halua olla hänen kanssaan tekemisissä, jos saavat tietää hänen häpeänsä. Häpeästä kärsivä kiinnittää huomiota pelkoihinsa ja voimistaa näin häpeäntunnettaan. Arvottomuuden tunteesta muodostuu pysyvä. Täysipainoinen osallistuminen vaikeutuu ja itsetunto kolhiutuu. Ne asenteet, jotka tekivät vielä 40 vuotta sitten aviottomien lasten ja heidän äitiensä elämästä vaikeaa, vaikuttavat edelleen. Vaikka avioerot ovat arkipäiväistyneet, valtavirrasta poikkeavat pistävät silmään ja ovat vaarassa leimautua ja syrjäytyä. Oikeassa mittakaavassa häpeään liittyvät kokemukset ovat osa ihmisyyttä. Itseymmärryksen ja ihmissuhteiden kannalta häpeä voi olla lopulta eheyttävä kokemus, jos uskaltaa kohdata kielteiset tunteensa ja työstää niitä. Häpeän käsittelemiseen tarvitaan aikaa, joskus myös muiden apua. (Lidman 2011: 40-41, 122, 268-269.) Haastateltu oli kokenut ryhmän muiden jäsenten positiivisen mallin helpottaneen hänen häpeänsä. Kokemus, ettei ollut ainoa tilanteessaan, auttoi.

Vetäjä ja hänen positiivinen mallinsa myös ammatillisesti tuntui vaikuttavan osallistumiseen paljon. Vetäjä ohjailee myös ryhmän henkeä. Riikka Haahtela (2008) kuvaa asunnottomien naisten antamia merkityksiä naistyön eri toiminnoille. Yksi haastateltu nostaa erityisen tärkeäksi sen, että naisten tukipisteen työntekijän kanssa yhteistyö sujui heti ensikohtaamisesta alkaen. Suhteesta on vuosien varrella muodostunut kumppanuussuhde, jossa työntekijästä on tullut rinnalla kulkija, vaikka haastatellun avun tarve on vähentynyt. (2008: 233.) Uskoisin, että positiivinen ensikontakti monikulttuurisen olohuonetoiminnan vetäjän kanssa on saanut haastatellut jatkamaan olohuonetoimintaan osallistumista. Yksi haastatelluista puhui siitä, kuinka hän oli ensin käynyt toisessa vertaisryhmässä, jossa vetäjällä oli ollut henkilökohtais-

sa elämässään selvittämättömiä ongelmia, mikä oli vaikuttanut siihen, että haastateltu oli jäänyt toiminnasta pois. Mykkänen-Hänninen & Kääriäinen (2009) toteavat, että vertaisvetäjän omien ongelmien parantelun ei pitäisi olla toiminnan vaikutin, vaan hänen ongelmiensa tulisi olla ratkaistuja siinä vaiheessa, kun hän ryhtyy vetäjäksi (ks. s. 14). Eila Jantunen (2008) on tutkinut masentuneiden vertaisryhmätoimintaa teoksessaan *Osalliseksi tuleminen - masentuneiden vertaistukea jäsentävä substantiivinen teoria*, ja toteaa, että ryhmästä saatu ensivaikutelma on usein merkittävä tekijä, kun tehdään päätös ryhmään sitoutumisesta tai siitä pois jäämisestä (2008: 53). Uskoisin myös, että vetäjästä on tullut monelle etenkin pitkään olohuonetoimintaan osallistuneelle rinnalla kulkija, jonka positiivinen asenne auttaa myös haastateltuja kohtaamaan elämänsä haasteita.

Lastenhoito vertaistukiryhmän kokoontumisen aikana oli yksi tärkeä syy osallistumiseen. Sekä oma virkistäytyminen, että mahdollisuus puhua mieltä painavista asioista, joita ei halua oman lapsensa kuulevan, koettiin tärkeiksi. Samoin myös lasten mahdollisuus muodostaa oma vertaisryhmänsä oli keskeisellä sijalla haastateltavien puheissa. Salmivallin (2008) mukaan hyväksytyksi tuleminen ja ystävyysuhteiden solmiminen vaikuttavat lapsen kehitykseen myönteisesti. Vertaisryhmässä opitaan sosiaalisia taitoja ja rakennetaan minäkuvaa. (Ks. s. 15.) Kokemastaan rasismista voi olla helpompi puhua muiden samassa tilanteessa olevien kanssa. Toimiessani lastenhoitajana monikulttuurisessa olohuoneessa todistin tällaisia keskusteluja, samoin kuin keskusteluja esimerkiksi siitä, miltä tuntuu, kun muut tekevät isänpäiväkortteja, eikä itsellä isä ole arjessa läsnä. Monikulttuurista vertaisryhmää haastatellut eivät tunnu pitävän pelkästään eroapuryhmänä, jossa käyminen lopetetaan, kun on päästy erokriisistä yli, vaan kaikki halusivat jatkaa toimintaan osallistumista tulevaisuudessakin. Näkisin, että tämä voisi johtua siitä, että monikulttuurisen lapsen kasvattamiseen liittyy erityiskysymyksiä, joihin kaipaa vertaisryhmän tukea. Anna Rastas (2007) on tutkinut rasismia Suomessa lasten ja nuorten arjen näkökulmasta. Erityisesti perheissä rasismi tulee merkitykselliseksi monille sellaisille ihmisille, jotka eivät ole tottuneet kohtaamaan rasismia. Tutkimustulosten mukaan rasismi koettelee parisuhteita, eikä asioista puhuminen lasten ja vanhempienkaan kesken näytä olevan helppoa. Suomessa vanhemmuutta pyritään tukemaan monien eri tukitoimien avulla, mutta mikään taho ei näytä perehtyneen erityisesti rasismia kokeneiden perheiden ongelmiin. Asenneilmasto näkyy jopa lakien tasolla. (2007: 133-136.) Ei ihme, että äidit ovat kokeneet ympäristön paineita, kun heidän lapsensa ovat erinäköisiä kuin he itse. Ajattelisin, että juuri tähän rasismiin kohtaamiseen ja siitä keskustelemiseen lapsensa kanssa moni haluaa eväitä monikulttuurisesta vertaisryhmästä. Haastatteluaineistosta nousi esiin ex-puolison vaatimukseen sopeutuminen esimerkiksi lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Mielestäni on arvokasta, että haastatellut pystyivät ohittamaan omat ongelmansa lapsen isän kanssa ja näkemään hänen kulttuurinsa positiiviset asiat ja tukemaan lapsen tutustumista isänsä kulttuuriin ja kieleen, vaikkei isää olisi kiinnostanutkaan panostaa asiaan. Haastatellut pitivät tärkeänä

monikulttuurisen vertaisryhmän tukea ja käytännön neuvoja lapsensa kasvattamisessa monikulttuuriseksi kansalaiseksi.

Haastateltavat olivat niin tyytyväisiä olohuonetoimintaan, etteivät oikeastaan keksineet kehitettävää itse toiminnan sisällössä. Kehittämistoiveet liittyivät lähinnä ulkoisiin seikkoihin, kuten kokoontumisajankohtaan ja ryhmän kokoon. Haastatteluun osallistuneet eivät oikeastaan kaipaa mitään muuta kuin sitä, että he pääsevät puhumaan omasta tilanteestaan, muut kuuntelevat ja kertovat omia näkökulmiaan, eikä heidän tarvitse pelätä, että kukaan tuomitsee, kontrolloi tai syyttelee mistään. Rauhallinen kahvihetki niin, että lapset ovat osaavien lastenhoitajien hoivassa, on mukava lisä osallistumiselle. Käytännön vinkit ja Facebookin kautta saatu apu on myös tärkeää. Yksi mainitsi retket tärkeänä virkistyskenttä. Osa toivoo löytävänsä ja osa on jo löytänyt uusia ystäviä toiminnasta. Mitään kovin ihmeellistä ei siis koeta tarvittavan, ryhmä itse muodostaa osallistumiskertojen tärkeimmän annin. Eila Jantunen (2008) toteaa, että ryhmän ihanteellinen koko voi olla eri jäsenille erilainen. Pieni ryhmäkoko voi lisätä painetta osallistumiseen silloinkin kun haluaisi vain kuunnella. Isossa ryhmässä taas on suurempi riski jäädä ulkopuoliseksi. (Jantunen 2008: 88.) Näin ei tapahtunut monikulttuurisessa olohuonetoiminnassa.

Tunne siitä, että pääsee osallistumaan ryhmän prosesseihin, edistää sitoutumista oman ja toisten voimaantumisen edistämiseen. Tämä ilmenee muun muassa oman kokemusasiantuntijuuden käyttämisenä vaikuttamiseen tähtäävissä ryhmissä. Vertaisryhmässä on mahdollisuus kuulla rinnakkaisia, eheyttäviä tarinoita. Samalla myös omien negatiivisten kokemusten merkitys itselle voi muuttua, eivätkä ne enää määrittele koko ihmistä tai hänen tulevaisuuttaan, vaan tarinan kertoja alkaa näyttäytyä selviytyjänä. (Mehtola 2012: 8.) Kaksi haastatelluista kertoi, että he pelkäsivät ennen vertaisryhmään osallistumista sitä, millaisia ihmisiä heistä yksinhuoltajana tulee. Vertaisryhmän avulla he olivat huomanneet, ettei ero monikulttuurisesta suhteesta määrittele heitä ihmisenä, eikä ammatillisesti.

Jo 1990-luvun lama lisäsi painetta järjestää sosiaalipalveluita uudella tavalla, jolloin kolmannen sektorin merkitys kasvoi. Meneillään oleva lama jatkaa uudistuspainetta ja kolmannen sektorin vastuu kasvaa edelleen. Myös Suomen liittyminen Euroopan Unioniin on mahdollistanut erillisrahoituksen hakemista sosiaalipalveluiden kehittämiseen. Projektien vahvuus on se, että niiden avulla on voitu puuttua rajattuihin ongelma-alueisiin ja ne ovat monipuolistaneet sosiaalipalveluita. (Haahtela 2013: 206-221.) Vapaaehtoisilla työntekijöillä, joita järjestöjen työntekijät usein ovat, on kuitenkin yleensä vähän kokemusta rahoitushakemusten tekemisestä, raportoinnista yms., mikä liittyy hankerahoitukseen. Olen työskennellyt sihteerinä juuri em. tehtävissä ja huomannut kuinka haastavaa työ on. Ohjeita ei ole, ja ne saattavat muuttua nopeasti, takautuvastikin, jolloin annettu tuki lasketaan uudelleen. Mielestäni monikulttuurisen olohuonetoiminnan tyypistä ongelmia ennaltaehkäiseväksi tarkoitettua toimintaa ei tulisi

rahoittaa projektiluontoisesti, koska projektiluonteisuus on toiminnan pitkäjänteisyydelle uhka. Projektithan loppuvat sen jälkeen, kun määräaika umpeutuu, eikä uutta rahoitusta välttämättä saa, tai ainakin rahoituksen loppumisen uhka ja uuden etsiminen tuottavat toiminnan vetäjille tarpeetonta kuormitusta. Projekteille on tyypillistä elinkaariajattelu, niissä pitäisi yleensä löytää jokin kehittämistavoite, jonka toteutumista tarkastellaan projektin lopuksi. Tällaisten tavoitteiden keksiminen monikulttuuriseen olohuoneeseen tuntuu jotenkin keinotekoiselta ja tulosorientoitunut ajattelu sopii mielestäni muutenkin huonosti sosiaalialalle. Tulosten mittaaminen on aikaa vievää, ja mietityttää, voiko se olla luotettavaa. Toisaalta kun rahoituksen järjestäminen on taantuma-aikana haastavaa, toiminnan vaikuttavuuden arviointi olisi tärkeää, jotta tiedettäisiin, kohdentuvatko käytettävissä olevat rahat oikein.

Haastateltavia oli tutkielmassani vain viisi, joten tutkielman tulokset eivät ole yleistettävissä. Mielestäni äitien tarinat ja aineisto antoi kuitenkin lisää tietoa monikulttuurisesta vertaisryhmästä ilmiönä, erityisesti osallistujien kokemusten näkökulmasta, varsinkin kun aiheesta on niukasti tutkimustietoa suomeksi. Aineiston perusteella vertaistoiminnalla on koettua vaikuttavuutta, haastattelemini viiden äidin elämäntilanne ja omat tuntemukset näyttäytyivät paljon positiivisempina saadun tuen jälkeen. Uskoisin, että myös heidän lapsensa saavat vertaisryhmän avulla tukea oman monikulttuurisen identiteettinsä rakentamiseen.

Lähteet

- Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2013. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf. Viitattu 2.4.2015.
- Arteva, S. 2000. Rakastuin ulkomaalaiseen : myötä- ja vastoinikäymiset kahden kulttuurin parisuhteissa. Helsinki: Tammi.
- Caisa 2015. <http://www.caisa.fi/esittely>. Viitattu 15.5.2015.
- Carlson, L. E., Beattie, T. L., Giese-Davis, J., Faris, P., Tamagawa, R., Fick, L. J., Degelman, E. S., & Specia, M. 2014. Mindfulness-based cancer recovery and supportive-expressive therapy maintain telomere length relative to controls in distressed breast cancer survivors. Cancer. 3 NOV 2014. www.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/cncr.29063/full. Viitattu 11.11.2014.
- Duo 2014. <http://www.duoduo.fi/tietoa-meistauml.html>. Viitattu 4.1.2014.
- ELY-keskus 2014. <http://www.ely-keskus.fi/web/ely/eu-rahoitus;jsessionid=88C75BFA6C66324E21B701DAEEAF30A0#.VEjE1fmsUtd>. Viitattu 23.10.2014.
- Eskola, J., Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Espoo 2015. http://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Maahanmuuttajapalvelut/Monikulttuurisuusohjelma. Viitattu 15.5.2015.
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014. <https://www.avi.fi/documents/10191/1557494/auta+lasta+ajoissaKouvola.pdf/071d02e4-5d3a-4499-ad82-676a58c72971>. Viitattu 27.8.2014.
- Evl 2014a. Suomen Evankelisluterilainen kirkko. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/BB5FFD97E71A39D3C2256FEA0033DCA0?openDocument&lang=FI>. Viitattu 21.9.2014.
- Evl 2014b. Suomen Evankelisluterilainen kirkko. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/A02091BF9BCCC900C2257480003C8455?openDocument&lang=FI>. Viitattu 21.9.2014.
- Familia club 2014a. <http://www.familiacub.fi/familia-esite-fi.pdf>. Viitattu 4.1.2014.
- Familia club 2014b. http://www.familiacub.fi/lapset_ja_perheet.html. Viitattu 4.1.2014.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva: Werner Söderström Oy.
- Haahtela, R. 2008. Asunnottomien naisten identiteetit ja osallisuuden odotukset kuntoutumiseen tähtäävässä palveluketjussa. Teoksessa Sosiaalityö aikuisten parissa (toim. Jokinen, A. ja Juhila, K.). Tampere: Vastapaino.
- Hakovirta, M. 2006. Yksinhuoltajaäitien työllisyys, toimeentulo ja työmarkkinavalinnat. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.

- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus (toim. Nylund, M. & Yeung, A. B.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hautamäki, A. 2005. Poliitiikan paluu. Teoksessa Yhteisöllisyyden paluu (toim. Hautamäki, A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S.). Tampere: Tammer-Paino.
- Helsingin kaupunki 2015. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/asukasryhmat/maahanmuuttajat/Maahanmuuttoasiat+kaupungilla/>. Viitattu 15.5.2015.
- Helsinki 2015. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajien-tuet-ja-palvelut/>. Viitattu 15.4.2015.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hokkanen, L. 2003. Vapaaehtoinen ja vertainen auttaminen. Teoksessa Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. (toim. Laitinen, M. & Pohjola, A.) Juva. PS-Kustannus.
- Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus (toim. Nylund, M. & Yeung, A. B.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jantunen, E. 2008. Osalliseksi tuleminen - masentuneiden vertaistukea jäsentävä substantiivinen teoria. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Jantunen, E. 2010. Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Riika: Livonia Print.
- Juhila, K. 2002. Sosiaalityö marginaalissa. Teoksessa Marginaalit ja sosiaalityö (toim. Juhila, K., Forsberg, H. & Roivainen, I.). Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.
- Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kansalaisbarometri 2009. Suomalaisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Parasuudistuksesta. Toim. Siltaniemi, A., Perälahti, A., Eronen, A., Särkelä, R. & Londén, P. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kauniainen 2015. http://www.kauniainen.fi/palvelut_ja_lomakkeet/palvelut_kohderyhmittain/maahanmuuttajat. Viitattu 15.5.2015.
- Kela 2014. <http://www.kela.fi/yhden-vanhemman-perhe>. Viitattu 3.1.2014.
- Laitinen, M., Pohjola, A. 2003. Sosiaalisen vastuun uusi tuleminen. Teoksessa Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. (toim. Laitinen, M. & Pohjola, A.) Juva. PS-Kustannus.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lapsen%20huolto>. Viitattu 7.1.2014

- Lapsiperheet vanhempien kansalaisuuden mukaan 2013.
http://www.stat.fi/til/perh/2012/02/perh_2012_02_2013-11-22_tau_007_fi.html. Hel-sinki 2013. Tilastokeskus. Viitattu 7.1.2014.
- Lastensuojelu.info 2014. <http://www.lastensuojelu.info/sf/lastensuojelun-perusta.html>. Viitattu 7.1.2014
- Lautiola, H. Kulttuurirahaston julkaisu 2013. Kumppanuutta kotouttamisen kentillä. Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Kopio Niini.
- Lidman, S. Häpeä! Nöyryyttämisen ja häpeämisen jäljillä. Porvoo: Atena Kustannus Oy.
- Maahanmuuttajien infopankki 2015. <http://www.infopankki.fi/fi/espoo/elama-espoo/maahanmuuttajana-espoo>. Viitattu 15.4.2015.
- Marginaalit ja sosiaalityö. 2002. Toim. Juhila, K., Forsberg, H. & Roivainen, I. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Matthies, A-L. 1996. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. Teoksessa Välittävät verkostot. (Toim. Matthies, A-L., Kotakari, U. & Nylund, M.) Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Mehtola S. 2012. Vertaisuus & osallisuus. Teoksessa Vertaisryhmä käsikirja. Väkivaltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen. (Toim. Ojuri, A.) Ensi- ja turvakotien liitto.
- Miller-Johnson, S., Coie, J., Maumary-Gremaud, A., Lochman, J., Terry, R. 1999. Relationship Between Childhood Peer Rejection and Aggression and Adolescent Delinquency Severity and Type Among African American Youth. Julkaisussa Journal of Emotional & Behavioral Disorders: September 1. <http://rphelp.helmet.fi/ebSCO-wa/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4ed91f14-9c17-45f7-9399-192f74f5dc43%40sessionmgr4004&vid=1&hid=4201>. Viitattu 24.3.2015.
- Monikanaiset 2015. <http://www.monikanaiset.fi/>. Viitattu 15.4.2015.
- Mykkänen-Hänninen R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsinki: Yliopistopaino.
- Mykkänen-Hänninen R. & Kääriäinen, A. 2009. Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Nicehearts 2015. <http://www.nicehearts.com/>. Viitattu 15.4.2015.
- Nylund, M. 1996. Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa Välittävät verkostot (Toim. Matthies, A-L., Kotakari, U. & Nylund, M.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nylund, M., & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus (toim. Nylund, M., & Yeung, A. B.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Olohuone monikulttuurisille yhden vanhemman perheille 2009. Esite. Viitattu 15.2.2014.
- Oph 2014. <http://www.oph.fi/rahoitus/esr-rahoitus>. Viitattu 10.10.2014.
- Perhebarometri 2012. Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja. Suomalaisen solmimat kaksikulttuuriset avioliitot. Lainiala, L. & Säävälä, M. Väestöntutkimuslaitos - Katsauksia E 46/2012. 2012. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy. Verkkojulkaisuna: http://vaestoliitto-fi-directo.fi/@Bin/d98bc8ec60aa56b965652dc9481ae7ba/1389781050/application/pdf/2007156/Perhebarometri%202012_web.pdf. Viitattu 15.1.2014.

- Pienperheyhdistys ry 2014. <http://www.pienperhe.fi/tietoa-yhdistyksesta/>. Viitattu 3.1.2014.
- Porkka, S.-T., Salmenjaakko, J. 2005. Vapaaehtoistyön työnohjauksen järjestäminen. Opas yhdistyksille. Vantaa: Dark Oy.
- Päksy 2014. <http://www.paksy.net/>. Viitattu 9.1.2014.
- Päksy 2014 b. <http://www.paksy.net/24>. Viitattu 13.1.2014.
- Päksy olohuoneet 2014. <http://www.paksy.net/10>. Viitattu 24.1.2014.
- Ranssi-Matikainen, H. 2012. Yhdessä sittenkin. Kokemukset erokriisistä, vertaistuesta, ja muutoksesta parisuhteessa. Porvoo: Bookwell Oy.
- Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuurisuva Suomi. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Ray 2013. <http://www2.ray.fi/vuosiraportti2013/#avustustoiminta>. Viitattu 23.10.2014
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salmivalli C. 2005. 2. painos 2008. Kaverien kanssa - Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Sorri, H. 2005. Elämän käännteet - arvojen ja identiteetin muutokset. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus (toim. Nylund, M., & Yeung, A. B.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy/paateemat-. Viitattu 6.11.2014.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/kaste. Viitattu 6.11.2014.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014b. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1899857>. Viitattu 24.4.2015.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2015.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/palvelurakenne uudistus. Viitattu 26.3.2015.
- Sosiaaliportti 2014 a. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>. Viitattu 27.8.2014.
- Sosiaaliportti 2014 b. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki/>. Viitattu 24.1.2014.
- Sosiaalitieto 8/09. s.14-15. <http://huoltaja--saatio-fi-bin.directo.fi/@Bin/2476090c72a67bf8c52afd4d88623a3f/1388825470/application/pdf/182802/Sosiaalitieto%208-2009.pdf> . Viitattu 4.1.2014.
- Suomen työnohjaajat 2014. <http://www.suomentyonohjaajat.fi/tyonohjaus/>. Viitattu 30.10.2014

Suomen virallinen tilasto: Siviilisäädyn muutokset 2013. Helsinki 2013. Tilastokeskus. Viitattu 12.10.2014.

Syrjänen, K. 2013. Yksinhuoltajat haluavat osallistua. *Diakonia-lehti* 4/2013, 52-53.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/B1470CB0401C4C72C22577450028CA5F/\\$FILE/diakonia_4-2013.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/B1470CB0401C4C72C22577450028CA5F/$FILE/diakonia_4-2013.pdf). Viitattu 24.1.2014.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.
<http://www.thl.fi/fi/thl/organisaatio/yksikot/osallisuuden-edistaminen>. Viitattu 6.11.2014.

Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2012. Helsinki 2013. Tilastokeskus. Viitattu 12.10.2014.

Vanhanen, E. 2011. Vertaistuki verkkokeskustelussa - neuvottelevaa tukea ja autoritääristä auttamista. *Janus*. I Vol 19. 36-51.

Vantaa 2015. http://www.vantaa.fi/fi/sosiaali-_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajien_vastaanottopalvelut. Viitattu 15.4.2015.

Vantaa 2015b.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/104772_moku_20142017_web.pdf. Viitattu 15.5.2015.

Vantaalla 2015.
http://www.vantaalla.info/sivu/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=5&Itemid=42. Viitattu 15.4.2015.

Vantaa maahanmuuttajille 2015. <http://www.vantaa.fi/fi/maahanmuuttajille>. Viitattu 15.4.2015.

Vantaan kaupungin palveluhakemisto 2014.
<http://kunnat.fonecta.fi/kopas/haku?kaupunki=Vantaa&kieli=fi&otsikko=9861&haku=>. Viitattu 12.1.2014.

Väestöliitto 2014. http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/. Viitattu 7.1.2014

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 a.
<http://www.yvpl.fi/yhteystiedot/jaesenyhdistykset/?exzwb=979790>. Viitattu 13.1.2014

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 b.
<http://www.yvpl.fi/etusivu/>. Viitattu 10.1.2014

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 c. <http://www.yvpl.fi/tukitoiminta/aluepaeivaetleirit-ja-muut-vertaistapahtumat/>. Viitattu 10.1.2014

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 d. <http://www.yvpl.fi/leija/leija-hanke/>. Viitattu 10.1.2014

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2014 e. <http://www.yvpl.fi/liitto/historia/>. Viitattu 10.1.2014

Muut lähteet

Henkilökohtaiset tiedonannot

Martin, A. & Tuominen, E. 8.3.2014 ja 17.9.2014

Liitteet

Liite 1 Taustatietokysymykset haastateltaville	70
Liite 2 Haastattelurunko	71
Liite 3 Saatekirje opinnäytetyöhön osallistuville.....	72
Liite 4 Suostumuskirje	73

Liite 1 Taustatietokysymykset haastateltaville

Taustatietokysymyksiä opinnäytetyöhön

- Syntymävuosi?

- Koulutustaustasi? Rastita sopiva:

☐	peruskoulu
☐	ylioppilas
☐	ammattikoulu/opisto
☐	ammattikorkeakoulu
☐	korkeakoulu
☐	muu, mikä

- Oletko tällä hetkellä parisuhteessa? - Avoliitossa, vai avioliitossa vai muunlaisessa parisuhteessa?

- Minä vuonna erosit?

-Oletko aiemmin eronnut?

- Oletko tällä hetkellä työelämässä?

- Millä alalla työskentelet?

- Lapsiesi ikä ja lukumäärä?

- Minkä ikäisiä he olivat kun erosit?

- Mistä lapsiesi isä(t) ovat kotoisin?

- Mistä ex-puolisosi on kotoisin?

- Millainen taloudellinen tilanteesi on? Rastita sopiva:

☐	Vuositulot 0-20 000 euroa
☐	20-35000 euroa
☐	35-45000 euroa
☐	45000- euroa

Liite 2 Haastattelurunko

Kysymys	Teema
- Mistä ja miten olet saanut tiedon olohuone-toiminnasta?	Tiedonsaanti
- Kauanko olet osallistunut toimintaan ja miten usein olet osallistunut siihen?	Kokemus toiminnasta
- Mikä on vaikuttanut siihen, että olet tarvinnut vertaistukiryhmää?	Osallistumisen syy
- Miksi osallistut juuri monikulttuuriseen vertaisryhmään?	Osallistumisen syy
- Kommentoisitko toiminnan sisältöä, mikä siinä on hyvää?	Olohuonetoiminta
Mitä toiminnassa voisi kehittää?	Olohuonetoiminta
- Mitkä käsitellyistä teemoista ovat olleet olohuoneessa kiinnostavimpia?	Olohuonetoiminta
- Millaista tukea saat olohuonetoiminnasta?	Osallistumisen syy
- Mitä ajattelet, mitä toiminta merkitsee lapsillesi?	Osallistumisen syy
- Mitä sinulle merkitsee mahdollisuus lastenhoitoon olohuonetoiminnan aikana?	Osallistumisen syy
- Mitä sinulle merkitsee mahdollisuus ruokaila olohuonetoiminnassa?	Osallistumisen syy
- Mitä mieltä olet vetäjän roolista toiminnassa?	Osallistumisen syy
- Onko sinulle muodostunut ystävyssuhteita toiminnassa? Jos on, kuinka usein näet olohuonetoiminnassa tutustumiasi ystäviä?	Tukiverkostot
- Mitä harrastat vapaa-ajallasi?	Vapaa-aika
- Käytkö myös muissa vertaisryhmissä? Millaisia ne ovat verrattuna tähän ryhmään?	Tukiverkostot
- Millaisia muita verkostoja sinulla on? Sukulaiset, ystävät, muut? Kuinka usein näet heitä ja missä ovat?	Tukiverkostot
Vapaa sana, muuta?	

Liite 3 Saatekirje opinnäytetyöhön osallistuville

SAATEKIRJE OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUVALLE

Hyvä monikulttuuriseen olohuonetoimintaan osallistuja!

Olen Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelija ja olen tekemässä opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni aihe on Monikulttuurisen olohuoneen suosion salaisuus. Tässä opinnäytetyössä yritän löytää vastauksia siihen, mitä olohuonetoiminta on ja miten kävijät ovat toimintaan hakeutuneet. Tavoitteenani on selvittää miten kävijät toiminnan kokevat sekä kävijöiden ajatuksia toiminnan kehittämisestä. Yritän löytää vastauksen siihen, miksi olohuonetoiminta on niin suosittua. Olen myös kiinnostunut vetäjän roolista ja merkityksestä ja mitä kävijät siitä ajattelevat. Tarkoituksena on haastatella viittä olohuonetoimintaan osallistujaa.

Aineisto kerätään yksilöhaastatteluilla, jotka nauhoitetaan. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastateltavien henkilöllisyys tai muut tunnistettavissa olevat tiedot eivät näy opinnäytetyössä. Opinnäytetyön valmistuttua haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti. Haastattelun suorittaa opinnäytetyön tekijä. Tutkielman valmistuttua esittelen saamani tuokset olohuoneessa kävijöille. Kiitokset!

Terveisin,

Paula Arvelin (paula.arvelin@laurea.fi)

Liite 4 Suostumuskirje

Suostumus monikulttuurista olohuonetoimintaa tutkivaan opinnäytetyöhön haastatteluun

Allekirjoittamalla tämän paperin, osallistun Paula Arvelinin opinnäytetyöhön.

Allekirjoitus

Nimenselvennys ja päivämäärä